

**KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK İSTİSMARI POTANSİYELİNİ YORDAYAN FAKTÖRLERİN
İNCELENMESİ**

GÖKÇE CAN

LEFKOŞA

2018

**KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK İSTİSMARI POTANSİYELİNİ YORDAYAN FAKTÖRLERİN
İNCELENMESİ**

HAZIRLAYAN

GÖKÇE CAN

20158401

DANIŞMAN

DR. UTKU BEYAZIT

LEFKOŞA

2018

ÖZ**Çocuk İstismarı Potansiyelini Yordayan Faktörler****Gökçe Can****Ocak 2018, 107 Sayfa**

Bu çalışma Kuzey Kıbrıs'ta ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerini yordayan faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan betimleyici bir çalışmadır. Çalışmaya 214 ebeveyn dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Sosyo-demografik Bilgi Formu”, “Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanteri (ÇİPE)”, “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)” ve “Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)” kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde “Uygun Örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerinin cinsiyet, öğrenim durumu, evin mülkiyeti, Çocukluk Çağı Travma Ölçeğinin alt boyutları olan cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal değişkenleri ile Hacettepe Kişilik Envanterinin alt boyutları olan Kişisel Uyum, Aile İlişkileri, Sosyal İlişkiler, Sosyal Normlar, Antisosyal Eğilimler değişkenlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde ise ebeveynlerin cinsiyet, öğrenim durumu, cinsel istismar, kendini gerçekleştirme, sosyal ilişkiler ve antisosyal eğilimler değişkenlerinin çocuk istismarı potansiyelinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu saptanmıştır ($R = 0.737$, $R^2 = 0.544$, $p < .001$).

Anahtar Sözcükler: Çocuk istismarı potansiyeli, çocukluk çağı travması, kişilik özellikleri

ABSTRACT**Çocuk İstismarı Potansiyelini Yordayan Faktörler****North Cyprus****Prepared by: Gökçe Can****January 2018, 107 Pages**

This research is a descriptive study that aimed to investigate the factors that predict the child abuse potential of parents in North Cyprus. Study was carried out with 214 parents. "Sociodemographic Information Form", "Childhood Trauma Questionnaire", "Milner Child Abuse Potential Inventory" and "Hacettepe Personality Inventory" was used as data collection tools. The "Convenience Sampling" method was used to determine participants of the study. Hierarchical regression analysis was conducted in which according to research findings that variables have a statistically significant relationship with parental child abuse potential. According to the result of the analysis; Parents' sex, educational level, sexual abuse, self-actualization, social relations and antisocial tendency variables were found to be predictive of child abuse potential ($R = 0.737$, $R^2 = 0.544$, $p < .001$).

Key Words: Child abuse potential, childhood trauma, personality traits

TEŞEKKÜR

Gerek lisans ve yüksek lisans eğitimimde, gerekse de tez aşamamda büyük bir özveri ve içtenlikle gösterdiği ilginin yanı sıra mesleki bilgi, donanım ve tecrübelerinden araştırmamın her aşamasında faydalanmamı sağlayan, kişisel ve mesleki gelişimimde çok önemli bir yere sahip olan tez danışmanım Dr. Utku Beyazıt' a,

Bu süreçte desteklerini esirgemeyen Yakın Doğu Üniversitesi Psikoloji Bölüm başkanı Prof. Dr. Ebru Çakıcı'ya,

Araştırmamın her aşamasında yol gösterici öneriler ve yapıcı eleştirilerde bulunan, öngörü ve tavsiyelerini paylaşan, değerli önerileri ile beni güdüleyen değerli hocam Uzm. Psk. Gönül Taşcıoğlu'na,

Araştırma sürecinde her konuda destek olan, sonsuz anlayış ve sabırla çalışmalarımı destekleyen, hayatın her alanında olduğu gibi yüksek lisans eğitimim süresince de beni asla yalnız bırakmayan, sevgisi ile güç veren aileme ve klinik psikolog İbrahim Cengiz'e,

Bu zorlu dönemde her anımda yanımda olan, her zaman pozitif ve destekleyici olan canım arkadaşım Olcay Alev'e

Veri toplama sürecinde canla başla çalışan, yardımlarını esirgemeyen, Göksel Doksöz'e, Mine Kerçin'e, Rengin Arınç'a, Hilal Aşkın' a, Bola Tinuola Idowu' ya ve Abimbola Akinkintan'a

İçtenlikle Teşekkür Ederim...

Gökçe Can

01/01/2018

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
BEYANNAME.....	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Araştırmanın Varsayımları	5
1.6. Tanımlar.....	6
2. KAVRAMSAL, KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1.Çocuk İstismarı ile İlgili Kavramlar ve Tanımlar	7
2.1.1. Çocuk İstismarının Türleri.....	7
2.1.1.1. Fiziksel İstismar	7
2.1.1.2. Cinsel İstismar	8
2.1.1.3. Psikolojik/ Duygusal İstismar.....	9
2.1.1.4. Çocuk İhmali.....	10
2.1.2. Çocuk istismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar	11
2.1.2.1. Psikolojik Kuram.....	11
2.1.2.2. Sosyolojik Kuram	11
2.1.2.3. Ekolojik Kuram	12
2.1.2.4. Bilişsel Kuram.....	13
2.1.3. Çocuk İstismarının Yaygınlığı	13
2.1.4. Çocuk İstismarının Risk Faktörleri	15
2.1.4.1. Toplumsal ve Kurumsal Faktörler	15
2.1.4.2. Bireysel ve Ailesel Faktörler.....	16
2.1.4.3. Çocukla İlgili Faktörler	16
2.1.5. Çocuk İstismarının Sonuçları	17
2.1.6. Çocuk İstismarının Önlenmesi.....	20
2.2. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	23
2.2.1. Yurt İçine Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	23
2.2.2.Yurt Dışında Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	25

3. YÖNTEM	29
3.1. Araştırma Modeli.....	29
3.2. Evren ve Örneklem.....	29
3.3. Veri Toplama Araçları	30
3.3.1. Sosyo Demografik Bilgi Formu.....	30
3.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)	30
3.3.3. Milner Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri (ÇİPE)	31
3.3.4. Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE).....	32
3.4. Verilerin Toplanması	35
3.5. Verilerin Analizi	36
4. BULGULAR	37
5. TARTIŞMA	58
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	66
KAYNAKLAR	70
ÖZGEÇMİŞ	85
EKLER	86
Ek 1. Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu İzni.....	86
Ek 2. Sosyo Demografik Bilgi Formu	87
Ek 3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Örnek Maddeler.....	91
Ek 4. Milner Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeğine Ait Örnek Maddeler	92
Ek 5. Hacettepe Kişilik Envanterine Ait Örnek Maddeler	93
Ek 6. Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği (ÇİPE) Uygulama İzini.....	94
Ek 7. Aydınlatılmış Onam.....	95
Ek 8. Bilgilendirme Formu.....	96
Ek 9. İntihal Raporu.....	97

TABLOLAR

Tablo 1. Ebeveynlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	37
Tablo 2. Ebeveynlerin Evliliğe İlişkin Özelliklerine Göre Dağılımı	39
Tablo 3. Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Özelliklerine Göre Dağılımı	40
Tablo 4. Ebeveynlerin Alkol-Kullanma ve Psikolojik Rahatsızlıkları Olması Durumuna Göre Dağılımı	41
Tablo 5. Ebeveynlerin Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler	42
Tablo 6. Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler	43
Tablo 7. Ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinden Aldıkları Toplam Puanlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler	44
Tablo 8. Ebeveynlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Çocuk İstismarı Potansiyellerinin Karşılaştırılması	45
Tablo 9. Ebeveynlerin Evliliğe İlişkin Özelliklerine Göre Çocuk İstismarı Potansiyellerinin Karşılaştırılması	48
Tablo 10 Ebeveynlerin Çocuğa İlişkin Özelliklerine Göre Çocuk İstismarı Potansiyellerinin Karşılaştırılması	49
Tablo 11. Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Çocuk İstismarı Potansiyeli Arasındaki Korelasyonlar	50
Tablo 12. Ebeveynlerin Çocukluk Çağında Travma Yaşama Durumlarına Göre Hacettepe Kişilik Envanterinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	51
Tablo 13. Çocuk İstismarı Potansiyelinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	56

ŞEKİLLER

Şekil I. Çok Değişkenli Normal Dağılıma İlişkin QQ Plot Grafiği	54
Şekil II. Çok Değişkenli Normal Dağılıma İlişkin Histogram Grafiği.....	54

KISALTMALAR

BM : Birleşmiş Milletler

ÇHS : Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

ÇİPE (CAP): Çocuk İstismarı Potansiyel Envanteri (Child Abuse Potential Inventory)

ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

HKE: Hacettepe Kişilik Envanteri

İHD: İnsan Hakları Derneği

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

WHO: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlıkları ve araştırma içinde geçen kavramların tanımları açıklanmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Çocuk istismarı, dünya çapında hızla artan, üzerinde durulması gereken bir olgudur. Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını, 18 yaşından küçük bir bireyin fiziksel, duygusal ve psiko-sosyal gelişimini etkileyen her türlü davranış olarak tanımlamaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2015). Ünal (2008) ise, çocuk istismarı ve ihmali, kendini koruyamayan çocuğa gerek ailenin gerekse çevrenin fiziksel, cinsel ve duygusal yönden zarar vermesi olarak tanımlamaktadır.

Türkiye’de çocuk istismarı ile ilgili çalışmalar 1980’ lerde başlamış olmasına rağmen, şiddet gördükleri için sakatlanan, ölen, cinsel istismara uğrayan çocukların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. İstismar olgularının bildirilmemesinin, inkar edilmesinin veya gizlenmesinin istismarın ciddiyetini daha da arttırdığı ifade edilmektedir (Atalay, 2006). Türkiye’ de yapılan Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet araştırmasına göre Türkiye’de yaşayan yaşları 7-18 arasında değişen çocukların %51’nin duygusal istismara, %45’inin fiziksel istismara ve %25’inin ihmale maruz kaldığı belirtilmektedir. Kuzey Kıbrıs’ ta 2003 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre ise, öğrencilerden %38,9’unun hayatı boyunca en az bir kez tokat yedikleri, %4’ünün sık sık tokat atılarak cezalandırıldıkları, %13,3’ünün en az bir kez anne ve babası tarafından yumruk veya tekme atılarak cezalandırıldıkları, %10,1’inin sopa, kemer gibi bir cisimle dövüldükleri, %5,4’ünün yakıldıkları, %8,4’ünün ise kilitlenerek veya hapsedilerek cezalandırıldıkları sonucuna varılmıştır (Çakıcı, 2003). Güney Kıbrıs’ta 1852 ergen ve genç yetişkinle yapılan çalışmaya göre ise, katılımcıların %33’ünün hayatları boyunca en az bir defa cinsel istismara maruz kaldıkları belirtilmiştir (Karayianni, 2017).

Çocuk istismarı risk faktörleri, konutlaşmanın zayıf olması, yetersiz sağlık hizmetleri ve besin kaynakları gibi toplumsal ve kuramsal faktörler (Halberstadt, 2015), ebeveynin istenmeyen bir gebelik sonucunda çocuk sahibi olması, çocuğun gelişimine ve yeteneklerine uygun olmayan beklentilerin olması, ebeveynlerden birinin veya her ikisinin alkol veya madde kullanması, çocuk sayısının fazla olması, sosyal desteğin az veya hiç olmaması, ebeveynlerden birinde veya her ikisinde kişilik bozukluğunun olması gibi bireysel faktörler (Curtis, 2003) ve çocuğun cinsiyeti, prematüre doğması, fiziksel veya gelişimsel olarak engelli olması, konjenital bir anomalisinin olması, hiperaktivite bozukluğunun olması (Deveci, 2003) gibi çocukla ilgili faktörler olmak üzere üç temel başlık altında incelenmektedir.

Çocuk istismarı olguları incelendiğinde ise, vakaların en çok aile içinde yaşandığı ve her türlü sosyoekonomik ve eğitim düzeyine sahip ebeveynler tarafından çocuğun istismar edilebildiği belirtilmektedir (Demirkapı, 2013). Bu nedenle anne babaların çocuklarını yetiştirme tutumlarının ve çocuk yetiştirmeye yönelik yaklaşımlarının çocuk istismarı potansiyelini yordayan en önemli faktörlerden biri olduğu ifade edilmektedir. Ebeveynlerin psikolojik özelliklerinin, yetişme çağında kendi ebeveynleri ile deneyimledikleri ilişkilerin, ebeveynliğin niteliğini ve ebeveynin kendi çocuklarını istismar etme potansiyelini etkileyen önemli bir etken olduğu ileri sürülmektedir (Polat, 2009). Günümüzde çocuk istismarını en kapsamlı şekilde açıklayan kuram Ekolojik Kuramdır. Ekolojik Kuram'da çevrenin insan gelişimi ve davranışları üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır. Ekolojik Kuram'a göre kendi anne babaları tarafından sağlıklı bir ebeveyn tutumu ile yetişmemiş çocukların ebeveyn olduklarında aynı tutumları kendi çocuklarına yönelik olarak sürdürdükleri belirtilmektedir (Yavuzer, 2003). Ancak bu etmenlerle birlikte istismar uygulayan ebeveynin istismar etmeye karşı bir eğiliminin de olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlere bakıldığında anne babaların kişilik özelliklerinin, çocuklara ve kültüre ait özelliklerin önemli olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, istismarcı kişilerin öfkesini kontrol edememesi, yalnızlık hissetmesi, mutsuz olması, stresli olması gibi faktörlerin istismar potansiyelini arttırdığı belirtilmektedir (Pekdoğan, 2016).

Çocuğa uygulanan şiddetin boyutuna göre çocuğun vücudunun farklı bölümlerinde farklı boyutlarda yaralar, morluklar, kesiler, kanamalar, kırıklar, yanıklar, göz ve beyin hasarları, iç organ zedelenmeleri ve bütün bunların sonucunda meydana gelen çeşitli hastalıklar, kalıcı sakatlanmalar gibi fiziksel sonuçlarının yanı sıra çocuğun kişilik özelliklerinin de olaya bağlı olarak olumsuz etkilenebileceği ileri sürülmektedir (Altıparmak, 2008). Çünkü kişilik oluşumu ve gelişimi açısından çocukluk çağının önemli olduğu ifade edilmektedir. Çocukların 0-6 yaş aralığında çevreden çok fazla etkilendikleri bu nedenle, bireyin bu dönemde yaşadığı deneyimlerin bütün hayatını ve davranışlarını etkileyeceği vurgulanmaktadır (Cüceloğlu, 2010). Çocuğun bu dönemde yaşadığı herhangi bir olumsuz tecrübenin erişkinlik döneminde davranış bozukluklarına, zihinsel rahatsızlıklara ve uyum bozukluklarına neden olacağı iddia edilmektedir. Bu nedenle çocukluk dönemlerinde istismara maruz kalan kişilerin çevrelerine karşı duyarsız ve empati yoksunu kişiler haline geldikleri, kendileriyle ve diğer kişilerle bağlılık, duygusal ihtiyaçlarının karşılanması ve kolay incinebilme konularında problemler yaşadıkları ve kendi çocuklarını istismar edebildikleri ileri sürülmektedir (Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması, 2010). Ancak bu konuda gerek dünyada gerekse Türkiye’de yapılmış çalışmaların sayıca azlığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle çocuklukta istismara maruz kalmanın veya kişilik özelliklerinin çocuk istismarı potansiyelini yordayıp yordamadığının incelenmesinin büyük bir önem taşıdığı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Kuzey Kıbrıs’ta yaşayan ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlerin incelenmesidir. Bu temel amaca bağlı olarak, alt amaçlara ilişkin aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri, sosyo-demografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir?
2. Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri, çocukluk çağında istismara maruz kalıp kalmadıklarına göre farklılaşmakta mıdır?
3. Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri, kişilik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuk istismarı ve ihmalinin etkisi sadece olayın yaşandığı zaman dilimi ile sınırlı kalmamakta, kişinin yaşamını uzun yıllar boyunca etkilemektedir. Çocukluğunda İstismara maruz kalan bireylerde, yaşanan istismara bağlı olarak tıbbi, gelişimsel, hukuki, psiko-sosyal problemlerin ortaya çıktığı ve uzun yıllar devam ettiği belirtilmektedir (Polat, 2002).

Literatür incelendiğinde ise çocuk istismarı olgularının en çok aile içinde yaşandığı ve her türlü sosyoekonomik ve eğitim düzeyine sahip ebeveynler tarafından çocuğun istismar edilebildiği belirtilmektedir (Demirkapı, 2013). Dolayısıyla ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerinin bilinmesi çocuk istismarının önlenmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca istismara maruz kalmış çocukların ileride potansiyel birer istismarcı olabileceklerine ilişkin mevcut araştırma bulguları (Ayan, 2007; Polat, 2007) göz önüne alındığında ise çocukların istismardan korunmalarının ne denli önemli olduğu görülecektir.

Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri Türkiye’de de kullanılmakta olmasına rağmen genellikle tıbbi açıdan kayda girmiş ebeveynler veya diğer yetişkinler için kullanılmaktadır (Kutsal, 2004). Diğer çalışmalardan farklı olarak araştırmamızda ise, çocuk istismarı kavramı psikolojik yönüyle ele alınmış, bireyleri çocuk istismarına yönelten psikolojik yatkınlıklar detaylı olarak incelenmiştir.

Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs’ta ailelerin çocuk istismarı potansiyellerini etkileyen faktörlere ilişkin çalışmaların sayıca az olduğu, ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmanın ise olmadığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın çocuk istismarı potansiyeli ile ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmanın öğretmenler, psikologlar, psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisi çalışanları, sosyal hizmet uzmanları gibi meslek gruplarının ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini etkileyen faktörler konusunda bilgi ve farkındalıklarının artmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın örnekleminde yer alan bireyler, Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan 18 yaşından küçük bir çocuğu olan veya 18 yaşından küçük bir çocuğa bakmakla yükümlü olan ebeveynler ile sınırlıdır.
2. Araştırmadan elde edilen veriler kullanılan ölçme araçlarıyla sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırma aşağıdaki varsayımlardan yola çıkarak yapılmıştır.

1. Araştırmada kullanılan Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinin (ÇİPE), ebeveynlerin istismar potansiyellerini ölçmede yeterli olduğu,
2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin (ÇÇTÖ) bireylerin çocukluk çağı istismar yaşantısıyla ilgili bilgi vermede yeterli olduğu,
3. Hacettepe Kişilik Envanterinin (HKE) bireylerin kişilik genel uyum düzeyiyle ilgili yeterli bilgi verdiği,
4. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının, ebeveynler tarafından yansız olarak doldurulduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Çocuk: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine ve Türk hukuk sistemi içerisinde, 18 yaşından daha küçük her birey, erken yaşta reşit olma durumları hariç, çocuk olarak kabul edilmektedir(Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1986).

Çocuk İstismarı: Çocuk istismarı, çocuğun doğru ve yanlış ayırt edemiyor olmasından ve güçsüzlüğünden faydalanılarak bir erişkin tarafından çocuğa karşı yapılan çocuğun, fizyolojik ve psikososyal gelişimini olumsuz olarak etkileyen yetişkin, toplum ve devlet tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan engelleyen veya kısıtlayan zarar verici eylemlerdir (Dünya Sağlık Örgütü, 1985).

Kişilik: İnsanın sosyal, ahlaki, bilişsel ve fiziksel bütün özelliklerini kapsayan, insanı öteki insanlardan ayırıp kendine özgü kılan ve sürekli değişim içinde bulunan bir kavramdır (Bee ve Boyd, 2009).

Çocukluk Çağı Travmaları: Kazalar ve doğal afetler sonucunda olabileceği gibi, özellikle cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve ihmaller sonucunda çocukluk döneminde meydana gelen ruhsal travmalardır (Demirkapı, 2013).

2. KAVRAMSAL, KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Çocuk İstismarı ile İlgili Temel Kavramlar ve Tanımlar

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin ilk maddesine göre 18 yaşına kadar her birey, daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, çocuk olarak kabul edilmektedir (BM, 1985). Çocuk istismarı ise Dünya Sağlık Örgütü tarafından “*çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz olarak etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan tüm davranışlar*” şeklinde tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2014). Özer ve ark. (2007) ise, çocuk istismarını çocuğun doğru ve yanlış ayırt edemiyor olmasından ve güçsüzlüğünden faydalanılarak bir erişkin tarafından çocuğa karşı yapılan çocuğun gelişimini engelleyen veya kısıtlayan zarar verici eylemler olarak tanımlamaktadır (Özer, Bütün, Beyaztaş ve Engin, 2007).

Çocuk istismarı çok eski zamanlardan beri var olan bir problem olsa da ilk kez Tardeieu tarafından 1860 yılında tanımlanmıştır. Caffey ise 1946 yılında kafaya alınan bir darbe nedeniyle beyin ve kafatası arasında kan birikmesi sonucu beyinde baskı oluşmasını uzun kemik ve subdural hematomolarak adlandırarak çocuk istismarı konusunun önem kazanmasına katkıda bulunmuştur. Kempe 1965 yılında ilk kez “Hırpalanmış Çocuk” terimini kullanmış ve bu konuda çalışmalar yapmıştır (Caffey, 1974). İçinde yaşanan kültürün çocuk istismarını belirleyen etmenlerden biri olması çocuk istismarının tüm kültürler için geçerli bir tanımının yapılmasını güçleştirdiği ifade edilmektedir (Mete, 2015).

2.1.1. Çocuk İstismarı Türleri

İstismar yapılan davranışın türüne göre cinsel istismar, fiziksel istismar, psikolojik istismar ve ihmal olarak dört grupta incelenmektedir (Polat, 2001).

1.1.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar çocuğa kasten anne babası veya bakım veren bir yetişkin tarafından fiziksel olarak zarar verilmesi olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel istismar sonucunda vücutta lezyonlar oluşmaktadır. Bu nedenle fiziksel istismar diğer istismar türleri içinde tespiti en kolay türlerden biridir (Arvas, 2007). Fiziksel

istismar kemer, hortum, sigara, ütü, demir çubuk gibi aletler kullanılarak çocuğa zarar verme suretiyle gerçekleşen aletli fiziksel istismar ve tokatlayarak, çimdikleyerek, sarsarak veya tekmeleyerek zarar vermek şeklinde gerçekleşen aletsiz fiziksel istismar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu davranışların sonucunda çocuğun vücudunda lezyonlar, yanıklar veya kesikler ortaya çıkabilmektedir (Polat, 2007). Fiziksel istismar derecesine göre ise iki başlık altında sınıflandırılmaktadır. Çocuğun ağzına biber sürmek, saçını veya kulağını çekmek veya çocuğa hafif bir şekilde vurmak gibi eylemler hafif fiziksel istismar olarak kabul edilirken, çocuğa şiddetli bir şekilde elle veya ayakla vurmak, yakmak veya boğmak gibi davranışlar ağır fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir.

Çocuk hastalandığında sağlık kuruluşuna başvurmada gecikilmesi veya hiç başvurulmamış olması, çocukla ilgili ebeveynlerden alınan öykülerde uyumsuzluğun var olması, anne babanın çocukla ilgili anlattığı öykünün çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olmaması, ebeveynin verdiği öyküyü değiştirmek istemesi, çocuğun vücudunda açıklanamayan yeni ve eski morlukların olması, yaşanan olaydan çocuğun veya kardeşinin suçlanması gibi durumlarda fiziksel istismardan şüphelenilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Koç, 2014).

2.1.1.2. Cinsel İstismar

Bireyin kendi cinsel doyumu için karşı tarafın rızası olmadan veya kandırarak yaşı küçük ve psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış olan bir çocuğa yaptığı tüm davranışlar cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır (Yağmur, Öztop ve Asil, 2008). Aktepe (2009) göre ise, cinsel istismar fiziksel ve psikolojik istismar unsurları içeriyor olmasına rağmen, çocuğa uygulanan farklı bir istismar kategorisini temsil etmektedir. Cinsel istismar, çocuğun bir yetişkin veya ondan dört yaş daha büyük biri tarafından cinsel saldırıya veya cinsel sömürüye maruz kalması anlamına gelmektedir. Cinsel istismar cinsellikle ilgili sözlü önermeler, jestler veya cinsel tip dokunmalar gibi cinsel tacizleri, çocuğun önünde mastürbasyon yapmak, cinsel organlarını göstermek gibi teşhir edici davranışları, çocuğun cinsel organlarının manipüle edilmesini veya çocuğun saldırganın cinsel organlarını manipüle etmeye zorlanmasını, çocuğun cinsel organının yabancı nesnelerle zorlanmasını, oral, genital veya anal olarak cinsel penetrasyonu, çocuğun fuhuşa veya pornografiye zorlanmasını kapsamaktadır (Yağmur, Öztop ve Asil, 2008). Uluslararası Çocuk

İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği, çocukların cinsel istismarını “*rıza yaşının altında bir çocuğun, cinsel açıdan yetişkin bir bireyin cinsel tatminine neden olacak bir eylem içinde yer alması ya da bu duruma göz yumulması*” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, “söz konusu eylemin herhangi bir araç veya zorlama kullanılarak yapılıp yapılmadığı; genital ya da fiziksel herhangi bir temas içerip içermediği; çocuk tarafından başlatılıp başlatılmadığı ve kısa dönemde ortaya çıkacak derecede zararlı bir sonuç doğurup doğurmadığı ile ilgilenmez” olarak belirtilmektedir (Yalçınkaya, 2011).

İstismar çocuk ya da ergenin ebeveyni veya çocuk ile birinci dereceden kan bağı olan biri tarafından gerçekleştirilmiş ise bu durum “Ensest” olarak tanımlanmaktadır (Faller,1981). Cinsel istismar olgularında faillerin çocuğa ulaşması kolay olduğundan dolayı çoğu zaman aile üyelerinden veya aileye yakın kişilerden olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca cinsel istismar vakalarının tam anlamıyla hangi boyutlarda olduğunu saptamanın zor olduğu, çocukların utandıkları veya tehdit edildikleri için çoğu zaman ergenlik dönemlerine kadar durumu gizledikleri ifade edilmektedir(Taner, 2004).

2.1.1.3. Psikolojik/ Duygusal İstismar

Psikolojik istismar, “*toplumsal ve bilimsel ölçütlere göre psikolojik açıdan zarar verici oldukları saptanan davranışların çocuğa uygulanması*” olarak tanımlamaktadır (UNICEF, 2015). Fiziksel bir bulgu gözlemlenemediği için tespiti en zor istismar türlerinden biri olduğu belirtilmektedir. Duygusal istismara maruz kalan çocukların genellikle gergin oldukları, değersizlik duygularının yoğun olarak yaşadıkları, çevrelerine uyum sağlamakta zorlandıkları ve ailelerinden uzaklaşma eğilimi içinde oldukları ifade edilmektedir (Kara, 2004). Çocuğun bağlanması, dolabın içine veya odaya kilitlenmesi gibi izole edici davranışlar, çocuğun ihtiyaçlarının bilerek ve isteyerek reddedilmesi, çocuğu sokağa bırakmakla, kurtlara vermekle korkutmak, tehdit etmek, çocuk yokmuş gibi davranmak çocuğu yalnız bırakmak, çocuğu başarısız duruma getiren, gelişimine uygun olmayan aşırı talepler de bulunmak gibi çocuğu itibarsızlaştıran eylemlerde bulunmak, çocuğa yetersiz, anti-sosyal, ırkçı, ahlaksız veya cezai davranışlar öğretmek psikolojik istismar türleri arasında en çok görülen davranışlardır (Polat, 2000).

2.1.1.4. Çocuk İhmali

Çocuk ihmali çocuğun bakımından, sağlığının korunmasından ve desteklenmesinden sorumlu kişilerin, kurumların veya devletin çocuğun beslenme, giyinme, duygusal gereksinimler, tıbbi ihtiyaçlar veya uygun yaşam koşulları için gerekli temel sorumluluklarını yerine getirmemesi ve buna bağlı olarak çocuğun her türlü gelişiminin ve güvenliğinin zarar görmesi olarak tanımlanmaktadır (Kocaer, 2006). İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta ihmalin pasif, istismarın aktif bir davranışı ifade ediyor olmasıdır. Diğer bir farklılık ise, fiziksel ve cinsel istismarın genellikle olay odaklı, ihmal deneyiminin ise genellikle kronik olarak yaşandığı belirtilmektedir. İhmalin belirtileri gözlemlenemediğinden dolayı yasal tanımı belirgin değildir. İhmal fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve eğitim ihmali olmak üzere üç alt başlığa ayrılmaktadır (Polat, 2007).

Fiziksel İhmal; çocuğun beslenme, giyinme, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, çocuğun yaşına uygun giydirilmemesi, yeterince beslenmemesi, ev içinde ve ev dışında çocuğun karşılaşabileceği kazalar için önlem alınmamasıdır. Çocuk hastalandığında hastaneye başvurulmaması veya geç başvurulması ya da gerekli aşılarının yapılmaması gibi sağlık ihmalleride bir tür fiziksel ihmaldir (Acehan, 2013).

Duygusal İhmal; çocuğa yeterince ilgi ve şefkat göstermemek, aile içinde şiddete tanık olmasına izin vermek, çocuğu destek ve denetimden yoksun bırakmak olarak tanımlanmaktadır (DePanfilis, 2006).

Eğitim ihmali; çocuğun okul yaşı gelmesine rağmen okula göndermemek veya okula gönderdiği halde okuldaki dersleriyle, başarısızlıklarıyla, sorunlarıyla ilgilenmemek, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuğun gerekli eğitim merkezlerine gönderilmemesi ve ihtiyaçlarına karşı ilgisiz kalınması olarak tanımlanmaktadır (DePanfilis, 2006).

Çocuğun kıyafetleri mevsimsel şartlara uygun değilse veya sürekli olarak kıyafetleri kirli ise, çocuğun gelişiminde fizyolojik olarak açıklanamayan bir problem var ise, ebeveynler çocukla ilgili en temel sorulara bile yanıt veremiyor ise, sürekli olarak çocuğun etrafında alkol, sigara veya bağımlılık yapan maddeler kullanılıyor ve çocuk bu maddelere maruz bırakılıyor ise, çocuğun çevreyle

etkileşimi zayıf ve içe kapanıksa, çocukta tekrarlayan hareketler var ise, çocuğun zihinsel gelişiminde biyolojik olarak açıklanamayan bir problem varsa ve herhangi bir zeka geriliği olmamasına rağmen öğrenmede zorluk çekiyorsa, çocuğun okula gitme yaşı geldiği halde okula gitmiyorsa, herhangi bir sağlık probleminde bir sağlık kurumuna başvurulmuyor veya geç başvuruluyorsa, tedavi, bakım ve koruma konusunda aile yetersizse, çocuk evden kovulmuş veya terk edilmiş ise ihmalden kuşkulanması gerektiğine dikkat çekilmektedir (Yılmaz, 2015).

2.1.2.Çocuk istismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Çocuk istismarı ve ihmali açıklayan kuramlar istismar türlerine özgü değildir. İstismar ve ihmali bir bütün olarak ele alıp, açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu modellerden ilki 1960’larda Psikolojik Kuram olarak adlandırılmıştır. Daha sonra 1970’lerde Sosyolojik Kuram ortaya çıkarken, 1980’lerden sonra ise Ekolojik Kuram orta çıkmıştır (Irmak, 2008).

2.1.2.1. Psikolojik Kuram

Bu kuramda çocuk istismarı ve ihmalinin sebebinin ebeveyn psikopatolojisi olduğunu ileri sürmektedir (Tercan, 1995). Bu modeli temel alan araştırmacılara göre istismarda bulunan kişilerin hasta ya da anormal olduğunu varsayarak klinik bir tanı alması gerektiğini savunmaktadırlar. Ancak yapılan incelemeler ve klinik gözlemlere göre istismar failleri arasında psikopatolojiye sahip olanların oranının yalnızca % 10 olduğu belirtilmektedir (Polat, 2001). Bu kurama göre istismar faillerinin çocukluklarında istismara uğrayan bireyler oldukları belirtilmektedir. Ancak kuşaklar arası aktarımı inceledikleri çalışmalarında, istismara maruz kalmış bireylerin istismarcı olma olasılıklarının fazla olduğunu ileri sürmelerine rağmen, istismar mağdurlarının fail olma olasılığının %30 olduğu belirtilmektedir (Kaufman, 1987; Zigler, 1989).

2.1.2.2. Sosyolojik Kuram

Sosyolojik Kuram, çocuk istismarı ve ihmalinin nedenlerini toplumsal yapı, sosyal tutum ve kaynak dağılımı bağlamında belirtilmektedir. Toplumsal değerler, örgütler, aile kurumu ve kültürler incelenmiş, çocuk istismarı ve ihmalinin nedeninin fakirlik, düşük sosyoekonomik durum, izole edilmiş olma, toplumda şiddetin kabul görmesi gibi faktörler olduğu ifade edilmiştir (Scannapieco ve Connell-Carrick,

2005). Bu kurama göre ebeveynin sosyal desteği istismar üzerinde önemli rol oynamaktadır. Eğer ebeveyn sosyal ilişkilerden yalıtılmış olarak yaşıyorsa bu durum stres seviyesinin artmasına bağlı olarak kişinin istismara başvurma olasılığını arttıracak ileri sürülmektedir. Bu nedenle çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi için izole edilme ve stresi azaltacak sosyal destek sistemleri önerilmektedir. Ancak, bu kuramın birey üzerindeki gelişimsel etkileri değiştirme konusunda yapılabilecek müdahalelerde yetersiz kaldığı ileri sürülmektedir (Polat, 2001).

2.1.2.3. Ekolojik Kuram

Çocuk istismarı ilk olarak Psikolojik Kuram ile daha sonra Sosyal Öğrenme Kuramı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak bu kuramların çocuk istismarı ve ihmali anlamada yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. Günümüzde istismarı en kapsamlı şekilde açıklayan kuramın Ekolojik Kuram olduğu ileri sürülmektedir (Scannapieco ve Connell-Carrick, 2005). Belsky (1980), çocuk istismarının etiyolojisini açıklamaya çalışan farklı kuramların öne sürdüğü farklı görüşleri bir araya getirerek istismarın Ekolojik Kuramı geliştirmiştir. Ekolojik Kuram, çevrenin insan gelişimi ve davranışları üzerindeki etkisini açıklamaya odaklanır. Bu kuramda çocuk istismarı ve toplumsal şiddetin nedenleri ve sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır. Etkileşimsel/ekolojik düzeyin incelenmesi ile çocukların gelişimindeki eksikliklerin daha iyi anlaşılacağı idda edilmektedir. Ekolojik ve etkileşimsel kuramlar daha çok istismarın nedenleri üzerine odaklanırken ekolojik/etkileşimsel kuram nedenlerin yanı sıra çocuk üzerindeki etkilerini de incelemektedir (Belsky, 1980; Cichetti ve Lynch, 1993). Her bir ekolojik düzeydeki risk faktörler birbirleriyle etkileşime girmektedir. Tüm bunlar istismarın ortaya çıkışını etkilemekte ve arttırmaktadır. Ekolojik Kuram'a göre insan gelişimi birbiri ile etkileşen mikrosistem, mezosistem, ekosistem ve makrosistem olmak üzere dört düzeyde açıklanmaktadır. (akt. Bilge, Avcı, Dinçel, Alkış, Karatekin, Koç ve Demirtaş, 2015).

Mikrosistem; bireyin doğrudan iletişim içinde olduğu kişilerden oluşur. Bu katman bireyin gelişiminde bire bir etkili olan aile, okul, yakın arkadaşlar, komşular ve akrabalar gibi kişilerin bireyle olan etkileşimleri bu katmanı oluşturmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali mikrosistem çoğunlukla çocukların, ebeveynlerin ve ailelerin özelliklerine dikkat edilerek incelenmiştir. Kurama göre çocuğun erken doğumu, düşük fiziksel çekicilik gibi özellikleri kişinin ilişkilerini doğrudan

etkileyebilmektedir. Mesosistem; okul, ebeveyn veya akrabaların iletişiminin kalitesi gibi mikrosistem içindeki birimlerin etkileşimiyle oluşan düzeydir. Eksosistem; kitle iletişim araçları, iş, komşular, devlet uygulamaları, ülke ekonomisi gibi resmi veya resmi olmayan sosyal alanların belirleyici olduğu düzeydir. Kişinin bu yapılarla doğrudan ilişki içinde olması ve kişiyi etkilemesi gerekmektedir. İşsizlik çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili ekosistemi temsil eden en önemli risk faktörlerinden biridir. Eğer ebeveynlerden biri veya ikisi işini kaybettiyse ve geçmiş deneyimleri kişiyi saldırgan tepkiler vermeye yönlendiriyorsa kişinin çocuğa istismarda bulunabilileceği ileri sürülmektedir. Makrosistem; kişisel gelişimi, mikrosistemi ve eksosistemi etkileyerek çocuk istismarı ve ihmali ne den olacak kültür, toplumsal değerler, gelenekler, inanç sistemi, yaşam tarzı, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel çevreleri içine alan, ekosistemin dışındaki düzeydir (Belsky, 1980) .

2.1.2.4. Bilişsel Kuram

Bilişsel kuramcıların çocuklarını istismar eden ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını nasıl algıladığı ile ilgili bilgilere önem verdikleri ifade edilmektedir. Bu yaklaşımda, insanların dünyayı algılama, yapılandırma ve düşünme şekillerinin insanları davranışlarının anahtarı olduğu belirtilmektedir (Corby, 2006). Newberger ve White anne ve babaların farkındalığını üç düzeyde açıklamaktadırlar. Birinci düzeyde anne ve babaların çocuklarını kendilerinin bir devamı olarak gördükleri, ikinci düzeyde, anne ve babaların çocuklara geleneksel roller yükledikleri ve üçüncü düzeyde de, anne ve babaların çocukları değişen ihtiyaçları olan bir birey olarak gördükleri ileri sürülmektedir. Newberger ve White'a göre anne ve babaların farkındalık düzeyleri birinci düzeydeyken çocuklarını istismar ve ihmal etme risklerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir (akt. Türk, 2010).

2.1.3. Çocuk İstismarının Yaygınlığı

Türkiye'de 50.473 çocuğun annesi ile Türkiye'nin 16 ilinde 1981-1982 ile 1985 ve 1989 yılları arasında yapılan yaygınlık çalışmasında 4-12 yaş arasındaki çocukların %62'sine fiziksel ceza verildiği belirlenmiştir. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen bilgilere göre bütün yaş gruplarında fiziksel ceza alan çocukların sayılarının almayanlara göre daha fazla olduğu da ifade edilmektedir (Bilir, 1991).

Türkiye’de 2010 yılında yapılan Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre ise, Türkiye’de yaşayan 7-18 yaşları arasındaki çocukların aile içinde %51’nin duygusal istismara, %45’inin fiziksel istismara, %25’inin ihmale maruz kaldığı öne sürülmektedir (Akt: Beyazıt, 2015).

ABD’de bulunan Çocukları Koruma Birliğinin Raporuna göre ülkede 1,5 milyondan fazla çocuk istismar edilmiştir. Bu çocuklardan da %27’sinin ebeveynleri tarafından fiziksel olarak istismara uğradıkları ifade edilmektedir. Amerika’da yapılan bir başka araştırmada ise 15 yaşından daha küçük yaşta hastaneye başvuran çocuklar arasında çocuk istismarının sıklığının binde 2,7 olduğu öne sürülmektedir (Polat, 2001). İngiltere’de yapılan araştırmada ise haftada en az dört çocuğun istismar veya ihmal nedeniyle öldüğü, dört yaşından küçük her bin çocukta birinin ise fiziksel istismara uğradığı tespit edildiği belirtilmiştir (Olgar, 2003). Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Veri Sistemi 2008 raporundan edinilen bilgilere göre, yalnızca 2008 yılı içerisinde 772.000 çocuk istismarı ve ihmale uğramıştır. Bu rapora göre, bu çocukların 1740’ı istismar ve ihmalden dolayı hayatını kaybetmiştir. İstismar, türleri bakımından incelendiğinde çocukların, , %9.1’i cinsel istismara, %71.1’i ihmale, %16.1’i fiziksel istismara ve %7.3’ü duygusal istismara maruz kalmaktadır. İstismar ve ihmal vakalarının %57.9’u öğretmen, polis, sosyal hizmet uzmanları gibi profesyonellerce bildirilirken geri kalanı ise komşular ve akrabalar tarafından bildirilmektedir (NCANDS, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2014 yılında yayınladığı son rapora bakıldığında ise erkeklerin %5-10’u kadınların %20’sinin çocukluklarında cinsel istismara, %25-50’si fiziksel istismara maruz kaldığı ifade edilmektedir. Ayrıca dünya genelindeki çocukların yaklaşık %23’ünün fiziksel olarak istismar edildiği belirtilmektedir. Dünya genelinde beş yüz milyondan daha fazla çocuk şiddete maruz kalmakta, iki yüz yetmiş beş milyon çocuk ise ebeveynleri tarafından şiddete maruz kalmaktadır (UNICEF, 2014).

Çakıcı (2002), tarafından KKTC genelinde çocuk istismarının yaygınlığı üzerine lise ikinci sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre; öğrencilerin %19’u en az bir kez anne ve babası tarafından aletsiz fiziksel istismara maruz kalırken %13,2’si aletli fiziksel istismara maruz kaldığını, %12’sinin sık sık

rahatsız eden bir isimle çağrılma, %8,1'inin sık sık alay edilme gibi psikolojik istismar davranışlarına maruz kaldığı ifade edilmektedir.

KKTC'de 2009 yılında SOS Çocuk Köyü tarafından “Kuzey Kıbrıs'ta Çocukların Konumu ve Çocuk Hakları Araştırması 2009” konulu araştırmanın sonuçlarına göre Kuzey Kıbrıs'taki çocukların yaklaşık %17'sinin zaman zaman düzenli olarak besin alamadığı, %8,2'sinin okulda fiziksel şiddete maruz kaldığı ve %7,9'unun sokakta sık sık fiziksel istismara uğradığı belirtilmektedir (akt. Ekdal, 2011).

Karayianni (2017) tarafından Güney Kıbrıs'ta 1852 ergen ve genç yetişkinle yapılan çalışmaya göre katılımcıların %33'ünün hayatları boyunca en az bir defa cinsel istismara maruz kaldıkları belirtilmiştir. İstismar mağduru katılımcıların %64'ünün birden fazla türde cinsel istismara maruz kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmadan elde edilen bilgilere göre kadınların %80'nin erkeklerin ise %21'inin çocukluklarında cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir.

2.1.4. Çocuk İstismarının Risk Faktörleri

Risk faktörleri toplumsal ve kurumsal, bireysel, ailesel ve çocukla ilgili faktörler olmak üzere üç alt başlıkta incelenmektedir.

2.1.4.1. Toplumsal ve Kurumsal Faktörler

Çocuğun gelişiminin sadece çocuğa doğrudan yöneltilen şiddetten değil yetersiz sağlık hizmetleri, zayıf konutlaşma, yoksulluk gibi bulunduğu çevrenin durumundan da etkilendiği ifade edilmektedir (Halberstadt, 2015). Özellikle televizyon programlarında şiddetin artması, çocuğa yöneltilen davranışlardaki şiddetin de aynı oranda artmasına neden olduğu belirtilmektedir (Osofsky, 1999). İstismar olasılığını arttıran en önemli faktörlerden biri de sosyoekonomik düzeyin düşük olmasıdır. Ancak sosyoekonomik düzeyin düşük olmasının tek başına yeterli bir faktör olmadığı, sosyoekonomik düzeyi orta veya yüksek ailelerde de istismarın görüldüğü belirtilmektedir. Sosyoekonomik düzeyi orta veya yüksek ailelerde daha çok aile içi geçimsizliklerin istismar olasılığını arttırdığı ileri sürülmektedir (Polat, 2001). Türk ailelerinde çocuk yetiştirme tarzları genellikle çocuğu kısıtlayıcı, aşırı koruyucu ve ataerkil bir ebeveyn tutumunu içermektedir. Aile çocuktan saygılı, uysal ve kurallara göre davranmasını beklemektedir (Yolcuoğlu, 2010). Toplumumuz

da çocuğu terbiye etmek, eğitim vermek veya benzeri nedenlerle hafif boyutta fiziksel şiddete başvurmak kabul edilebilmektedir. Bu durumun istismar olgularının alt yapısını oluşturduğu ifade edilmektedir (Polat, 2000).

2.1.4.2. Bireysel ve Ailesel Faktörler

İstismar etme eğilimleri incelendiğin de çocukluk çağlarında istismara maruz kalmış anne babaların yetişkinlik dönemlerinde kendi çocuklarına yönelik istismar olasılıklarının arttığını ortaya koyan pek çok çalışma bulunmaktadır. İstismara maruz kalmış kişilerin en küçük bir stresöre dahi büyük tepkiler verebildikleri, kendi ebeveynlerinden kaynaklanan hayal kırıklıklarını kendi çocuklarına aktarabildikleri ileri sürölmektedir (Butchart, 2006). Yapılan araştırmalara göre 18 yaşından küçük yaşta çocuk sahibi olan annelerin duygusal gelişimlerinin yetersiz olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle çocuklarına fiziksel istismarda bulunma olasılıklarının daha büyük yaşta anne olanlara göre daha fazla olduğu ileri sürölmektedir (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002). Eşler arasındaki geçimsizlik veya boşanma durumlarında eşler birbirlerine destek olmamakta bu durum eşlerden birinin çocuk üzerinde daha fazla sorumluluk almasına neden olmaktadır. Hem alınan sorumluluğun fazla olması hem de yalnız kalmanın ebeveyne yüklediği stresin istismar riskini arttırdığı ifade edilmektedir (Polat, 2001). Ebeveynin istenmeyen bir gebelik sonucunda çocuk sahibi olmasının, çocuğun gelişimine ve yeteneklerine uygun olmayan beklentilerin olmasının, ebeveynlerden birinin veya her ikisinin alkol veya madde kullanmasının, çocuk sayısının fazla olmasının, sosyal desteğin az veya hiç olmamasının, ebeveynlerden birinde veya her ikisinde kişilik bozukluğunun olmasının istismar potansiyelini arttırdığı ifade edilmektedir (Curtis, 2003).

2.1.4.3. Çocukla İlgili Faktörler

Yapılan pek çok araştırmada prematüre doğan çocukların istismar edilme oranlarının çok daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Prematüre doğan çocukların, %23-25'inin istismara maruz kaldığı öne sürölmektedir. Bunun sebebinin çocuğun normalden daha ufak olması bu nedenle bakımının aile için daha zor olması, dış görünümünün daha farklı olması veya ailenin beklentilerini karşılamaması gibi nedenlerden kaynaklı olabileceği belirtilmektedir (Deveci, 2003). Fiziksel ve gelişimsel olarak engelli olan çocuklar veya konjenital (doğumsal) anomalili çocukların narsistik kişilik yapının olması veya istismara eğimli ebeveynler

tarafından kendi bozuk yasımaları gibi algılandıkları ve istismar edildikleri ifade edilmektedir (Polat, 1997). Özellikle dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklarında diğer çocuklara göre istismar ve ihmal edilme açısından yüksek risk grubunda oldukları belirtilmektedir (Taner, 2004). Ayrıca çocuğun cinsiyetinin, istismara maruz kalma riskini etkilediği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda kız çocuklarının istismarla karşılaşma oranı %52 iken, erkek çocukların istismara uğrama oranı %48 olarak belirtilmektedir. Ayrıca kızların erkeklerden üç kat daha fazla cinsel istismara maruz kaldığı ifade edilmektedir(Kara, 2004).

2.1.5. Çocuk İstismarının Sonuçları

İstismara maruz kalmış çocukların davranışsal ve duygusal sorunlar yaşama riskleri artmaktadır. İstismarın sonuçlarının kısa veya uzun vadeli olabileceği ifade edilmektedir (Tackett, 2009). Çocuk istismarı, çocukları yetişkinliklerine kadar yaşanan davranışsal, psikolojik ve fiziksel sorunlara karşı daha savunmasız hale getiren bir durum olarak belirtilmektedir.

Yapılan araştırmalar her çocuğun istismara farklı derecede etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bazı çocuklar istismar olayından çok fazla etkilenirken bazı çocukların ise daha az etkilendikleri bu yüzden daha az hasar aldıkları öne sürülmektedir (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000). Ayrıca destekleyici bir çevreye sahip olmak, genel olarak iyi bir ebeveyn çocuk ilişkisinin olmasının koruyucu faktörler arasında olduğu ileri sürülmektedir (Cyr, Euser, Bakermans-Kranenburg ve Van Ijzendoorn, 2009). Ayrıca çocukların yaşlarının ve cinsiyetlerinin yaşanan travmatik olaylardan sonra verdikleri tepkilerin şiddetinde önemli olduğu savunulmaktadır. İstismarın sonuçları çocuğun yaşına göre farklılaşmaktadır. Kız çocuklarında daha çok depresyon ve kaygı semptomları görülürken, erkek çocuklarında daha çok dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, antisosyal kişilik özellikleri gibi bozukluklar görüldüğü belirtilmektedir (Sternberg, 2006). Yaşa göre bakıldığında ise küçük yaşta istismara maruz kalan çocuklarda düşük benlik saygısı, öğrenilmiş çaresizlik, somatizasyon, davranış problemleri, travma sonrası stres bozukluğu, yeme bozuklukları veya kişilik bozuklukları görülmektedir.

riskinin yüksek olduğu belirtilmektedir(Kent ve Waller, 2000). Vissing (1991), 3346 aile ile yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre psikolojik istismara maruz kalmış çocuklarda saldırganlık, suçluluk veya kişiler arası ilişkilerde sorunlar belirgin olarak görülmektedir.Çocuk istismarı, çocukların kendileri, başkaları ve dünya hakkındaki değerlendirmelerini bozabilecek travmatik bir olay olduğu, bu nedenle istismara maruz kalmış çocukların problemlerle başa çıkma kabiliyetlerinin zayıfladığı veya bozulduğu ifade edilmektedir (Ehlers, Mayou ve Bryant, 2003).

Sonuç olarak yapılan araştırmalarda istismara uğrayan ve uğramayan çocuklar karşılaştırıldığında istismar edilen çocuklarda düşük benlik saygısı, öğrenilmiş çaresizlik, depresyon ve intihar eğilimi puanlarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Kent ve Waller, 2000). İstismara uğrayan çocuklar çevreyi güvensiz ve tehditkar algıladıkları ifade edilmektedir. Bu nedenle sosyal ilişkilerinde çok fazla güçlük çekmektedirler (Ehlers, Mayou ve Bryant, 2003). Bu çocukların ilişkilerinde sıklıkla çatışma ve samimiyetsizlik gözlemlenmektedir (Colman ve Widom, 2004). İstismara maruz kalan çocukların istismara maruz kalmayanlara göre daha fazla öfke hissettikleri ve davranışlarının daha fazla öfkeli ve düşmanca olduğu ileri sürülmektedir (Wingrove ve Bond, 2005). İstismara uğrayan çocuklarda bilişsel sorunlar sıklıkla görüldüğü ileri sürülmektedir. Bu çocuklar genellikle dikkatle ilgili problemler yaşamakta ve akademik performansları düşük olmaktadır (Margolin ve Gordis, 2000).

Bilişsel sorunlara ek olarak, bu çocukların fiziksel şikayetlerinin de fazla olduğu, okul kurallarına uymadıkları ve okulla ilgili daha fazla problem yaşadıkları, bunların hepsinin akademik başarılarını etkileyebileceği bildirilmektedir (Haj-Yahiaa ve Tamish, 2001). Uzun vadede istismarın, mümkün olan tüm kısa vadeli etkilerle birlikte, kötü beden imajıyla, yeme bozukluklarıyla, cinsel işlev bozukluklarıyla, kişilik bozukluklarıyla ve romantik ilişkilerdeki problemlerle ilgili sorunlarla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Kent ve Waller, 2000). Çocukluk çağında yaşanan istismarın yetişkinlik dönemindeki etkilerini araştıran araştırmacılara göre, çocukluk çağında kötü muamele gördüğünü bildiren yetişkinlerin, yakın ilişkilerinde zorluk yaşadıklarını, şiddeti normalleştirmek için uygun olmayan kimlik belirleme, bağımlı ya da sınırda kişilik geliştirme ve özellikle kadınlarda aile içi şiddete karşı daha savunmasız olma olasılıklarının yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Benzer şekilde kötü bir çocukluk geçirmiş olan yetişkinlerin fiziksel ve duygusal olarak kötü

muamele tutumlarını normalleştirdikleri ve bu tutumları uygun disiplin biçimleri olarak kabul etme eğiliminde oldukları ileri sürülmektedir (Bower-Russa, Knutson ve Winebarger, 2001).

Yapılan çalışmalarda cinsel, fiziksel istismar ve duygusal ihmal veya istismarın etkileri benzer bulunmuştur. Ancak duygusal istismar fiziksel yol açmadığı için tespit edilmesi güç istismar türlerinden biridir. Bu nedenle tanı konması, ortaya çıkartılması en güç istismar türlerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Ancak günümüzde yapılan çalışmalar, cinsel istismar, duygusal istismar ve fiziksel istismarla karşılaştırıldığında daha ağır sonuçlara yol açtığı ifade edilmektedir. Her türlü istismar ve ihmal çocuğun davranışsal, sosyal ve duygusal gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Fiziksel istismarın, bilişsel, duygusal, kişilerarası, ve davranışsal sorunlar, madde kötüye kullanımı ve psikiyatrik hastalıklarla ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Fiziksel ihmal çocuklarda duygusal, bilişsel ve davranışsal gelişimi olumsuz yönde etkilemekte, uzun ve ağır sonuçlar doğurabilmektedir (Gökler, 2002).

Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda fiziksel istismara maruz kalmayan çocuklara göre uyku bozuklukları, tikler, konuşma bozuklukları ve davranış bozuklukları daha yüksek oranda görüldüğü ifade edilmektedir (Polat, 2007). Ayrıca fiziksel istismara maruz kalmış çocuklarda parmak emme, alt ıslatma ve bebeksi konuşma gibi çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olmayan davranışlar gösterme, davranışlarda saldırganlık, arkadaş ilişkilerinde zayıflık veya evden kaçma davranışlarında bulunma gibi davranışlar gözlenebilmektedir (Arış, 1991).

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda benlik değeri zarar gördüğü için sıklıkla depresyon görülmektedir. Bu nedenle bu çocuklarda intihar düşüncelerine ve girişimlerine çok sık rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda erişkinlikte görülen majör depresyon ile cinsel istismarın ilişkili olduğu bulunmuştur (Taner, 2004). Cinsel istismar mağduru çocuklarda korku tepkileri, travma sonrası stres bozukluğu, kızgınlık, aşırı kaygı hali, düşmanlık ve uygunsuz cinsel davranışlar sık görülmektedir. Ayrıca bu çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, ikincil enürezis ve enkoprezis gibi davranışsal bozukluklar da ortaya çıkabildiğine dikkat çekilmektedir (Dubowitz, 2002).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda, zihinsel bir gerilik olmamasına rağmen öğrenme zorluğu, dikkat dağınıklığı gibi sorunlar sıklıkla görülmektedir (Kara, 2004). Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda sıklıkla tırnak yeme, parmak emme, enürezis, yeme bozuklukları, nevrozlar, anti-sosyal davranışlar, zihinsel gelişimde gerilik gibi sorunlar görüldüğü belirtilmektedir. Duygusal istismarın sonuçları fiziksel istismar kadar zedeleyicidir ancak bulguları gizli olduğundan daha zor fark edildiği ifade edilmektedir (Siyez, 2003).

İhmal edilen çocuklarda genellikle psikolojik sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İhmalin çocuklarda bilişsel gelişmeyi özellikle de dil ve zeka gelişimini olumsuz olarak etkilediği ileri sürülmektedir (Demirkapı, 2013).

2.1.6. Çocuk İstismarının Önlenmesi

Birleşmiş milletler sözleşmesinin 18. maddesine göre çocuğun haklarını kullanabilmesinin ve geliştirebilmesinin sağlanmasında anne, baba ve yasal temsilcilerin sorumlu olduğu belirtilmektedir. Ebeveynlerin olduğu kadar devletlerin de çocukların haklarının korunmasında önemli görevleri bulunduğu ifade edilmektedir. Ebeveynlerin çocuğun yetiştirme ve geliştirme yükümlülüğünü gerçekleştirebilmesi için desteklenmesi, çocuğun bakımı ile ilgili kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi, ayrıca çocuğun ihmal ve istismara maruz kalmasını önlemek için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel önlemleri alınması devletlerin üç temel görevi olarak belirtilmektedir (Dağlı, 2016).

Önleme çalışmalarının, istismara neden olan risklerin temeline inerek, bu risk faktörlerini oluşturan koşullara odaklanması gerektiği vurgulanmaktadır. Koruyucu faktörlerin gelişmesine yardımcı olan programların aynı zamanda önleme konusunda da önemli rol oynadıkları ifade edilmektedir. Önleme çalışmalarında kurumların ortak anlayış ve yaklaşım ile çalışmasının önemli olduğu belirtilmektedir (Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Teknik Destek Projesi, 2015).

İstismarı önleme çalışmaları bireysel, toplumsal ve evrensel koruma olarak üç alt gruba ayrılmaktadır (akt;Atalay,2006)

Bireysel koruma, istismar mağduru çocukların erken tanısı, uygun tedavisi ve izlemine kapsamaktadır. İstismara uğrayan çocukların doğru ve etkin tedavi edilmesinin, bu çocukların, yetişkinliklerinde istismarda bulunma risklerini

azaltacağı ileri sürülmektedir. İstismarcıların yalnızca cezalandırılmalarının yeterli olmadığı aynı zamanda bu kişilerin, tedavi ve rehabilite edilmeleri de gerektiği ifade edilmektedir. Toplumsal koruma, istismar etme ve istismara uğrama riski yüksek olan grupların saptanmasını kapsamaktadır. İşsizlik, Evsizlik, madde ve alkol bağımlılığı, aile içi şiddet veya ailede psikiyatrik hastalığın olması çocuk istismarına neden olan risk faktörlerinin en önemlileri olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle toplumsal stratejiler, ekonomiyi ve toplumsal eşitsizlikleri koruyan ve arttıran ekonomi politikalarının, sağlık ve eğitim politikalarının, şiddet kullanımını destekleyen sosyal ve kültürel normların, çocuklar ve aile ile ilgili etkisiz veya var olmayan politikaların, zayıf koruyucu sağlık bakım hizmetlerinin, yetersiz sosyal refahın ve zayıf ceza adalet sistemlerinin düzeltilmesini kapsaması gerektiği belirtilmektedir. Evrensel koruma ise, dünyadaki çocukları korumak amacıyla gerçekleştirilen eylemleri kapsamaktadır. Bu koruma biçiminde düzenli sağlık bakımı, ev ziyaretleri, ebeveynin eğitimi, aile planlaması, işsizlik ve yoksulluk ile mücadele önem kazanmaktadır.

Korunma önlemleri literatürde birincil, ikincil ve üçüncül koruma önlemleri olarak da ele alınmaktadır. Birincil koruma şiddetin ortaya çıkmasına neden olan kaynakları önlemeye yönelik çalışmaları, ikincil koruma şiddete maruz kalabilecek veya kalan bireylerin erken tanı ve tedavi çalışmalarını, üçüncül koruma ise şiddete maruz kalmış kişilerin rehabilitasyonunu kapsamaktadır (Turhan, Sangün ve İnandı, 2006).

Birincil korunma, şiddet vakalarının yaşanmaması için yapılan riskli grupların saptanması, doğum öncesi ve sonrasında gözlem, aile planlanması, ebeveynlere çocuk bakımı eğitimi verilmesi, sağlık bakımı, kreş ve anaokulu gibi ailelere destek verecek sosyal kurumların yaygınlaştırılması, işsizlik ve yoksullukla mücadele gibi çalışmaları kapsadığı ifade edilmektedir. Birincil korumanın amacının, ruh sağlığını olduğundan daha iyi hale getirmek ve ruh sağlığının bozulmasına karşı önlem olarak yeterlilikleri, kaynakları ve baş etme becerilerini güçlendirmek veya ruhsal sorunların sıklığını azaltmak olarak ifade edilmektedir (Bayraktar, 2009). İkincil koruma, istismar mağduru çocukların erken tanısı, uygun tedavisi ve izlemini içerir. Çocukların yaşayacakları zararın boyutunu azaltmak için erken tanı ve etkin tedavi önemlidir. Erken tanıda özellikle sağlık çalışanlarının eğitimi ve duyarlılığının sağlanmasının hayat kurtarıcı olduğu ifade edilmektedir. İlk başvuruda

belirlenemeyen istismar vakalarının %30-50'sinin yeniden şiddete maruz kaldığı, %5-10'nun tekrarlanan istismar sonucunda hayatını kaybettiği belirtilmektedir (Turhan ve ark., 2006). Bu nedenle, yasalarımıza göre, görevini yaptığı sırada istismar belirtisi ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen ya da geç bildiren sağlık çalışanı, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Türk Ceza Yasası Madde 280). Üçüncül koruma, istismarın yaşanması halinde, istismara maruz kalan bireyin yaşayacağı zararın azaltılmasına yönelik önleyici, tedavi edici ve rehabilite edici gayretleri kapsamaktadır (Bayraktar, 2009).

Çocuk istismarını önleme stratejilerinin, altta yatan nedenleri ve risk faktörlerini azaltmayı hedeflerken aynı zamanda koruyucu faktörleri güçlendirerek yeni istismar vakalarının ortaya çıkmasının önlenmesine katkı sağlaması gerektiği ileri sürülmektedir (Bayraktar, 2009). Yasal çerçeveler, çocuk istismarına kapsamlı tepkiler vermenin ve bu alandaki toplumsal normların şekillendirilmesinin temelini oluşturmada önemlidir. Güçlü bir hukuki yaklaşım, çocuklara yönelik her türlü şiddetin yasaklanmasını amaçlamalıdır. Çocuk istismarına karşı yasaların caydırıcı nitelikte olması, bireylerin yaşam standardı haklarının, sosyal güvenlik haklarının ve eğitim haklarının iyileştirilmesi çocuğa yönelik kötü muamelenin azalmasına önemli ölçüde katkıda bulunacağı ileri sürülmektedir (Yavuz, 2010).

Ayrıca sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin çocukları koruma alanında öncülük edebileceği, toplumda bilinç ve duyarlılığı arttırılabileceği ifade edilmektedir (Dağlı, 2016). Örneğin Edinburg Üniversitesi'nde ve Kent Üniversitesi'nde çocuk koruma merkezleri vardır. Bu merkezlerin amacı çocukları koruma alanında ülke politikalarının belirlenmesi konusunda yol gösterici olmaktır. Benzer bir sistemin ülkemizdeki üniversitelerde de uygulanmasının istismar riskini azaltacağı ifade edilmektedir (Dağlı, 2015). Kısaca çocuk istismarı ve ihmali vakalarının önlenmesi için hazırlanan veya hazırlanacak olan programların tüm çocukların ve ailelerinin içinde bulundukları koşulları daha iyi hale getirme, yaşamsal nitelikleri artırma ve çocuk ihmeline ve istismarına neden olabilecek risklerin oluşmasını önleme amacı taşımaları gerekmektedir. Ayrıca ülkede çocuk koruma politikalarının oluşturulması, çocuk koruma sistemlerinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi, eğitim düzeyinin yükseltilmesi, doğum kontrol sağlığı çalışmalarının niteliğinin ve niceliğinin arttırılması, işsizlik oranının en aza indirgenmesi ve ulusal gelirin arttırılması gerektiği ifade edilmektedir (Yolcuoğlu, 2010) .

2.2. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde çocuk istismarı konusunda yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.2.1.Yurt İçinde Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Zoroğlu (2001), tarafından ergenlik dönemindeki öğrencilerin, çocukluk döneminde yaşadıkları istismar ve ihmal deneyimlerinin, kendine fiziksel zarar verme davranışlarının, intihar girişimlerinin ve dissosiyatif yaşantılarının sıklığı ve bunların birbiriyle olan ilişkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmada, “Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği” ve kendine zarar verme davranışı ve öz kıyım girişimiyle ilgili soruların da bulunduğu “Çocuk İstismarı ve İhmali Soru Listesi” 839 lise öğrencisine verilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilere göre çocukluk dönemi travması olduğunu belirten katılımcıların belirtmeyenlere göre daha yüksek düzeyde dissosiyatif belirtiler gösterdiği, daha sık olarak kendine fiziksel zarar verdiği ve intihar teşebbüsünde bulunduğu saptanmıştır.

Güler’in (2002), Sivas’ta annelerin çocuklarına uyguladıkları duygusal istismarı ve fiziksel veya ihmal davranışlarını ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, 143 anneye literatürden faydalanılarak hazırlanan bir soru formu yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Soru formunda ebeveynlerin sosyo-demografik özellikleri ile çocuğa uygulanan fiziksel ve duygusal ihmal davranışına ilişkin sorular yer almaktadır. Çalışmanın bulguları annelerin %53,8’inin çocuğuna tokat attığını, %23,2’sinin çocuğunu dövdüğünü veya çimdiklediğini ve annelerden %87,4’ünün çocuklarına en az bir kez fiziksel istismar veya ihmal davranışı uyguladıkları saptanmıştır. Yapılan bu araştırmaya göre annelerin çocuk sayısı ve eşinden şiddet görme durumları ile çocuklarını fiziksel olarak istismar etme eylemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur

Çocuk istismarının madde kullanımına etkisi üzerine ilk çalışma KKTC’deki MEB Genel Orta Eğitim ve Mesleki Eğitim Dairelerine bağlı olan tüm liselerde 15 Ekim-15 Kasım 1996 tarihlerinde Mehmet Çakıcı ve Ebru Çakıcı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre KKTC’de çocuk istismarının çok fazla olduğu belirtilmektedir. Araştırmada fiziksel istismar, psikolojik istismar ve ihmal ile madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte ebeveynin yaşı arttıkça istismar etme oranında arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya göre kız çocuklar erkek çocuklara oranla çok daha fazla istismara maruz kalmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre her iki öğrenciden biri hayatı boyunca en az bir kez ebeveynlerinden tokat yediğini , %5,5'i ise sık sık tokatla cezalandırıldığını belirtmiştir (Çakıcı, 2003).

KKTC'de çocuk istismarı ile ilgili bir başka araştırma 2009 yılında SOS Çocuk Köyü tarafından “Kuzey Kıbrıs'ta Çocukların Konumu ve Çocuk Hakları Araştırması 2009 ” konusunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; KKTC'de 18 yaşından küçük çocuk sayısının ortalama 2,04 olarak belirlenmiştir. Evlerin %3'ünde tek çocuk bulunurken, %7,1'inde dört ve üzeri sayıda çocuk bulunduğu belirtilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Kuzey Kıbrıs'taki çocukların yaklaşık %7,9'nun sokakta sık sık fiziksel şiddete uğradığını, %17'sinin zaman zaman ya da her zaman düzenli yemek yeme olanağından mahrum olduğunu, %8,2'sinin okulda fiziksel istisara uğradığını ortaya koymuştur. Kuzey Kıbrıs'ta ebeveynlerin yaklaşık %11'i hafif fiziksel şiddeti sık sık veya ara sıra olmasını uygun bulurken, ebeveynlerin %68'i çocuğa fiziksel şiddeti hiç bir koşulda kabul etmemektedir (KADEM, 2009).

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesinde farklı sınıflarda ve bölümlerde okuyan 229 öğretmen adayıyla yapılan çalışmada, “Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri (ÇİPE) ve Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarında öğretmen adaylarının yaşlarına ve cinsiyetlerine göre istismar potansiyelleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken, kardeş sayıları açısından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Buna göre kardeş sayısı (5 ve üzeri) arttıkça öğretmen adaylarının istismar potansiyelleri artmaktadır (Türk, 2010).

KKTC' de çocuğun fiziksel istismarı ile ilgili yapılan çalışmada ailedeki kişi sayısı arttıkça babanın çocuğunu fiziksel olarak istismar etmesinde anlamlı bir ilişki bulunurken, ailedeki kişi sayısının fazlalığı ile annenin çocuğunu daha fazla istismar etmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak ekonomik olarak eşlerine bağlı annelerin %72'sinin çocuklarını fiziksel olarak istismar ettiği bulunmuştur (Ekdal, 2011).

Beyazıt'ın (2015), Kuzey Kıbrıs'ta 2013 Ocak ve 2014 Mayıs ayları arasında 30 cinsel istismar mağduru olguyu incelemiştir. Elde edilen verilere göre KKTC'de cinsel istismar vakalarının en sık (%36,7) Gazi Mağusa' da meydana geldiği ve en sık gerçekleşen cinsel istismar türünün %63 oranında cinsel ilişkiye girmek olduğu belirtilmiştir.

Amasya'da annelerin istismar potansiyellerinin bazı değişkenlerle olan ilişkisini incelemek amacıyla 4-6 yaş aralığında çocuğa sahip 235 anneye "İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu" uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar da annelerin yaşları arttıkça çocuklara uyguladıkları istismar potansiyelinin azaldığı, ayrıca çalışan annelerin çalışmayan annelere göre çocuklarını daha az istismar ettiği belirtilmektedir (Pekdoğan, 2016).

Arslan ve Balkıs (2016) tarafından ergenlikte ebeveynlerden algılanan duygusal istismar ile problemli davranışlar arasındaki ilişkide öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlığın aracı rolünü incelemek amacıyla Isparta'da farklı ortaöğretim kurumlarında eğitimleri süren yaşları 14 ile 19 arasında değişen 184 kız (%55.6), 146 erkek (%44.1) olan toplam 331 öğrenciye "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Riskli Davranışlar Ölçeği, Öz yeterlik Ölçeği, Anne-Babadan Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği " uygulanmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre ebeveynlerden algılanan duygusal istismar ve problemli davranışlar arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlık ve öz yeterliğin; duygusal istismar ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkide öz yeterliğin kısmi aracı role sahiptir.

2.2.2. Yurt Dışında Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Orta Batı'da 1967-1971 yılları arasında bir ilçe merkezinde yaşayan, çocuk istismarı veya ihmaline maruz kalan çocuklar ile benzer yaş, ırk ve cinsiyette bir grup istismar veya ihmal edilmeyen çocuklar eşleştirilmiştir. Çalışmanın amacı çocukluk çağında istismar edilen veya ihmal edilen kişilerin, yetişkinliklerin de antisosyal kişilik bozukluğu tanısı alma riskini arttırıp arttırmadığını incelemektir. Deneklere, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış bir dizi soru, derecelendirme ölçekleri ve Ulusal Akıl Sağlığı Tanı Mülakat Programı Çizelgesini kullanarak yapılan bir psikiyatrik değerlendirmeden oluşan 2 saatlik bir görüşmeye yapılmıştır. 699 genç yetişkin denek görüşmeye alınmıştır (416 istismar mağduru-283 istismara maruz kalmamış katılımcı). Bulgulara göre çocukluğunda istismar yaşantısı olan

bireylerin genç yetişkinlikte anti-sosyal tanısı alma oranının yüksek olduğu bulunmuştur (Luntz ve Widow, 1994).

Mousavi ve Rogers' ın (2001), Tahran'da 2240 lise öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin % 24'ü fiziksel istismar türlerinden bazılarına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %34'ü ise geçmişte fiziksel istismara maruz kaldığını ve %43'ü ise bugüne kadar en az bir kez fiziksel istismar türlerinden olan dayakla yüz yüze geldiklerini belirtmişlerdir.

Crouch ve Behl (2001), 41 ebeveynle yaptığı ebeveynlik stresinin ve bedensel cezanın değerindeki inancın etkileşimi ile ilgili çalışmada fiziksel cezanın değerine inanç düzeyinin yüksek olduğunu bildiren ebeveynler arasında ebeveynlik stres düzeyinin fiziksel çocuk istismarı potansiyeli ile pozitif ilişkili olduğu, buna karşın, bedensel cezanın değerine inancın düzeyinin düşük olduğunu bildiren ebeveynler arasında ebeveynlik stresi ile fiziksel çocuk istismarı potansiyeli arasında ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

Al-mahroos'un (2007), 1987-2005 yılları arasında Arap yarımadasında 7 ülkede yaptığı literatür çalışmasında Kuveyt'te incelenen üç çalışmanın sonucuna göre, 27 çocuktan 22'sinin fiziksel tacize, 3'ünün cinsel tacize ve 2'sinin Münchausen sendroma (MSP) maruz kaldığını, Suudi Arabistan'dan gelen 11 vaka raporunda istismara uğradığı tespit edilen 40 çocuktan 24'ünün fiziksel istismara, 6'sının cinsel istismara, 4'ünün Münchausen sendroma, 6'sının ihmale uğramış olduğu ve 5'inin ölümle sonuçlandığı, Umman'da 5 Münchausen sendrom vakasının bildirildiği, Bahreyn'de hastaneden bildirilen toplam 150 vakadan; 50'sinin fiziksel istismara, 87'sinin cinsel istismara ve 10'unun her iki tür istismara maruz kaldığı, Yemen'de ise nüfusa dayalı anket sonuçlarına göre evlerde, okullarda ve çocuk merkezlerinde çocuklara fiziksel cezalar ve zulümlerin %51-81 oranında kullanıldığı belgelenmiştir.

Travmaya maruz kalmak ve çocuk istismarı potansiyeli arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla 1680 (%50.1'i kadın, %65.8'i erkek) ebeveyne/bakıcıya Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri ile Travma Geçmişi Ölçeği uygulanmıştır. Örneklem grubu travmaya maruz kalanlar ve travmaya maruz kalmayanlar olarak iki gruba ayrılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre travmaya maruz kalmış bireylerin fiziksel

istismar potansiyelleri travmaya maruz kalmayanlara oranla daha yüksek bulunmuştur (Craig ve Sprang, 2007).

Malezya’da fiziksel olarak istismar edilen çocukların kişilik gelişimi üzerinde yapılan bir çalışmada, beş çocuk koruma evi ve barınaktan seçilen 106 çocuğa kişilik özelliklerini değerlendirmek amacıyla “California Kişilik Ölçeği Testi” ve “Projektif İnsan ÇizTesti” uygulanmıştır. Çalışmanın örneklemini yalnızca Wilayah Persekutuan, Kuala Lumpur ve Selangor eyaletinden gelen çocuklar oluşturmaktadır. Katılımcıların kişilik gelişimleri kişisel ve sosyal uyum alt ölçekleri temel alınarak ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular katılımcıların özellikle kişisel ve sosyal uyum düzeylerini oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca ankete katılanların çoğunluğunun diğer insanlarla sosyalleşmede, etkileşimde bulunmada ve iletişim kurmada sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir (Mansor ve Abu Samah, 2011).

Dottan ve Harel’in (2014), yaptığı araştırmada ebeveynlerin çocuklarını istismar etme potansiyeline ilişkin belirleyicileri incelemek amacıyla 6 ve daha küçük yaşta çocuğu olan 223 Yahudi ve Arap ebeveyne çocuk istismarı potansiyeli, çocukluk istismar yaşantısı, bağlanma stili, duygusal kontrol ve algılanan stres ve ebeveynin bilişsel değerlendirmesini inceleyen altı tane anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre çocuk istismarı ve ihmali yaşayan ebeveynlerin, çocuk istismarı potansiyelinde istismar veya ihmal öyküsü olmayan ebeveynlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur.

Voorthuis (2014), bireyin çocukluk çağındaki olumsuz deneyimler ile erişkin dönemde çocuk istismarı faili olabilme riski arasındaki ilişki ile duyarlılığın aracı rolünü 17-34 yaş arası 337 kadın katılımcı üzerinde çocuk istismarı potansiyeli envanterini kullanarak incelemişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre fiziksel istismar ve duygusal ihmal yaşantısı olan bireylerin kendi çocuklarını istismar etme potansiyellerinin yüksek olduğu, ancak bireyler çocukluğunda istismara uğramış olsalar bile duyarlılık seviyesinin bireylerde istismar potansiyeli riskini hafiflettiği bulunmuştur.

Smith ve arkadaşlarının (2014), 6 ile 13 yaş arasında çocuğu olan 83 düşük gelirli Afrikan Amerikan anneler ile çocuk istismarının kuşaklar arasındaki şiddet döngüsünün bir sonucu olduğu ile ilgili yaptıkları çalışma da “Çocukluk Çağı

Travmaları Ölçeği, Travmatik Olay Ölçeği, Duygusal Anormallikler Ölçeği, Pozitif ve Negatif Etki Ölçeği ile Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocukken annesi tarafından istismar edilen annelerin kendi çocuklarını istismar etme potansiyellerinin yüksek olduğu belirtilmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve elde edilen verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin detaylı bilgilere yer verilmiştir.

3. 1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan, 18 yaşından küçük bir çocuğu olan veya 18 yaşından küçük bir çocuğa bakmakla yükümlü olan ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerini yordayan faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir çalışmadır. Araştırmada “Genel Tarama Modeli” kullanılmıştır. Genel tarama modeli en az iki değişken arasında bir değişim yaşanıp yaşanmadığını veya yaşanan değişimin derecesini belirlemeyi amaç edinen araştırmalar için kullanılmaktadır. Bu tarama modelinde değişkenlerin birlikte değişip değişmediğine; değişme varsa bu değişimin nasıl olduğu tespit edilmeye çalışılır (Cohen, Manion ve Morrison, 2000). Evren ile ilgili genel bir yargıya varmak için, evrenin hepsi veya örneklem grubu üzerinde çalışılır, elde edilen sonuçlar evrene genellenir (Eroğlu, 2006).

3. 2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan, 18 yaşından küçük bir çocuğu olan veya 18 yaşından küçük bir çocuğa bakmakla yükümlü olan ebeveynler oluşturmaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan 18 yaşından küçük bir çocuğu olan veya 18 yaşından küçük bir çocuğa bakmakla yükümlü olan yaklaşık 214 ebeveyne ulaşılmıştır. Araştırmada, “Uygun Örneklem Metodu” kullanılmıştır. Kazara ya da elverişli örneklem metodu olarak da bilinen bir yöntemdir. Para, zaman ve işgücü nedeniyle var olan sınırlılıklar ile örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilebilmesi amacıyla bu örneklem yöntemi kullanılmıştır (Kaplan,2016).

3. 3. Veri Toplama Araçları

3. 3. 1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

“Sosyo-Demografik Bilgi Formunun” içinde yer alan değişkenler, çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili literatür gözden geçirilerek ve çocuk istismarı ile ilişkili kavramlar da göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. “Sosyo-Demografik Bilgi Formunda” ebeveynlerin isimleri istenmeden; tanıtıcı özellikleri, evliliğe ilişkin özellikleri, çocuklarına ilişkin özellikleri, alkol kullanımları ve psikolojik rahatsızlıkları ile ilgili bilgiler istenmiştir. Demografik Bilgi Formu EK 1’de yer almaktadır.

3.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Bernstein ve ark. tarafından 1994 yılında 20 yaşından küçük bireylerin istismar ve ihmal yaşantılarını geriye dönük ve niceliksel olarak değerlendirmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek 70 maddeden oluşan beşli likert tipi bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek daha sonra Bernstein tarafından kısaltılarak 28 maddeye düşürülmüştür. Ölçekte fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ile fiziksel ve duygusal ihmali değerlendiren sorular ile 3 tane minimizasyon sorusu bulunmaktadır. Ölçeğin fiziksel istismar alt ölçeği, duygusal istismar alt ölçeği, cinsel istismar alt ölçeği, duygusal ihmal alt ölçeği, fiziksel ihmal alt ölçeği olmak üzere beş alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğe ait toplam puan en düşük 54, en yüksek ise 270 puandır. Sorular 1 ile 5 puan arasında puanlandırılmaktadır. Yanıtlar (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) zaman zaman, (4) sıklıkla, (5) çok sık olarak verilmektedir. Her bir alt ölçekten alınan yüksek puan, alt ölçeğin ölçtüğü travmatik olayın sıklığını ve şiddetini belirtmektedir. Fiziksel istismar alt ölçeği 7-35, duygusal istismar alt ölçeği 12-60, cinsel istismar alt ölçeği 7-35, duygusal ihmal alt ölçeği 16-80, fiziksel ihmal alt ölçeği 8-40 arasında puan almaktadır (Bernstein, 2003). Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.79- 0.94 arasında değişmektedir. Bu da ölçekte yüksek iç tutarlılık olduğunu göstermektedir. Ölçek Türkçeye 1996 yılında Vedat Şar tarafından uyarlanmıştır (Şar, Öztürk ve İkikardeş, 2012). Ölçeğin Türkçe versiyonunun iç tutarlılığını gösteren Cronbach alfa değeri 0.93 olarak bulunurken, Guttman yarım test katsayısı ise 0.97 olarak tespit edilmiştir (Aydemir ve Köroğlu,

2012). Alt puanlar için korelasyon katsayıları ise; Duygusal İstismar için ($r=.90$ $p=.001$), Duygusal İhmal için ($r=.85$ $p<.001$), Fiziksel İstismar için ($r=.90$ $p<.001$), Fiziksel İhmal için ($r=.77$ $p<.001$), Cinsel İstismar için ($r=.73$ $p<.001$), minimizasyon için ($r=.71$ $p<.001$) olarak bulunmuştur (Aydemir, Köroğlu, 2012).

Araştırmacı tarafından yapılan iç tutarlılık testi sonucunda ölçek geneline ilişkin Cronbach alfa değeri 0,77 bulunmuştur. ÇÇTÖ'ye ait örnek maddeler, EK 2'de sunulmuştur.

3.3.3. Milner Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri (ÇİPE)

Joel Milner tarafından 1976 yılında yetişkinlerin çocuklara yönelik istismar potansiyellerini belirlemek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek 160 sorudan oluşmaktadır. Sorulara verilen yanıt “Katılıyorum” ya da “Katılmıyorum” şeklinde olup kişinin yalnızca bunlardan birini işaretleme hakkı vardır. Önerilen yanıtlama süresi 15-20 dakikadır. Ölçekte, risk potansiyelini belirlemek için sorular olumlu ve olumsuz olarak gruplandırılmıştır. Bu soruların hepsi ölçeğin içinde karışık biçimde dağılmış olup, bu değerlendirme yapılan testin güvenilirliğini arttırmaktadır (Pişkin, 2003). Ölçekte, istismar, katılık, mutsuzluk, çocuk ve kendisiyle ilgili sorunlar, aile ile ilgili sorunlar, başkaları ile ilgili sorunlar ve iki geçerlilik ölçeği olmak üzere on altı ölçek vardır (Milner, 1976). ÇİPE’de istismar Alt Ölçeği 77 maddeden oluşmaktadır.

Sınır istismar puanı 215 olarak kabul edilmektedir. Ancak 166 puanın üstü tehlikeli olarak kabul edilmektedir. Diğer alt ölçekler ise, Stres Ölçeği 36 maddeden, Çocuk ve Kendisi İle İlgili Problemler Ölçeği 6 maddeden, Diğerleriyle İlgili Problemler Ölçeği 6 maddeden, Yalan Ölçeği 18 maddeden, Rastgele Yanıt Ölçeği 18 maddeden, Tutarsızlık Ölçeği 20 maddeden oluşmaktadır. ÇİPE’nin güvenirlik çalışması, Milner tarafından Kuder Richardson-20 ve yarıya bölme tekniği kullanılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısının temel istismar ölçeği için 0.95-0.97 ve alt ölçekler için 0.54 ile 0.95 arasında değiştiği bulunmuştur (Pişkin’den aktaran Sarı, 2010). Ölçeğin puanlanmasında soruların ağırlık puanları birbirinden farklılık göstermektedir. Örneğin; beşinci soruya verilen “katılıyorum” cevabının puanı 14 puan iken; üçüncü soruya verilen “katılmıyorum” cevabının puanı 1 puan olarak hesaplanmaktadır. Ölçeğin kesme puanı Milner tarafından 166 olarak belirlenmiştir. Ölçekten 166 puan ve üzeri puan alınması, risk grubu olarak kabul

edilmiş olmasına rağmen kesme puanı kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. ÇİPE' nin Türkiye' deki geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Öner ve Sucuoğlu (1994) tarafından yapılmıştır. Pişkin (2003), ise geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını 2003 yılında öğretmen grupları için yapmıştır (Kurdoğlu, Uslu, Kapıcı ve Kurt, 2008). Literatürde ÇİPE' nin kapsam, yapı ve yordama geçerliğinin yüksek olduğunu gösteren pek çok araştırma vardır (Milner 'dan aktaran Kutsal, 2004). Araştırmacı tarafından yapılan iç tutarlılık testi sonucunda ölçek geneline ilişkin Cronbach alfa değeri 0,90 olarak bulunmuştur. ÇİPE'ye ait örnek maddeler, EK 4'de sunulmuştur.

3.3.4. Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)

Hacettepe Kişilik Envanteri, Özgüven ve arkadaşları tarafından 1976 yılında bireyin sosyal uyum ve kişisel uyum düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 1978 ve 1982 yıllarında toplam iki kez revizyondan geçirilmiştir. Ölçek ileri seviyede ruhsal problemleri olmayan kişilere rahatlıkla uygulanabilmektedir. Ölçek Kişisel Uyum ve Sosyal Uyum olmak üzere iki temel alt ölçekten oluşmaktadır. Kişisel uyum alt ölçeği; kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler, psikotik belirtiler alt ölçeklerinden, sosyal uyum alt ölçeğinin ise; aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal normlar ve antisosyal ilişkiler olmak üzere sekiz alt ölçekten oluştuğu ifade edilmektedir. Bu ölçekle bireyin sekiz kişisel özelliğinin ölçüldüğü ileri sürülmektedir.

Her bir ölçek 20 sorudan oluşmaktadır. Envanterde toplam 168 soru vardır. Bu sorulardan sekizi envanterin cevaplanmasındaki tutarlılığı ölçmek amacıyla konulan tekrarlı maddelerdir. Ölçekten üç toplam, sekiz alt ölçek ve iki geçerlilik puanı olmak üzere 13 ayrı puan elde edilmektedir. Sorular doğru ve yanlış olmak üzere iki cevap seçeneğinden oluşmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesi için bir cevap anahtarı mevcuttur. Her soru 1 puan olarak değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerin her birinden alınabilecek maksimum puan 20'dir. Kişisel ve Sosyal Uyum puanlarının alabileceği maksimum değer 80 ve Genel Uyum puanının alabileceği maksimum değer ise 160'tır (Özgüven, 1992). Hacettepe Kişilik Envanterinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada Cronbach Alpha katsayısı 0.84 olarak hesaplanmıştır. Bu değer envanterin güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdamar,

2004). Araştırmacı tarafından yapılan iç tutarlılık testi sonucunda ölçek geneline ilişkin Cronbach alfa değeri 0,89 bulunmuştur. HKE' ye ait örnek maddeler, EK 3'de sunulmuştur.

Alt Ölçeklerin Açıklamaları

Alt ölçekle ilgili açıklamalar aşağıda belirtilmiştir.

Kişisel Uyum Alt Ölçekleri

Kişisel uyuma ilişkin dört alt ölçeğin nitelikleri aşağıda kısaca belirtilmiştir.

1. Kendini Gerçekleştirme (kg): Bu alt ölçeğin puanının yüksek veya düşük olması bireyin kendini değerlendirmesini sağlamaktadır. Kendini gerçekleştirebilen bireyler, doğru bildiğini söyleyebilen, kendine güvenen, yeteneklerinin farkında olan, karar verebilen, bir işe yaradığı ve kabul edildiği hissi içinde olan kişilerdir. Bu ölçekten düşük puan alan kişilerde bu özelliklerin tam tersinin olması beklenmektedir.

2. Duygusal Kararlılık (dk): Duygusal Kararlılık puanı yüksek olan kişiler genellikle kendine güvenen, fazla üzülmeyen, alıngan olmayan, başkalarından çok az yardım isteyen, yeni ve yabancı durumlardan çekinmeyen bireylerdir. Puanının yüksek oluşu, bireyin duygusal yönden kararlı oluşunu belirtirken, puanı düşük olması kişinin genellikle gergin ve kaygılı olduğunu ifade etmektedir. Zor durumlarda gözyaşlarına hakim olamazlar. Kendi düzenlerinin dışında bir durum yaşadıklarında aşırı düzeyde atak ve öfkeli olabilecekleri gibi, korkak ve çekingen de davranabilmektedirler.

3. Nevrotik Eğilimler (ne): Nevrotik Eğilimler puanı yüksek olan bireyler, baş ağrısı, görme güçlüğü, kronik yorgunluk, uyuyamama, iştahsızlık gibi çeşitli psikosomatik belirtilerin birini veya birkaçını taşımaktadırlar. Bu kişiler duygusal çatışmalarını genellikle fiziksel yollarla ifade etmektedirler. Ayrıca, nevroitik eğilimleri olan bireylerde benliğini olduğu gibi kabul edememe, aşırı mükemmeliyetçi olma, eleştiriye kapalı olma gibi davranışlarda görülebilmektedir. Nevrotik eğilimler puanının yüksek olması nevroitik belirtilerin azlığını, düşük olması ise nevroitik belirtilerin fazlalığını göstermektedir.

4. Psikotik Belirtiler (pb): Psikotik Belirtiler puanının yüksek olması normal uyum tarzının göstergesidir. Bu kişiler belirli ölçüler içinde fantazi dünyasından bağımsız olarak yaşamlarını sürdürürler. Psikotik belirtiler puanı düşük olan bireylerde insanlardan uzaklaşarak yalnız kalmayı tercih etme, dikkatini bir noktada toplayamama ve aşırı hayal kurma eğilimi gözlenir. Kendilerine yönelik düşünceleri fazladır. Bu kişiler genellikle aşırı alıngan ve duygusal olmaktadır.

Sosyal Uyum Alt Ölçekleri

Sosyal uyuma ilişkin dört alt ölçeğin nitelikleri kısaca aşağıda belirtilmiştir.

1. Aile İlişkileri (ai): Aile ile ilişkileri yansıtan bir alt ölçektir. Kişi ebeveynleri ve kardeşleri ile dostça ve sağlıklı ilişkiler içinde ise bu alt ölçekten yüksek puan alacaktır. Bu tür kişiler ebeveynlerini normal standartlar içinde kendilerinden isteklerde bulunan ancak belli bir seviyede bağımsız olma şansını onlara tanıyan kişiler olarak görürler. Zamanlarının çoğunu aileleri ile evde geçirirler.

2. Sosyal İlişkiler (si): Sosyal İlişkiler puanı kişinin diğer insanlarla olan ilişkilerinin niteliğini ifade etmektedir. Sosyal olgunluk yönünden uyumlu ve sosyal becerileri yüksek seviyede olan bireylerin yüksek puan alacağına işaret eder. Bu bireyler, arkadaş grupları içinde sakin ve mutlu bir izlenim verirler. Diğer insanların söylediklerine karşı ilgililerdir. Başkalarıyla sohbet etmekten hoşlanırlar. Sever ve başkaları tarafından sevilirler. Topluluk içinde esnek bir tutum benimser, kabul gören davranışlar sergilerler. Kendilerini sosyal durumlarda uygun şekilde davranmasını bildikleri belirtilmektedir. Bireyin sosyal beceriler ve sosyalleşme bakımından durgun olması Sosyal İlişkiler puanının düşük olacağı anlamına gelir. Bu bireyler, grup içerisindeyken kendilerini mutlu ve rahat hissetmezler. Başkalarıyla konuşmaktan ve bir arada olmaktan hoşlanmadıkları ifade edilmektedir. Dışarıdan gelen sosyal uyarıcılara tepki göstermede isteksiz hareket ederler ya da hiç tepki göstermezler.

3. Sosyal Normlar (sn): Sosyal Normlar puanı, dikkate alınması gereken sosyal kurallara ve toplum değerlerine, başkalarının haklarına saygılı olma gibi davranışları ve uyulması zorunlu yasal durumlara uyumu ölçer. Standart Normlar puanının yüksek olması, bireyin başkalarının haklarına saygılı olduğunu, bireysel taleplerini grubun

gereksinim ve isteklerine göre erteleyebildiğini ya da tamamen değiştirebildiğini belirtir. Bu kişiler doğru ve yanlış ayırt edebilmektedirler.

4. Anti-sosyal Eğilimler (ae): Anti-sosyal Eğilimler puanının düşük olması bireyin sert, aşırı öfkeli, kavgacı, incitmekten haz duyan, zor kullanmaya meyilli olduğunu göstermektedir. Eşyalara özellikle başkalarının eşyalarına zarar vererek, bilinçli olarak toplumsal kurallara ters düşen davranışlarda bulunarak kişisel haz sağlamaya çalışırlar. Anti-sosyal Eğilimler puanının yüksek olması ise kişinin belli ölçüler içinde bu tür eğilimleri olmadığını ifade etmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması aşaması, Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan 18 yaşından küçük bir çocuğu olan veya 18 yaşından küçük bir çocuğa bakmakla yükümlü olan ebeveynler ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları gönüllü olan katılımcılara uygulanmıştır. Katılımcılara araştırmanın içeriğine dair bilgi verilmiş, araştırmaya katılmalarına ilişkin onamları alınmıştır. Aydınlatılmış Onam Ek 7'de yer almaktadır. Uygulama öncesinde araştırmacı, ebeveynlere kendisini tanıtarak araştırmanın amacı ve veri toplama araçlarının nasıl yanıtlanacağı konularında gerekli açıklamaları yapmış ve ebeveynlerin uygulama ile ilgili sorularını yanıtlamıştır. Sözlü bilgilendirmenin dışında katılımcılara "Bilgilendirme Formu"da verilmiştir. Bilgilendirme formu Ek 8'de yer almaktadır. Katılımcılara ölçekler kapalı zarfların içinde teslim edilip, kapalı zarfların içinde teslim alınmıştır. Ayrıca, ebeveynlerin verdikleri yanıtların gizli tutulacağı, bireysel bir değerlendirme yapılmayacağı ve toplanan verilerin yalnızca bu araştırma için kullanılacağı belirtilerek ebeveynlerden içten ve doğru yanıtlar vermeleri istenmiştir. Uygulamada, dağıtılacak yöntem kullanılmıştır. Toplam 450 anket dağıtılmıştır. Dağıtılan anketlerden 225 anket geriye dönmüştür. Geri dönüş oranı %50'dir. Geriye dönüş yapan 225 anketten 9'u eksik veya hatalı doldurmadan dolayı değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak 214 anket değerlendirmeye alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler, SPSS 21 ile analiz edilmiştir. Ebeveynlerin Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinden, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden ve Hacettepe Kişilik Envanterinden aldıkları toplam puanlara ait ortalama, standart sapma, en küçük ve en büyük değer gibi tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, istatistik uzmanlarının fikirleri doğrultusunda uygun istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz edilen veriler, çizelgeler oluşturularak açıklanmış ve yorumlanmıştır. Grupların birbirleriyle olan ilişkilerinin ya da ortalamalar arasındaki farkların anlamlılık testinde ise $p < 0.05$ düzeyi esas alınmıştır. Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin tanıtıcı özelliklerinin, evliliklerine ve eşlerine ilişkin özelliklerin, çocuklarına ilişkin özelliklerin ve sigara-alkol kullanma durumlarının dağılımı frekans analizi ile belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlerin tanıtıcı özelliklerine, evliliklerine ve eşlerine ilişkin özelliklerine ve çocuklarına ilişkin özelliklerine göre Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinden aldıkları puanların karşılaştırılmasında kullanılacak olan hipotez testlerinin belirlenmesi amacıyla bağımsız değişkenlere göre ölçek puanlarının normal dağılımı uyumu Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve veri setinin normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda bağımsız değişkeninin iki kategoriden oluşması durumunda ölçek puanları Mann-Whitney U testi, ikiden fazla kategoriden oluşması durumunda ise Kruskal-Wallis testi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan Kruskal-Wallis testi neticesinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkması durumunda farkın hangi kategorilerden kaynaklandığı Mann-Whitney U testi ile belirlenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın temel ve alt amaçlarına bağlı olarak toplanan verilerin istatistiksel analizi sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Ebeveynlerin demografik özelliklerine göre dağılımı

Tamıtcı Özellikler	Sayı (n)	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Kadın	143	66,82
Erkek	71	33,18
Yaş Grubu		
30 yaş ve altı	43	20,09
31-40 yaş arası	110	51,40
41 yaş ve üzeri	61	28,50
Doğum yeri		
Türkiye	81	37,85
KKTC	107	50,00
Diğer	26	12,15
Yaşamını geçirdiği yer		
Metropol	40	18,69
Şehir	110	51,40
Kasaba/İlçe	31	14,49
Köy	33	15,42
Öğrenim Durumu		
İlköğretim ve altı	21	9,81
Lise	74	34,58
Ön Lisans	22	10,28
Lisans	71	33,18
Lisansüstü	26	12,15
Çalışma durumu		
Çalışan	172	80,37
Çalışmayan	42	19,63
Günlük çalışma süresi (n=172)		
Yarım gün	17	9,88
Tam gün	85	49,42
9 saat ve üzeri	70	40,70
Evin mülkiyeti		
Kira	66	30,84
Kendisine ait	132	61,68
Lojman	7	3,27
Diğer	9	4,21
Gelir düzeyi		
İyi	89	41,59
Orta	120	56,07
Kötü	5	2,34

Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmektedir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynlerin

%66,82'sinin kadın, %33,18'inin erkek olduğu, %20,09'nun 30 yaş ve altı, %51,40'ının 31-40 yaş arası ve %28,50'sinin 41 yaş ve üzeri yaş grubunda yer aldığı tespit edilmiştir. Ebeveynlerin %37,85'inin Türkiye Cumhuriyeti, %50,0'sinin KKTC ve %12,15'inin diğer ülkelerde doğduğu, %18,69'unun yaşamının metropolde, %51,40'ının şehirde, %14,49'unun kasaba/ilçede ve %15,42'sinin köyde geçirdiği görülmüştür. Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin %9,81'i ilköğretim ve altı, %34,58'i lise, %10,28'ion lisans, %33,18'i lisans ve %12,15'i lisansüstü düzeyinde eğitime sahiptir. Ebeveynlerin %80,37'sinin çalıştığı ve çalışanların %9,88'inin yarım gün, %49,42'sinin tam gün ve %40,70'nin günde 9 saat ve üzeri süreyle çalıştığı saptanmıştır. Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin %30,84'inin kirada ve %61,68'inin kendine ait evde oturduğu, %41,59'unun gelir durumunu iyi olarak, %56,07'sinin ise orta olarak tanımladığı Tablo 1. 'de görülmüştür.

Tablo 2. Ebeveynlerin evliliğe ilişkin özelliklerine göre dağılımı

Evliliğe İlişkin Özellikleri	Sayı (n)	Yüzde (%)
Medeni Durumu		
Evli	189	88,32
Bekar/Boşanmış/Dul	25	11,68
Evlenme şekli		
Anlaşarak	182	85,05
Görücü usulü	28	13,08
Diğer	4	1,87
Evlenme yaşı		
21 yaş ve altı	48	22,43
22-24 yaş arası	65	30,37
25-27 yaş arası	65	30,37
28 yaş ve üzeri	36	16,82
Çocuk sahibi olma yaşı		
22 yaş ve altı	34	15,89
23-26 yaş arası	63	29,44
27-30 yaş arası	66	30,84
31 yaş ve üzeri	51	23,83
Eşin çalışma durumu (n=189)		
Çalışan	150	79,37
Çalışmayan	39	20,63
Eşim çalışma süresi (n=150)		
Yarım gün	14	9,33
Tam gün	93	62,00
9 saat ve üzeri	43	28,67
Eşin evdeki sorumlulukları paylaşma durumu (n=189)		
Paylaşan	173	91,49
Paylaşmayan	16	8,51
Eş ile olan ilişki (n=189)		
İyi	151	79,79
Orta	36	19,15
Kötü	2	1,06

Araştırmaya katılan ebeveynlerin evliliğe ilişkin özelliklerine göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir. Araştırma dahil edilen ebeveynlerin %88,32’sinin evli, %11,68’inin bekar/boşanmış/dul olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin %85,05’inin anlaşarak %13,08’inin ise görücü usulü evlendiği, %22,43’ünün evlenme yaşının 21 yaş ve altı, %30,37’sinin 22-24 yaş arası, %30,37’sinin 25-27 yaş arası ve %16,82’inin 28 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin çocuk sahibi olma yaşları incelendiğinde %15,89’unun 22 yaş ve öncesinde, %29,44’nün 23-26 yaş arasında, %30,84’ünün 27-30 yaş arasında ve %23,83’ünün 31 yaş ve üzerinde çocuk sahibi olduğu saptanmıştır. Araştırmaya dahil edilen evli ebeveynlerin %79,37’sinin

eşinin çalıştığı, %20,63'ünün çalışmadığı saptanmıştır. Eşi çalışan evli ebeveynlerin %9,33'ünün eşi yarım gün, %62,0'sinin tam gün ve %28,67'sinin eşi günde 9 saat ve üzeri süreyle çalışmaktadır. Evli olan ebeveynlerin %91,49'u eşlerinin evdeki sorumlulukları paylaştığı, %79,79'unun eşiyle olan ilişkisini iyi, %19,15'inin ise orta olarak tanımladığı Tablo 2' de görülmüştür.

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin çocuklarına ilişkin özelliklerine göre dağılımı Tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3. Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin özelliklerine göre dağılımı

Çocuğa ilişkin özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çocuk Sayısı		
Tek çocuk	117	54,67
İki çocuk	73	34,11
Üç ve üzeri	24	11,21
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	118	55,14
Erkek	96	44,86
Çocuğun yaşı		
3 yaş ve altı	48	22,43
4-7 yaş arası	45	21,03
8-11 yaş arası	44	20,56
12 yaş ve üzeri	77	35,98
Çocuğun kronik hastalığı olma durumu		
Yok	202	94,39
Var	12	5,61
Çocuğun engel durumu		
Yok	212	99,07
Var	2	0,93
Planlı gebelik		
Planlı gebelik	171	79,91
Planlanmamış gebelik	43	20,09
Doğumda sorun yaşama durumu		
Yaşayan	16	7,48
Yaşamayan	198	92,52

Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin %54,67'sinin tek çocuk sahibi, %34,11'inin iki çocuk, %11,21'inin üç ve üzeri sayıda çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %55,14'nün ilk çocuğunun kız, %44,86'nın erkek olduğu, %22,43'ünün ilk çocuğunun 3 yaş ve altı, %21,03'ünün 4-7 yaş arası, %20,56'sının 8-11 yaş arası ve %35,98'inin 12 yaş ve üzeri olduğu

tespit edilmiştir. Ebeveynlerin %94,39'unun çocuğunun doktor tarafından tanısı konmuş kronik bir rahatsızlığı olmadığı, %99,07'sinin çocuğunun herhangi bir engeli olmadığı tespit edilmiştir. Ebeveynlerin %79,91'inin planlı olarak gebe kaldığı, %95,52'sinin doğum sırasında herhangi bir problem yaşamadığı Tablo 3' de verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin kendi ifadelerine göre anne ve babalarının tutumları sorulduğunda, ebeveynlerin %30,4'ü babasının otoriter, %13,1'i ihmalkar, %17,8'i aşırı koruyucu ve %27,1'i demokratik olduğunu, %23,4'ü annesinin otoriter, %12,6'sı ihmalkar, %34,1'i aşırı koruyucu ve %24,3'ü demokratik olduğu ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin alkol kullanma ve psikolojik rahatsızlıkları olması durumlarına göre dağılımları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Ebeveynlerin alkol-kullanma ve psikolojik rahatsızlıkları olması durumuna göre dağılımı

Sigara-Alkol kullanımı	Sayı(n)	Yüzde(%)
Sigara kullanma durumu		
Kullanan	71	33,18
Kullanmayan	143	66,82
Alkol kullanma durumu		
Kullanan	52	24,30
Kullanmayan	162	75,70
Psikoloji bir rahatsızlık		
Yok	200	93,46
Var	14	6,54

Ebeveynlerin %33,18'inin sigara kullandığı, %66,82'sinin ise kullanmadığı, %24,30'unun alkol kullandığı, %75,70'inin kullanmadığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin %93,46'si herhangi bir psikolojik rahatsızlığının olmadığı Tablo 4'de belirtilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinden aldıkları toplam puanlara ait ortalama, en küçük ve en büyük değer, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler Tablo 5' de gösterilmektedir.

Tablo 5. Ebeveynlerin Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinden aldıkları toplam puanlara ait tanımlayıcı istatistikler

Alt Boyutlar	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
İstismar	214	133,57	73,19	13	337
Stres	214	61,39	50,42	0	211
Katılık	214	25,08	13,96	0	62
Mutsuzluk	214	22,13	15,82	0	65
Çocukla ilgili problemler	214	4,24	6,22	0	29
Aile ile ilgili problemler	214	9,07	10,20	0	37
Başkaları ile ilgili problemler	214	10,73	6,25	0	24
Ego	214	66,94	47,05	5	214
Yalnızlık	214	27,00	20,07	1	88
Yalan	214	9,85	2,82	2	18
Tesadüfi Cevap	214	6,52	2,50	2	13
Tutarsızlık	214	10,87	3,38	0	18

Araştırmaya katılan ebeveynler Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde yer alan istismar alt boyutundan ortalama $133,57 \pm 73,19$ puan almış olup, bu alt boyuttan aldıkları en düşük puan 13 en yüksek puan ise 337'dir. Araştırmaya dahil edilen ebeveynler ölçekte yer alan stres alt boyutundan ortalama $61,39 \pm 50,42$ puan, katılık alt boyutundan ortalama $25,08 \pm 13,96$ puan, mutsuzluk alt boyutundan ortalama $22,13 \pm 15,82$ puan almıştır. Ebeveynlerin ölçekte yer alan çocukla ilgili problemler alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $4,24 \pm 6,22$, aile ile ilgili problemler alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $9,07 \pm 10,20$ ve başkaları ile ilgili problemler alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $10,73 \pm 6,25$ 'tir. Ebeveynler ego alt boyutundan ortalama $66,94 \pm 47,05$ ve yalnızlık alt boyutundan ortalama $27,0 \pm 20,07$ puan almıştır.

Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği genelinden ve alt ölçeklerden aldıkları puanlara ait tanımlayıcı istatistiksel Tablo 6'da verilmiş olup, ebeveynlerin ölçek genelinden almış oldukları puan ortalaması $34,65 \pm 10,45$ 'tir.

Tablo 6. Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden aldıkları toplam puanlara ait tanımlayıcı istatistikler

Alt Boyutlar	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
Duygusal İstismar	213	6,59	2,53	4	16
Fiziksel İstismar	214	6,26	2,73	4	18
Fiziksel İhmal	213	8,58	3,38	5	17
Duygusal İhmal	214	12,41	6,19	5	25
Cinsel İstismar	211	5,86	2,19	4	17
ÇÇTÖ Geneli	210	34,65	10,45	22	68

Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinde yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar incelendiğinde, duygusal istismar alt boyutundan ortalama $6,59 \pm 2,53$ puan, fiziksel istismar alt boyutundan ortalama $6,26 \pm 2,73$ puan, fiziksel ihmal alt boyutundan ortalama $8,58 \pm 3,38$ puan, duygusal ihmal alt boyutundan ortalama $12,41 \pm 6,19$ puan ve cinsel istismar alt boyutundan ortalama $5,86 \pm 2,19$ puan aldıkları saptanmıştır.

Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinden aldıkları toplam puanlar Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7. Ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinden aldıkları toplam puanlara ait tanımlayıcı istatistikler

Alt Boyutlar	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
Kişisel Uyum	193	50,07	11,16	25	73
Kendini Gerçekleştirme	209	13,25	3,05	5	19
Duygusal Kararlılık	206	11,87	3,41	4	18
Nevrotik Eğilimler	206	12,59	3,68	3	19
Psikotik Belirtiler	207	12,31	3,63	3	19
Sosyal Uyum	194	53,15	10,75	24	74
Aile İlişkileri	208	14,84	3,62	4	20
Sosyal İlişkiler	212	12,75	4,00	4	20
Sosyal Normlar	205	12,18	2,93	5	18
Antisosyal Eğilimler	205	13,63	3,27	4	19
Geçerlilik	209	5,57	1,71	1	8
HKE Toplam	181	103,27	18,99	53	147

Ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinden aldıkları toplam puan ortalamasının $103,27 \pm 18,99$ olduğu Tablo 7’ de saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinde yer alan kendini gerçekleştirme alt boyutundan ortalama $13,25 \pm 3,05$ puan, duygusal kararlılık alt boyutundan ortalama $11,87 \pm 3,41$ puan, nevrotik eğilimler alt boyutundan ortalama $12,59 \pm 3,68$ puan ve psikotik belirtiler alt boyutundan ortalama 12,31 puan aldıkları tespit edilmiştir. Ebeveynlerin kişisel uyum puanları ortalaması $50,07 \pm 11,16$ bulunmuştur. Ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinde bulunan aile ilişkileri alt boyutundan ortalama $14,84 \pm 3,62$ puan, sosyal ilişkiler alt boyutundan ortalama $12,75 \pm 4,00$ puan, sosyal normlar alt boyutundan ortalama $12,18 \pm 2,93$ puan ve antisosyal eğilimler alt boyutundan ortalama $13,63 \pm 3,27$ puan aldıkları tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin sosyal uyum puanları ortalaması $53,15 \pm 10,75$ ’tir.

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin tanıtıcı özelliklerine göre çocuk istismarı potansiyellerinin karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 8’ de gösterilmiştir.

Tablo 8. Ebeveynlerin demografik özelliklerine göre çocuk istismarı potansiyellerinin karşılaştırılması

Tanıttıcı Özellikler	n	$\bar{x}$	S	Medyan	Sıra Ort.	Z / X^2	p	Fark
Cinsiyet								
Kadın	143	124,94	72,80	106,00	99,31	-2,74	0,01*	
Erkek	71	150,94	71,34	141,00	123,99			
Yaş Grubu								
30 yaş ve altı	43	133,14	76,36	122,00	106,28	0,03	0,99	
31-40 yaş arası	110	133,95	73,83	120,50	107,56			
41 yaş ve üzeri	61	133,16	70,94	118,00	108,25			
Doğum yeri								
Türkiye	81	138,69	70,78	128,00	113,12	4,52	0,10	
KKTC	107	126,36	77,19	107,00	99,16			
Diğer	26	147,23	61,98	142,00	124,29			
Yaşamını geçirdiği yer								
Metropol	40	137,00	69,64	125,50	112,31	3,61	0,31	
Şehir	110	126,75	73,60	108,50	101,11			
Kasaba/İlçe	31	151,90	76,93	141,00	123,98			
Köy	33	134,88	72,41	117,00	107,48			
Öğrenim Durumu								
İlköğretim ve altı	21	147,57	73,55	136,00	119,33	13,73	0,01*	1-4
Lise	74	138,81	67,30	129,50	114,67			1-5
Ön Lisans	22	152,68	57,98	163,00	132,41			2-5
Lisans	71	130,14	80,35	110,00	101,11			3-4
Lisansüstü	26	100,50	73,81	74,00	73,90			3-5
Çalışma durumu								
Çalışan	172	131,61	73,83	112,00	105,42	-1,00	0,32	
Çalışmayan	42	141,57	70,80	130,50	116,04			
Günlük çalışma süresi (n=172)								
Yarım gün	17	125,24	72,26	82,00	80,41	0,38	0,83	
Tam gün	85	131,54	75,64	118,00	86,01			
9 saat ve üzeri	70	133,24	72,94	111,00	88,57			
Evin mülkiyeti								
Kira	66	150,62	73,10	137,50	123,72	11,62	0,01*	1-2
Kendisine ait	132	124,39	72,03	106,50	98,76			1-4
Lojman	7	172,43	53,39	169,00	149,29			2-3
Diğer	9	112,78	80,73	75,00	84,22			3-4
Gelir düzeyi								
İyi	89	131,25	73,28	111,00	105,21	1,98	0,37	
Orta	120	132,99	71,76	118,50	107,63			
Kötü	5	188,60	99,86	185,00	145,20			

* $p < 0,05$. Z değeri Mann-Whitney U testine ilişkin, X^2 değeri ise Kruskal-Wallis testine ilişkin sonuçları göstermektedir.

Araştırmaya katılan kadın ebeveynlerin Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde yer alan istismar alt boyutundan ortalama $124,94 \pm 72,80$ puan, erkek ebeveynleri ise ortalama $150,94 \pm 71,34$ puan aldıkları saptanmıştır. Ebeveynlerin cinsiyetlerine göre istismar alt ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki farkın

istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Erkek ebeveynlerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ebeveynlerin yaş gruplarına, doğum yerlerine ve yaşamını geçirdiği yerleşim birimlerine göre Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde yer alan istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Ebeveynlerin öğrenim durumlarına göre Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde yer alan istismar alt boyutundan aldıkları puanlar incelendiğinde, ilköğretim ve altı öğrenime sahip ebeveynlerin ortalama $147,57 \pm 73,55$ puan, lise mezunlarının ortalama $138,81 \pm 67,30$ puan, ön lisans mezunlarının $152,68 \pm 57,98$ puan, lisans mezunlarının $130,14 \pm 80,35$ puan ve lisansüstü düzeyde öğrenim görmüş ebeveynlerin $100,50 \pm 73,81$ puan aldıkları saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin öğrenim durumlarına göre istismar alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Lisansüstü mezunu ebeveynlerin istismar potansiyeli puanları ilköğretim ve altı, lise ve ön lisans mezunu katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Ayrıca lisans mezunlarının istismar puanları ilköğretim altı ve ön lisans düzeyinde öğrenime sahip ebeveynlerden daha düşüktür. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin çalışma durumlarına ve çalışan ebeveynlerin çalışma sürelerine göre istismar alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Çalışan ve çalışmayan ebeveynlerin istismar puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı bulunmuştur. ($p>0,05$). Araştırmaya dahil edilen kirada oturan ebeveynlerin Milner Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde mevcut olan istismar alt boyutundan ortalama $150,62 \pm 73,10$ puan, kendisine ait evde oturanların $124,39 \pm 72,03$ puan, lojmanda oturanların $172,43 \pm 53,339$ puan ve oturdukları evi mülkiyetini diğer olarak belirten ebeveynler ortalama $112,78 \pm 80,73$ puan almıştır. Ebeveynlerin oturdukları evin mülkiyetine göre Çocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde mevcut olan istismar alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kirada ve lojmanda oturduğunu ifade eden ebeveynlerin istismar alt boyutundan aldıkları puanlar diğer katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin gelir düzeylerini tanımlama şekillerine göre MilnerÇocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde var olan istismar alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Gelir düzeyini kötü olarak tanımlayan ebeveynlerin istismar puanları diğer ebeveynlere göre yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı seviyede değildir.

Ebeveynlerin evliliğe ilişkin özelliklerine göre çocuk istismarı potansiyellerinin karşılaştırılmasına ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 9’da verilmiş olup, ebeveynlerin evliliğe ilişkin özelliklerine göre çocuk istismarı alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 9. Ebeveynlerin evliliğe ilişkin özelliklerine göre çocuk istismarı potansiyellerinin karşılaştırılması

Evlilik Özellikleri	n	$\bar{x}$	s	Medyan	Sıra Ort.	Z / X^2	p
Medeni Durumu							
Evli	189	132,73	74,22	117,00	106,19	-0,85	0,39
Bekar/Boşanmış/Dul	25	139,88	65,91	148,00	117,44		
Evlenme şekli							
Anlaşarak	182	130,97	74,76	110,50	104,44	3,20	0,20
Görücü usulü	28	148,25	66,64	146,50	122,91		
Diğer	4	148,75	20,89	152,00	138,75		
Evlenme yaşı							
21 yaş ve altı	48	126,48	62,35	115,00	103,90	0,74	0,86
22-24 yaş arası	65	140,89	77,09	123,00	112,87	3,00	
25-27 yaş arası	65	131,03	75,81	107,00	105,35		
28 yaş ve üzeri	36	134,36	76,29	136,50	106,49		
Çocuk sahibi olma yaşı							
22 yaş ve altı	34	123,32	72,65	97,00	96,63	3,44	0,33
23-26 yaş arası	63	127,02	74,86	111,00	100,48	3,00	
27-30 yaş arası	66	143,76	77,13	122,00	116,14		
31 yaş ve üzeri	51	135,29	66,25	139,00	112,24		
Eşin çalışma durumu (n=189)							
Çalışan	150	128,20	73,99	110,50	91,27	-1,84	0,07
Çalışmayan	39	150,15	73,45	140,00	109,33		
Eşim çalışma süresi (n=150)							
Yarım gün	14	135,57	82,19	101,50	78,21	1,52	0,47
Tam gün	93	123,94	74,31	102,00	72,16		
9 saat ve üzeri	43	135,02	71,62	123,00	81,84		
Eşin evdeki sorumlulukları paylaşma durumu (n=189)							
Paylaşan	173	132,90	74,96	117,00	94,83	-0,14	0,89
Paylaşmayan	16	130,88	67,84	119,00	96,88		
Eş ile olan ilişki (n=189)							
İyi	151	130,25	73,41	111,00	93,18	3,46	0,18
Orta	36	137,89	76,94	129,00	98,83		
Kötü ^a	2	227,50	10,61	227,50	163,25		

^aAnalize dahil edilmemiştir.

* $p < 0,05$. Z değeri Mann-Whitney U testine ilişkin, X^2 değeri ise Kruskal-Wallis testine ilişkin sonuçları göstermektedir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuğa ilişkin özelliklerine göre çocuk istismarı potansiyellerinin karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 10. Ebeveynlerin çocuğa ilişkin özelliklerine göre çocuk istismarı potansiyellerinin karşılaştırılması

Çocuğa ilişkin özellikler	N	$\bar{x}$	s	Medyan	Sıra Ort.	Z / X^2	p
Çocuk Sayısı							
Tek çocuk	117	140,62	72,54	134,00	114,45	3,62	0,16
İki çocuk	73	121,42	69,17	102,00	96,94		
Üç ve üzeri	24	136,08	85,78	121,50	105,75		
Çocuğun Cinsiyeti							
Kız	118	135,64	70,54	126,00	110,50	-0,79	0,43
Erkek	96	131,02	76,61	112,00	103,81		
Çocuğun yaşı							
3 yaş ve altı	48	135,38	78,31	117,00	107,94	6,89	0,08
4-7 yaş arası	45	148,13	70,39	132,00	121,44		
8-11 yaş arası	44	145,43	81,58	136,50	116,45		
12 yaş ve üzeri	77	117,14	64,07	105,00	93,96		
Çocuğun kronik hastalığı							
Yok	202	134,03	72,91	122,00	108,00	-0,49	0,62
Var	12	125,67	80,67	90,50	99,00		
Planlı gebelik							
Planlı gebelik	171	129,79	72,21	111,00	104,18	-1,56	0,12
Planlanmamış gebelik	43	148,58	75,98	140,00	120,70		
Doğumda sorun yaşama							
Yaşayan	16	117,81	59,20	117,00	96,91	-0,71	0,48
Yaşamayan	198	134,84	74,18	120,00	108,36		

* $p < 0,05$. Z değeri Mann-Whitney U testine ilişkin, X^2 değeri ise Kruskal-Wallis testine ilişkin sonuçları göstermektedir.

Ebeveynlerin çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun kronik bir hastalığının olup olmaması, planlı bir gebelik olup olmadığı, doğumda bir sorun yaşayıp yaşamadıkları gibi çocuğa ilişkin özelliklerine göre Milner Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanterinde yer alan istismar alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar ile çocuk istismarı potansiyeli arasındaki

korelasyonların saptanması amacıyla yapılan Spearman korelasyon analizi sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden aldıkları puanlar ile çocuk istismarı potansiyeli arasındaki korelasyonlar

		İstismar
Duygusal İstismar	r	0,38
	p	0,00*
Fiziksel İstismar	r	0,36
	p	0,00*
Fiziksel İhmal	r	0,41
	p	0,00*
Duygusal İhmal	r	0,38
	p	0,00*
Cinsel İstismar	r	0,39
	p	0,00*
Toplam	r	0,47
	p	0,00*

* $p < 0,05$

Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Bu korelasyonlar pozitif yönlü olup, orta kuvvetlidir. Buna göre ebeveynlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği tamamından ve ölçekte var olan alt boyutlardan aldıkları puanlar arttıkça MilnerÇocuk İstismarı Potansiyel Envanterinde yer alan istismar alt boyutundan aldıkları puanlar da artmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin Çocukluk Çağında travma yaşama durumlarına göre Hacettepe Kişilik Envanterinden aldıkları puanların karşılaştırılması amacı doğrultusunda yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Ebeveynlerin Çocukluk Çağında travma yaşama durumlarına göre Hacettepe Kişilik Envanterinden aldıkları puanların karşılaştırılması

HKE	Travma Yaşama	n	$\bar{x}$	ss	Medyan	Sıra Ort.	Z	p
Kişisel Uyum	Yaşamayan	131	50,59	10,56	50,07	110,11	-0,78	0,44
	Yaşayan	83	49,25	10,66	50,07	103,38		
Kendini Gerçekleştirme	Yaşamayan	131	14,32	2,79	14	129,59	-6,59	0,00*
	Yaşayan	83	11,55	2,57	12	72,64		
Duygusal Kararlılık	Yaşamayan	131	11,62	3,12	12	102,73	-1,42	0,16
	Yaşayan	83	12,27	3,65	12	115,02		
Nevrotik Eğilimler	Yaşamayan	131	12,69	3,38	13	108,23	-0,22	0,83
	Yaşayan	83	12,43	3,97	13	106,34		
Psikotik Belirtiler	Yaşamayan	131	12,08	3,62	12	103,30	-1,25	0,21
	Yaşayan	83	12,67	3,46	13	114,13		
Sosyal Uyum	Yaşamayan	131	57,49	8,64	58,00	134,38	-7,98	0,00*
	Yaşayan	83	46,31	8,75	46,00	65,08		
Aile İlişkileri	Yaşamayan	131	16,23	3,00	17	132,81	-7,54	0,00*
	Yaşayan	83	12,63	3,28	13	67,56		
Sosyal İlişkiler	Yaşamayan	131	14,44	3,21	15	133,32	-7,69	0,00*
	Yaşayan	83	10,10	3,63	9	66,74		
Sosyal Normlar	Yaşamayan	131	13,18	2,60	13	129,65	-6,60	0,00*
	Yaşayan	83	10,60	2,55	11	72,54		
Antisosyal Eğilimler	Yaşamayan	131	14,13	3,00	15	116,55	-2,70	0,01*
	Yaşayan	83	12,85	3,36	13	93,22		
HKE Toplam	Yaşamayan	131	107,96	16,97	107,00	124,45	-5,04	0,00*
	Yaşayan	83	95,85	15,63	99,00	80,75		

* $p < 0,05$. Z: Mann-Whitney U Testi

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocukları çağında travma yaşama durumlarına göre Hacettepe Kişilik Envanterinde yer alan duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler ve psikotik belirtiler alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı Tablo 12’ de tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Çocukluk çağında travma yaşamayan ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinde yer alan kendini gerçekleştirme alt boyutundan ortalama $14,32 \pm 2,79$ puan, travma yaşayan ebeveynlerin ise ortalama $11,55 \pm 2,57$ puan aldıkları görülmüştür. Ebeveynlerin çocukluk çağında travma yaşama durumlarına göre kendini gerçekleştirme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve travma yaşayan ebeveynlerin bu alt boyuttan daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin çocukluk çağında travma yaşama durumlarına göre Hacettepe Kişilik Envanteri kişisel uyum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Çocukluk çağında travma yaşamayan ve yaşayan ebeveynlerin kişisel uyum puanları benzerdir. Çocukluk çağında travma yaşamayan ebeveynlerin Hacettepe Kişilik Envanterinde bulunan aile ilişkileri alt boyutundan ortalama $16,23 \pm 3,00$ puan, travma yaşayan ebeveynler ortalama $12,63 \pm 3,28$ puan almıştır. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin çocukluk çağında travma yaşama durumlarına göre aile ilişkileri alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Çocukluk çağında travma yaşamış ebeveynlerin bu alt boyuttan aldıkları puanlar, travma yaşamamış ebeveynlere göre daha düşüktür.

Araştırmaya katılan çocuklukta travma yaşamayan ebeveynlerin sosyal ilişkiler alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $14,44 \pm 3,21$ iken travma yaşayan ebeveynlerin puan ortalaması $10,10 \pm 3,63$ 'tür. Ebeveynlerin çocukluk çağında travma yaşama durumlarına göre sosyal ilişkiler alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve çocuklukta travma yaşayanların daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

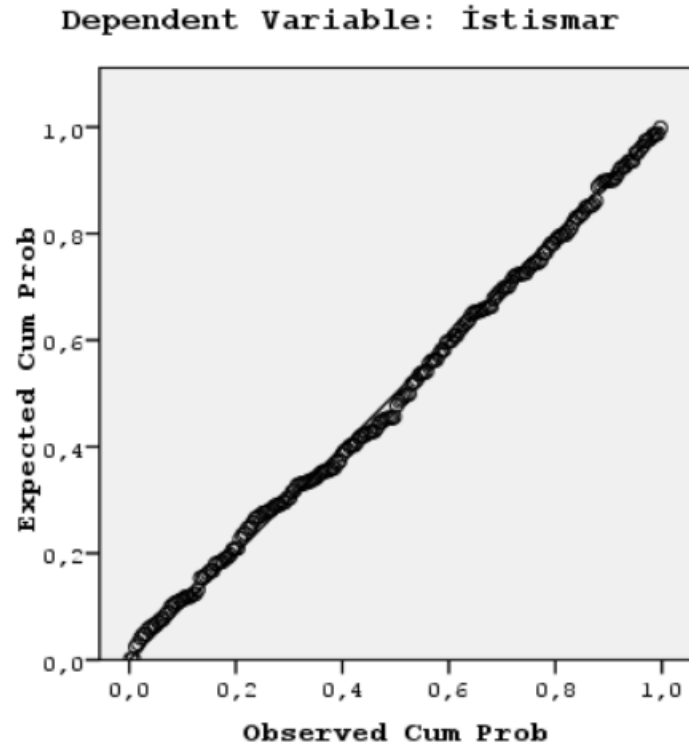
Çocukluk çağında travma yaşamayan ebeveynler sosyal normlar alt boyutundan ortalama $13,18 \pm 2,60$ puan, travma yaşamayan ebeveynler ise ortalama $10,60 \pm 2,55$ puan almıştır. Çocuklukta travma yaşamayan ve yaşayan ebeveynlerin sosyal normlar alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Çocukluk çağında travma yaşayan ebeveynler bu alt boyuttan daha düşük puan almıştır.

Çocuklukta travma yaşamamış ebeveynlerin HKE'de yer alan antisosyal eğilimler alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $14,13 \pm 3,00$, çocuklukta travma yaşamış

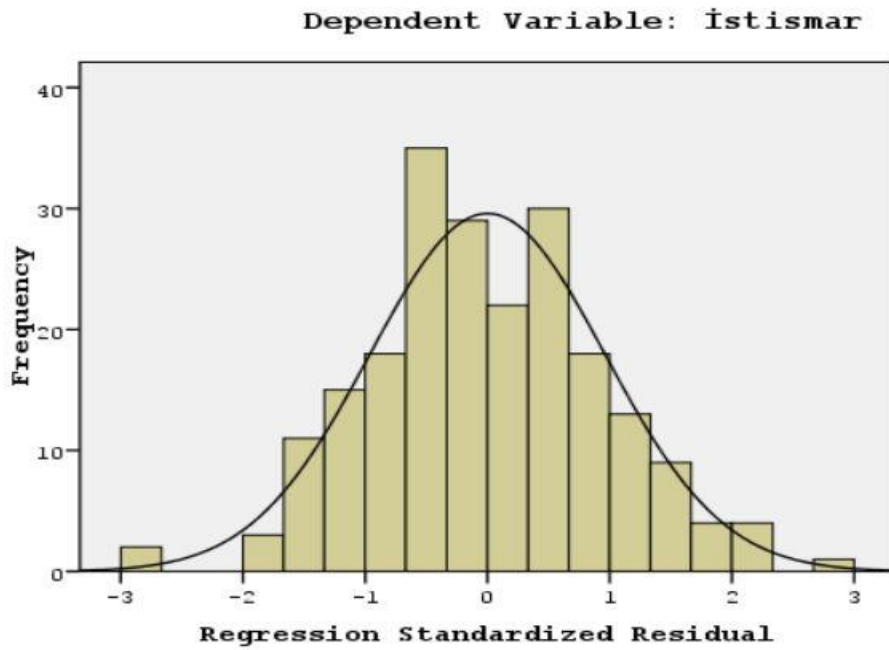
ebeveynlerin ise $12,85 \pm 3,36$ 'dır. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin çocuklukta travma yaşama durumlarına göre antisosyal eğilimler alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiş olup, travma yaşayan ebeveynlerin puanları daha düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan çocukluk döneminde travma yaşamayan ebeveynlerin sosyal uyum puanları ortalaması $57,49 \pm 8,64$, travma yaşayanların ise $46,31 \pm 8,75$ 'tir. Ebeveynlerin çocuklukta travma yaşama durumlarına göre sosyal uyum puanları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Çocukluk döneminde travma yaşayan ebeveynlerin sosyal uyum puanları, çocukluk döneminde travma yaşayamayanlara göre daha yüksektir.

Ebeveynlerin çocukluk çağında travma yaşama durumlarına göre Hacettepe Kişilik Envanteri puanları incelendiğinde, travma yaşamayan ebeveynlerin ortalama $107,96 \pm 16,97$ puan, travma yaşayanların ise ortalama $95,85 \pm 15,63$ puan aldıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin çocukluk çağında travma yaşama durumlarına göre Hacettepe Kişilik Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Çocukluk çağında travma yaşayan ebeveynlerin HKE puanları, çocukluk döneminde travma yaşayamayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin yaş, evlenme yaşı, çocuk sahibi olma yaşı, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ile Hacettepe Kişilik Envanterinden aldıkları puanların istismar potansiyellerini yordayıp yordamadığı doğrusal regresyon modeli ile incelenmiştir. Regresyon analizine geçmeden önce regresyon analizinin varsayımları incelenmiştir. Öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma uyumu incelenmiş ve Şekil I. ve Şekil II.'de görüleceği üzere veri setinin çok değişkenli normal dağılıma uyduğu tespit edilmiştir.

Şekil I. Çok değişkenli normal dağılıma ilişkin QQ plot grafiği

Şekil II. Çok değişkenli normal dağılıma ilişkin histogram grafiği

Regresyon analizinin bir diğer varsayımı da hata terimleri arasında otokorelasyon olmamasıdır. Hata terimleri arasında otokorelasyon olup olmadığı

Durbin-Watson (D-W) testi ile incelenmiştir. Durbin-Watson değerinin 2'ye yakın olması hata terimleri arasında otokorelasyonun olmadığını göstermektedir. Yapılan analiz neticesinde D-W değerinin 1,93 olduğu saptanmış ve otokorelasyon olmadığı belirlenmiştir. Regresyon analizinde değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) olmaması gerekmektedir. Çoklu doğrusal bağlantının saptanması amacıyla varyans büyütme faktörü (VIF) ve tolerans değerleri incelenmiştir. Mertler ve Vannatta (2005)'ya göre VIF değerinin 10'dan küçük olması ve tolerans değerinin 0,10'dan büyük olması çoklu doğrusal bağlantının olmadığını göstermektedir. Çoklu doğrusal bağlantıya ilişkin sonuçlar incelendiğinde, tahmincilerle ait tolerans değerlerin 0,35 ile 0,98 arasında değiştiği yani 0,10'dan büyük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca VIF değerlerinin 1,01 ile 2,82 arasında değiştiği yani 10'dan küçük olduğu saptanmıştır. Buna göre regresyon modelinden çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı saptanmıştır. Ayrıca değişkenlerin eş varyanslı oldukları görülmektedir. Buna göre regresyon analizinin tüm varsayımları karşılanmıştır ve regresyon analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerinin cinsiyet, öğrenim durumu, evin mülkiyeti, çocukluk çağı travmaları ölçeği ile hacettepe kişilik envanteri'nden aldıkları puanların, ebeveynlerin istismar potansiyellerini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. Çocuk İstismarı Potansiyelinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	<i>Değişkenler</i>	<i>B</i>	<i>St. Hata B</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>İkili r</i>	<i>Kısmi r</i>
Aşama 1	Sabit	157.013	28.459	-	5.517	<.001	-	-
	Cinsiyet	23.364	10.505	.151	2.224	.027	.168	.152
	Öğrenim durumu	-6.993	3.989	-.119	-1.753	.081	-.151	-.120
	Evin Mülkiyeti	-10.710	7.166	-.101	-1.495	.137	-.114	-.103
	$F_{3,210} = 4.059, p < .05, R = 0.234, R^2 = 0.055$							
Aşama 2	Sabit	66.66	27.96	-	2.38	.018	-	-
	Cinsiyet	5.03	9.82	.032	.512	.609	.168	.036
	Öğrenim durumu	-6.09	3.622	-.104	-1.68	.094	-.151	-.117
	Evin mülkiyeti	-11.79	6.421	-.111	-1.83	.068	-.114	-.127
	Duygusal istismar	5.07	2.836	.175	1.79	.075	.383	.124
	Fiziksel istismar	.257	2.645	.010	.097	.923	.359	.007
	Fiziksel ihmal	2.51	2.135	.116	1.17	.241	.413	.082
	Duygusal ihmal	1.76	1.053	.150	1.68	.095	.378	.117
	Cinsel istismar	5.73	2.806	.170	2.04	.042	.386	.141
	$F_{8,205} = 9.691, p < .001, R = 0.524, R^2 = 0.274$							
Aşama 3	Sabit	361.7	38.8	-	9.3	0.0	-	-
	Cinsiyet	4.8	7.9	.031	.609	.543	.168	.043
	Öğrenim durumu	-6.07	2.98	-.104	-2.03	.043	-.151	-.142
	Evin mülkiyeti	-9.8	5.16	-.093	-1.91	.057	-.114	-.134
	Duygusal istismar	1.5	2.32	.053	.666	.506	.383	.047
	Fiziksel istismar	.81	2.13	.030	.382	.703	.359	.027
	Fiziksel ihmal	.01	1.72	.047	.585	.559	.413	.041
	Duygusal ihmal	-.573	.946	-.048	-.605	.546	.378	-.043
	Cinsel istismar	4.19	2.27	.124	1.84	.067	.386	.129
	Kendini gerçekleştirme	-6.99	1.75	-.288	-3.98	.00	-.614	-.271
	Aile ilişkileri	-5.21	1.49	-.255	-3.49	.001	-.598	-.240
	Sosyal ilişkiler	-.958	1.33	-.052	-.716	.475	-.467	-.051
	Sosyal normlar	.602	1.55	.024	.389	.698	-.353	.027
	Anti-sosyal eğilimler	-3.85	1.44	-.169	-2.67	.008	-.513	-.186
	$F_{13,200} = 18.340, p < .001, R = 0.737, R^2 = 0.544$							

* Belirtilen değerler ikinci aşamada modele dahil edilen değişkenlere aittir

Çocuk istismarı potansiyelinin yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon sonuçları Tablo 13’de verilmiştir. Analizin ilk aşamasında cinsiyet, öğrenim durumu ve evin mülkiyeti değişkenleri modele dahil edilmiştir. Analiz sonucunda bu değişkenler birlikte çocuk istismarı potansiyeli ile istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vermektedir ($R = 0.234, R^2 = 0.055, p < .05$). Bu aşamadaki değişkenler birlikte, varyansın sadece %0.5’ini açıklamaktadır. Regresyon analizine ilişkin t-testi

sonuçlarına göre, birinci modelde yalnızca cinsiyet değişkeninin çocuk istismarı potansiyelinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Analizin ikinci aşamasında ise Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği modele dahil edilmiştir. Cinsiyet, öğrenim durumu, evin mülkiyeti ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği' ni oluşturan fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal alt ölçekleriyle birlikte, çocuk istismarı potansiyeli ile anlamlı bir ilişki verdiği görülmektedir ($R= 0.524$, $R^2= 0.274$ $p < .001$). Bu aşamadaki değişkenler birlikte, varyansın %27'sini açıklamaktadır. Regresyon analizine ilişkin t-testi sonuçlarına göre, ikinci modelde sadece cinsel istismar değişkeninin çocuk istismarı potansiyelinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Analizin üçüncü aşamasında ise Hacettepe Kişilik Envanteri' nin kendini gerçekleştirme, sosyal normlar, aile ilişkiler, sosyal ilişkiler, anti-sosyal eğilimler alt boyutları modele dahil edilmiştir. İkinci aşamada modele dahil edilen değişkenler ve Hacettepe Kişilik Envanteri'nin modele dahil edilen alt boyutlarıyla birlikte çocuk istismarı potansiyeli ile anlamlı bir ilişki verdiği görülmektedir ($R= 0.737$, $R^2= 0.544$, $p < .001$). Bu aşamadaki değişkenler beraber, varyansın %54'ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre (β) yordayıcı değişkenlerin çocuk istismarı potansiyeli üzerindeki göreceli önem sırası kendini gerçekleştirme, aile ilişkileri, anti-sosyal eğilimler, cinsel istismar, öğrenim durumu, evin mülkiyeti, duygusal istismar, sosyal ilişkiler, duygusal ihmal, fiziksel ihmal, cinsiyet ve sosyal normlardır. Regresyon analizine ilişkin t-testi sonuçlarına göre, üçüncü modelde öğrenim düzeyi, kendini gerçekleştirme, sosyal ilişkiler ve anti-sosyal eğilimlerin çocuk istismarı potansiyelinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde ebeveynlerin demografik özelliklerinin, geçmiş travmalarının ve kişilik özelliklerinin ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri üzerindeki etkisi literatür eşliğinde tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlar ile ilgili ebeveynlere ve bu alanda faaliyet gösteren kurumlara ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan, 18 yaşından küçük bir çocuğu olan veya 18 yaşından küçük bir çocuğa bakmakla yükümlü olan ebeveynlerin istismar potansiyellerinin çeşitli değişkenlerle olan ilişkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada araştırma kapsamına %66.82'si kadın, %33.8'i erkek olmak üzere 214 ebeveyn dahil edilmiştir. Bu bölümde katılımcılardan elde edilen bulgular literatür eşliğinde tartışılacaktır.

Bu çalışmanın ilk amacı ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelinin sosyodemografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi yönündedir. Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri ile cinsiyet, öğrenim durumu ve evin mülkiyeti değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelediğimizde babaların çocuk istismarı potansiyellerinin annelerden daha fazla olduğu görülmektedir. Yapılan pek çok çalışmanın (Oral, 2001; Schaeffer, Alexandre, Bethke ve Kretz, 2005; Ayhan, 2007) sonuçları bulgularımızı destekler nitelikte olup babaların çocuk istismarı potansiyellerinin annelerden daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Erkeklerin duygularını kadınlardan daha fazla kontrol edebildikleri ancak öfkelerini kadınlara oranla çok daha kolay şiddete dönüştürdükleri düşünülmektedir. Özellikle ataerkil toplumlarda evi geçindirme sorumluluğunun büyük oranda babaya yüklenmesinin, babaların stres seviyesini arttırdığı ve babaların şiddet davranışını etkilediği söylenebilir. Mac Kay (1994) tarafından ABD'de yapılan çalışmada, babaların annelere göre üç kat daha fazla istismar uyguladığı belirtilmektedir. Babaların annelere oranla daha fazla çocuk istismarı potansiyeline sahip olmalarının nedeninin ise erkeklerin daha fazla acı, stres ve başarısızlık durumları ile karşı karşıya kalmaları olduğunu ileri sürmektedir. Öztürk (2007) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'de yaşanan istismar

olgularında babaların ilk sırayı almasına rağmen Batı’da annelerin çocuklarını istismar etme potansiyellerinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Ekdal’ ın (2011) KKTC’de yaptığı bir araştırmada ise, annelerin çocuklarını istismar etme oranı % 65, babaların ise % 54,3 olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmamızda ebeveynlerin öğrenim durumu ve çocuk istismarı potansiyelleri arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin öğrenim düzeyi düştükçe çocuk istismarı potansiyellerinin arttığı görülmektedir. Öğrenim düzeyinin istismar ile ilişkisini ortaya koyan literatür çalışmalarına göre öğrenim düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin çocuklarını istismar etme potansiyellerinin azaldığı ileri sürülmektedir (Işıksan ve Yıldırım, 2006; Paavilainen, Astedt-Kurki, Paunonen-Illmomen ve Laippola, 2001; Aktaş, 2011). Kutsal’ın (2004) yaptığı araştırmada istismarcıların, %31.7’sinin ilköğretim mezunu olmadığı belirtilmektedir. Bir başka araştırmadan elde edilen bulgulara göre ise istismarcı babalarının %78,7’sinin, annelerin ise %68,5’inin, ilköğretim mezunu olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerinin en aza indirgenmesinde eğitim en önemli faktörlerden biri olduğu belirtilmektedir. Ancak bu sadece eğitimsiz insanların istismarcı olduğu anlamına gelmemektedir. Her eğitim seviyesinden insanın çocukları istismar edebileceği ifade edilmektedir (Polat, 2007).

Araştırmamızda ayrıca sosyoekonomik değişkenleri yordayan faktörlerden biri olarak evin mülkiyeti durumu kullanılmaktadır. Bu çalışmada da evin mülkiyet durumu sosyo-demografik değişkenlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Yapılan analizde de evin mülkiyeti ile çocuk istismarı potansiyeli arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kirada ve lojmanda oturduğunu ifade eden ebeveynlerin istismar alt boyutundan aldıkları puanların diğer katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızla benzer olarak, Kutsal (2004) tarafından yapılan araştırmada istismarcı olduğu resmi kayıtlara geçen ailelerin sosyoekonomik düzeyinin düşük olduğu ve %56.3’ünün gecekonduda yaşadığı ve %57.7’sinin ev sahibi olmadığı belirtilmektedir. Özdemir (1989) tarafından yapılan bir başka çalışmanın sonuçlarına göre ekonomik düzey yükseldikçe ebeveynlerin çocuğu istismarı ve ihmal etme davranışının azaldığını ve ekonomik düzey düştükçe de çocuk istismarı ve ihmali davranışlarının arttığı ileri

sürülmektedir. Sosyoekonomik düzeyin ve eğitim seviyesinin düşük olmasının aile kaynaklarını azalttığı bu durumunda ebeveyn üzerindeki stresi arttırarak çocuk istismarı potansiyelinin artışına neden olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızın ikinci amacı, ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelleri ile çocukluk çağı travma yaşantıları arasındaki ilişkinin incelenmesi yönündedir. Araştırmamızdan elde edilen sonuçlara göre çocukluğunda fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, duygusal veya fiziksel ihmal türlerinden en az birine maruz kalan ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocukluğunda istismara maruz kalmış yetişkinlerin fiziksel ve duygusal olarak kötü muamele tutumlarını normalleştirdikleri ve bu tutumları uygun disiplin biçimleri olarak kabul etme eğiliminde oldukları ileri sürülmektedir (Bower-Russa, Knutson ve Winebarger, 2001). Literatürdeki pek çok çalışmada (Milner ve Gold, 1984; Dottan ve Harel, 2014; Voorthuis, Bhandari, Out ve IJzendoorn, 2014) elde edilen bulgular araştırmamızla paralellik göstermektedir. Elde edilen sonuçlara göre çocukluğunda istismar yaşantısı olan ebeveynlerin istismar potansiyellerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Literatür taramaları (Ertem, Leventhal ve Dobbs, 2000), çocukluğunda istismara maruz kalan ebeveynlerin yaklaşık %30'unun kendi çocuklarını istismar etmeye devam ettiklerini ve bu çocukların ölüm oranlarının %7 ile %70 arasında değiştiğini ifade etmektedirler. Henschel ve ark. (2014) annelerle ilgili yaptıkları çalışmada, çocukluğunda istismara maruz kalan annelerin stres toleranslarının daha düşük olduğunu ve stres yaşadıkları durumlarda öz kontrol becerilerinin daha zayıf olduğunu bu nedenle çocuk istismarı potansiyellerinin yüksek olduğunu ileri sürülmektedirler. Çocukluğunda istismar yaşantısı olan ebeveynlerin, kendi anne babalarıyla güvensiz bir bağlanma ilişkisi kurdukları bu nedenle aşırı kaygılı ve strese karşı daha hassas hale gelebildikleri, baş etme de zorlanabildikleri ve ebeveynlerinden dolayı yaşadıkları hayal kırıklıklarını kendi çocuklarına yansıtabildikleri düşünülmektedir.

Çalışmamızın üçüncü amacı, çocukluğunda istismara maruz kalmış ebeveynlerin kişisel uyumlarının ve sosyal uyumlarının incelenmesi yönündedir. Yapılan analizin sonucuna göre, çocukluğunda istismar yaşantısı olan ve olmayan ebeveynlerin kişisel uyum ve sosyal uyum puanlarının benzer olduğu, ancak istismar

yaşantısı olan ebeveynlerin sosyal uyum puanlarının istismar yaşantısı olmayan ebeveynlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular alt ölçeklere göre incelendiğinde, çocukluğunda istismar yaşantısı olan ebeveynlerin kişisel uyum alt ölçeklerinden biri olan “Kendini Gerçekleştirme” alt ölçeğinden düşük puan aldıkları görülmektedir. Bu sonuca göre eğer ebeveyn çocukluğunda herhangi bir istismara maruz kalmışsa kendine güvenmeme, kendi becerilerinin farkında olmama, tek başına kararlar verememe, kendi doğrularını söyleyememe, red edildiği ve bir işe yaramadığı duygusu içinde olma gibi özellikler göstermektedir. Çocukluk döneminde istismara maruz kalmanın, bireyin kendilik algısı üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu, bu nedenle erişkinlik döneminde bu kişilerin olumlu ilişkiler kuramadıkları ifade edilmektedir (Yılmaz, 2009).

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocukluğunda herhangi bir istismar yaşantısına maruz kalmış olması ile Sosyal Uyum alt ölçekleri olan Sosyal İlişkiler, Aile İlişkileri, Sosyal Normlar ve Anti-sosyal Eğilimler değişkenlerinin arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguya göre, eğer ebeveyn çocukluğunda istismara maruz kalmış ise ailesi ile olan ilişkilerinde karmaşa ve uyumsuzluk içinde olma, sosyal yetenekler ve sosyalleşme bakımından durgun olma, arkadaş ve yetişkin grupları içerisinde iken kendilerini mutlu ve rahat hissedememe, dışarıdan gelen sosyal uyarıcılara isteksiz tepki gösterme ya da hiç tepki göstermeme, toplumsal kurallara göre yanlış ve doğruyu ayırt edemeyen, öfkeyle dolu, sert, kavgacı, başkalarını incitme isteği duyan, zor kullanmaya eğilimli, intikam alma duyguları içinde olan, toplum kurallarına ters düşen hareketler yapmaktan ve başkalarına ait olan şeylere zarar vermekten hoşlanma gibi eğilimler göstermektedir. Çeşitli çalışmalarda (Simon ve ark., 2009; Çabuk, 2015) araştırmamızla benzer olarak çocukluğunda istismara maruz kalmanın yetişkinlikte psikolojik problemlere, düşük yaşam kalitesine ve sosyal problemlere neden olduğu ifade edilmektedir. Allen ve Lauterbach (2007) tarafından yapılan çalışmada ise, çocukluk döneminde yaşanan travmanın kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Araştırmanın sonucuna göre çocukluğunda istismara maruz kalmış yetişkinlerin korku, kolay aldatılabilirlik, karasızlık, müdahalecilik, duygusallık, çekememezlik gibi nevrotik eğilimlerinin yanı sıra yaratıcılık, merak, bilgelik gibi gelişime açıklık

özelliklerinin istismara maruz kalmayanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Çalışmamızın son amacı ise, araştırmamızın sonucunda çocuk istismarı potansiyeli ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilen değişkenlerden hangilerinin çocuk istismarı potansiyelini daha fazla yordadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Çocuk İstismarı Potansiyeli ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilen; cinsiyet, öğrenim durumu ve evin mülkiyeti değişkenleri, Çocukluk Çağı Travma Ölçeğinin alt boyutları olan fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal değişkenleri ve Hacettepe Kişilik Envanterinin alt ölçekleri olan kişisel uyum, sosyal ilişkiler, sosyal normlar, antisosyal eğilimler, aile ilişkileri değişkenlerinin yordayıcı değişkenler olarak değerlendirildiği hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Ebeveynlerin cinsiyet, öğrenim durumu, cinsel istismar, kendini gerçekleştirme, sosyal ilişkiler ve antisosyal eğilimler değişkenlerinin çocuk istismarı potansiyelinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R = 0.737$, $R^2 = 0.544$, $p < .001$).

Regresyon analizinin birinci aşamasında, cinsiyet çocuk istismarı potansiyelini yordayan ilk değişkendir. Cinsiyet değişkeninin yordama yönü, erkeklerin çocuk istismarı potansiyelinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Erkeklerin şiddeti çözüm yolu olarak görmeleri bu sonuca neden olduğu düşünülmektedir. Sarı'nın (2010) yaptığı araştırmanın bulguları, araştırmamızın sonucunu destekler nitelikte olup, cinsiyetin çocuk istismarı potansiyelini etkileyen bir risk faktörü olduğu ve annelere oranla babaların çocuk istismarı potansiyellerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Ancak yapılan başka çalışmalarda (Wauchope ve Straus, 1990) ebeveynlerin cinsiyetleri ile çocuk istismarı potansiyeli arasında bir ilişki bulunmamıştır. Gelles ve Cornell (1990) ise, kadınların çocuk istismarı potansiyelinin erkeklerden daha fazla olduğunu ileri sürmektedirler.

Regresyon analizinin ikinci aşamasında çocuk istismarı potansiyelini yordayan cinsel istismar değişkeninin yordama yönü ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini yordayan ikinci faktör olduğunu göstermektedir. Değişkenin yordama yönüne bakıldığında çocukluk çağı cinsel istismarının yetişkinlikte ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyeli için bir risk etmeni olduğu görülmektedir. İstismarın

kuşaklar arası bir “istismar döngüsü” oluşturduğu (DiLillo and Damashek, 2003; Pears and Capaldi, 2001) ve çocukluğunda cinsel istismara maruz kalan ebeveynlerin kendi çocuklarını istismar edebildikleri ifade edilmektedir (Milner, 2010). Maker and Buttenheim (2000) cinsel istismar mağduru annelerin kendi çocuklarını istismar etmelerinin nedenini annelerin istismarcıları ile özdeşim kurup kendi istismar travmalarını yeniden canlandırmak olduğunu ileri sürmektedirler. Yapılan literatür taramasında (Shaw ve ark., 2001.; Cortoni ve Marshall, 2001; Lee, Jackson, Pattison ve Ward, 2002) erkeklerin cinsel şiddet uygulamalarında çocukluk yıllarında yaşadıkları veya tanık oldukları psikolojik istismarın, duygusal istismarın, ihmalin ve özellikle cinsel istismarın etkili olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca çocuğa yönelik cinsel istismarda bulunanların çocukluk çağında cinsel istismara uğrama ortalamasının % 13.3 olduğu belirtilmektedir. Polat (2001) istismar eyleminde bulunan ebeveynine karşı koyamayan çocuğun, bu şekilde davrananla özdeşleştiğini, kurban rolü yerine istismarcı rolünü ruhsal olarak kabul etmekle şiddet gösterenin özelliklerini kişiliğine kattığı ileri sürülmektedir. Bu özellikleri benimseyen çocuklar şiddeti hak ettiklerini düşündükleri, ebeveyn olduklarında ise kendi çocuklarını disiplinli davranışa yöneltmek için cezayı hak eden, kötü varlıklar olarak görmeye başladıkları ifade edilmektedir.

Regresyon analizinin üçüncü aşamasında, çocuk istismarı potansiyelini yordayan ilk değişken olan öğrenim düzeyinin yordama yönü göz önüne alındığında, öğrenim düzeyinin düşük olmasının çocuk istismarı potansiyeli için bir risk oluşturduğu görülmektedir. Öğrenim düzeyi değişkeninin ölçek puanları üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla yapılan analizde de aynı doğrultuda bulgular elde edilmiştir. Çocuk istismarı ile ilgili yapılan diğer çalışmalar da eğitimin çocuk istismarı potansiyeli için önemli bir değişken olduğu ifade edilmektedir. Eğitimin, kişilerin kendini tanıma ve geliştirmesine katkıda bulunduğu bilinmektedir (Altıparmak ve ark., 2013). Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalar (Polat, 2007; Ekdal, 2011) öğrenim durumu düşük olan anne babaların çocuklarını çevreden edindikleri bilgilerle büyüttüğünü ve özellikle fiziksel şiddeti çocuk büyütmenin bir kısmı olarak gördüğünü ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra yüksek eğitimin, kişinin çocuk yetiştirirken yaptığı hataları daha çabuk fark etmesine ve uygun yerlerden yardım almasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Üçüncü aşamada, çocuk istismarı potansiyelini yordayan ikinci değişken olan Kendini Gerçekleştirme

değişkeninin yordama yönü, ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini yordayan bir faktör olduğunu göstermektedir.

Kendini gerçekleştirmeyen ebeveynlerin; kendine güvenmeme, kendi becerilerinin farkında olmama, tek başına karar verememe, doğru bildiğini söyleyememe, kabul edildiği ve bir işe yaradığı duygusu içinde olmama gibi davranışsal problemler yaşadığı ifade edilmektedir. Bu durumun ebeveynin çocuk istismarı potansiyelini arttırabileceği düşünülmektedir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarıyla tutarlı bulgulara ulaşılmıştır. Çocuklarını istismar eden ebeveynlerin genellikle başa çıkma mekanizmalarından yoksun oldukları, yetersiz problem çözme becerilerine sahip oldukları ve problemleri ele almada daha etkisiz başa çıkma yöntemleri kullandıkları ifade edilmektedir (Tower, 2005; Cantos, Neale ve O’Leary, 1997; Egeland ve ark., 1988; Hillson ve Kuiper, 1994; Kaufman, 1985). Başka bir çalışmaya (Keskin, 2005) göre de istismarcı bireylerin, doyumusuzluk nedeni ile kaygı yaşadıkları, düşük özsaygılarını ve suçluluk hislerini bastırıp karşıt tepki oluşturarak saldırgan davranışlar ile çocuklara yansıtabildikleri ifade edilmektedir.

Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini yordayan bir diğer faktörün Sosyal İlişkiler değişkeni olduğu tespit edilmiştir. Sosyal ilişkiler, kişinin başkalarıyla olan ilişkilerinin niteliğini belirtmektedir. Bireyin sosyal ilişkilerinin kötü olması sosyal yetenekler ve sosyalleşme açısından durgun olduğu anlamına gelmektedir. Bu kişilerin arkadaş ve yetişkin grupları içerisinde iken kendilerini mutsuz ve rahatsız hissettikleri, konuşmaktan ve diğer insanlarla bir arada olmaktan hoşlanmadıkları, dışarıdan gelen toplumsal uyarıcılara tepki vermede isteksiz hareket ettikleri ya da hiç tepki vermedikleri ifade edilmektedir (Özgüven,1982). Çocuk istismarcılarının ego fonksiyonlarının zayıf, sosyal çevre ile ilişkilerinin çatışmalı olduğu ifade edilmektedir (Okunmuş, 1994). Araştırma bulgularımızı destekleyen bir başka çalışmaya göre çocuk istismarcıları çevrelerine karşı duyarsız, empati yoksunu, kendileriyle ve diğer insanlarla bağlılık, duygusal gereksinimlerinin karşılanması konusunda problemler yaşayan bireyler oldukları ileri sürülmektedir (Özgentürk, 2014). İstismarcı ebeveynlerin genellikle kişisel memnuniyetlerini diğer insanlardan ve çocuğunkinden üstün tutan, çocuğunu kendi gereksinimlerini karşılayacak biri olarak gören, çocukla ilgili beklentileri gerçekçi olmayan, hislerini kontrol

edemeyen, katı, sosyal ilişkileri zayıf, ruh sağlığı bozuk, tatminsiz kişiler olduğu ifade edilmektedir (Yalçın, 2011).

Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini yordayan bir diğer faktörün Anti-sosyal Eğilimler değişkeni olduğu bulunmuştur. Sert, öfkeli, başkalarını incitme isteği duyan, kavgacı, zor kullanmaya eğilimli olan, özellikle diğer insanların eşyalarına zarar vererek, bilinçli olarak toplumsal kurallara ters düşen davranışlarda bulunarak kişisel doyum sağlamaya çalışan ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Birçok araştırmada anti-sosyal eğilimlerin suç davranışı açısından bir risk faktörü olduğu vurgulanmaktadır. Çocuklarını fiziksel olarak istismar etme eğiliminde olan ebeveynlerin benlik saygılarının düşük, dürtü kontrollerinin zayıf olduğu ve antisosyal davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir (World Report on Violence and Health, 2014). Kılıçoğlu (2010), çocuklarına istismarda bulunan ebeveynlerin, aile içi ve sosyal iletişimlerinin sınırlı, sosyal açıdan gelişmemiş, içe kapanık, eşleri veya aileleriyle sıcak ilişkiler kuramayan psikopatik kişiler olduklarını ileri sürmektedir (Yalçın, 2011). Çocuk istismarı potansiyeli açısından risk taşıyan ebeveynlerin ortak noktasının ben merkezci yapıda olmaları ve diğer insanların sadece kendi gereksinimlerini karşılamak ile ilgili zorunlulukları olduğunu düşündükleri, problemlerden uzaklaşarak hazzı yaşama eğiliminde olup haza odaklandıkları çoğu zaman algılama, muhakeme etme, neden sonuç arasındaki ilişkiyi anlamada problem yaşadıkları düşünülmektedir. Murray'ın yapmış olduğu bir çalışmada ise, istismarcıların içe dönük, utangaç, depresif, duygusal olarak olgunlaşmamış ve sosyal çekilme yaşamış oldukları belirtilmektedir (Aktaran; Gölge, 2005).

Literatürdeki çocuk istismarı potansiyeli ile ilgili yapılan pek çok çalışmada çocuk istismarının nedenleri sosyal ve ekonomik faktörlerle değerlendirilmektedir. Ancak araştırmamızdan elde edilen bulgular, sosyal ve ekonomik faktörlerle birlikte bireysel psikopatolojinin de çocuk istismarı potansiyelini yordayan bir etmen olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bu sonuçlara göre çevresel faktörlerin yanı sıra ebeveynin öfkesini kontrol edememesi, mutsuz olması, stresli olması, kendine güvenmemesi, kendi yeteneklerinin farkında olmaması, kendi kendine kararlar verememesi gibi durumlarında ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyelini etkilediği görülmektedir.

6. SONUÇVE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde,Kuzey Kıbrıs örnekleminde çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörler Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Hacettepe Kişilik Envanteri ile ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerine, evliliğe ve çocuklarına ilişkin özelliklerine göre elde edilen sonuçlara ve bu bulgulardan yola çıkarak alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara, araştırmacılara, uzmanlara ve ebeyenlere yönelik öneriler yer verilmiştir.

Ebeveynlerin cinsiyetlerine göre istismar ölçümleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, babaların istismar potansiyellerinin annelere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.Ebeveynlerin öğrenim durumu ve çocuk istismarı potansiyelleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise aralarında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin öğrenim düzeyi düştükçe çocuk istismarı potansiyellerinin arttığı görülmektedir. Ayrıca araştırmamızda evin mülkiyeti ile çocuk istismarı potansiyeli arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kirada ve lojmanda oturduğunu ifade eden ebeveynlerin istismar alt boyutundan aldıkları puanların diğer katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çocukluğunda fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, duygusal veya fiziksel ihmal türlerinden en az birine maruz kalan ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.Çocukluğunda istismar yaşantısı yaşayan ve yaşamayan ebeveynlerin Kişisel Uyum ve Sosyal Uyum puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı, ancak istismar yaşantısı olan ebeveynlerin Sosyal Uyum puanlarının istismar yaşantısı olmayan ebeveynlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.Çocukluğunda istismar yaşantısı olan ebeveynlerin Kişisel Uyum alt ölçeklerinden biri olan “Kendini Gerçekleştirme” alt ölçeğinden düşük puan aldıkları görülmektedir.Ebeveynlerin çocukluğunda herhangi bir istismar yaşantısına maruz kalmış olması ile Aile İlişkileri, Sosyal İlişkiler, Sosyal Normlar ve Antisosyal Eğilimler alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde ise, ebeveynlerin Cinsiyet, Öğrenim Durumu, Cinsel İstismar, Kendini Gerçekleştirme, Sosyal İlişkiler ve Antisosyal Eğilimler

değişkenlerinin çocuk istismarı potansiyelinin anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Ebeveynlere yönelik öneriler;

- Ebeveynlerin “aile eğitim programlarına” katılımlarının çocuk istismarı potansiyellerini azaltıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin bu tür programlara gebeliğin başından itibaren katılımı teşvik edilebilir.
- Ebeveynlerin eğitim düzeyi düştükçe çocuk istismarı potansiyellerinin arttığı görülmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuk istismarı konusu ile ilgili konferans, seminer ve bilgilendirici etkinliklere katılımları faydalı olabilir.
- Ebeveynlerin kendileri veya çocukları ile ilgili problemleri bir uzmandan veya eğiticiden yardım alarak doğru ve uygun bir şekilde çözmeye çalışmaları teşvik edilebilir.
- Araştırmamızda ekonomik düzey düştükçe çocuk istismarı potansiyelinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle ebeveynin evde mutsuzluğuna veya katı tutumuna neden olan benzeri etmenler araştırılarak çözüm önerileri geliştirilebilir.
- Çocukluk çağı istismar yaşantısının hem kimlik yeteneklerini hem de duygu düzenleme duygusunun gelişimini olumsuz etkilediği ve dolayısıyla yaşamın ileriki dönemlerinde ruhsal problemlere neden olabildiği, ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyeli arttırdığı göz önünde bulundurularak, çocukluk döneminde yaşanan travmaları önlemeye yönelik araştırmaların yapılması, ailelerin bilinçlendirilmesi ve toplumsal bilincin oluşturulması faydalı olabilir.

Bu alanda faaliyet gösteren kurumlara ve araştırmacılara yönelik öneriler;

- İstismar olgularının daha iyi anlaşılabilmesi için, istismarcıların sosyodemografik özelliklerinin dışında psikopatolojik kişilik özelliklerine ve önleme stratejilerine odaklanan bilimsel ve akademik çalışmaların sayısının artırılması teşvik edilebilir.
- Çocuk istismarı potansiyeli ile ilgili nicel araştırmaların sayısı nitel araştırmalara göre daha fazladır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerine ilişkin nitel çalışmaların sayısının artırılması önerilebilir.
- Kuzey Kıbrıs örneğinde, çocuk istismarını yordayan unsurların tespit edilmesi ve bu risk faktörlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik çeşitli eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması önerilebilir.
- Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre istismara maruz kalmış ebeveynlerin, psikolojik problemlere ve sosyal problemlere yatkın oldukları görülmektedir. Bu nedenle ebeveynlere yönelik psikolojik destek programlarının, kamu kurum ve kuruluşlar tarafından ücretsiz ve yaygın nitelikte olması sağlanabilir.
- Çocuk istismarının önlenmesi konusunda üniversitelerde ve sağlık kurumlarında çocuk izleme/koruma birimleri kurulması teşvik edilebilir.
- Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre babaların çocuk istismarı potansiyellerinin annelere oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babaların çocuk istismarı potansiyelini arttıran faktörlerin tespit edilmesi ve bu konuda baba destek ve eğitim programlarının hazırlanması ile ilgili çözüm önerileri geliştirilebilir.
- Ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyellerinin giderek artmasına rağmen koruma ve önleme ile ilgili kanunların yürürlüğe girmesi ve uygulanması gecikmektedir. Özellikle son zamanlarda çocukları istismardan koruyucu önlemler kanunlarla desteklense de, uygulamada eksikliklerin olduğu

görülmektedir. Bu nedenle emniyet eğitim, hukuk ve sağlık birimlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile çocuk istismarının önlenmesine yönelik çalışmaları plan evresinden eylem evresine geçirmeleri, radikal uygulamalarla ve en kısa zamanda çözüme ulaştırmaları teşvik edilebilir.

- Çocuk istismarının önlenmesinde doktorlar başta olmak üzere sağlık çalışanlarının gayreti gerekmektedir. Doktorların çocuk istismarının tanısı, tedavisi ve korunmasına dair bilgi ve yeteneklerinin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu konuda sağlık çalışanları ile işbirliği yapacak çocuk bakımevi, kreş, okul ve sosyal hizmet kurumlarının geliştirilmesi önerilebilir.
- Bedensel veya zihinsel engelli olan, yaşı küçük olan, ailesinde psikoaktif madde kullanımı veya saldırgan davranış eğilimleri, yoksulluk, yetersiz sosyal destek, zayıf ebeveyn çocuk ilişkisi veya psikiyatrik problemler olan ailelerin çocukları için izleme ve önleme programlarının planlanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M.O., Gülen. M., Avcı, A. ve İçme, F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.
- Akdoğan, S. (2016). Annelerin İstismar Potansiyellerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(17), 425-441.
- Aktaş, E. (2011). *Çocuklardaki Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Özgül Öğrenme Güçlüğü'nün, Anne Babaların Duygusal İstismar Farkındalığı, İstismar Potansiyeli ve Çocukların Kabul/Red Algısı ile İlişkisi*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 95-119.
- Altıparmak, S., Yıldırım, G., Yardımcı, F., Ergin, D. (2013). Annelerden Alınan Bilgilerle Çocuk İstismarı ve Etkileyen Etkenler. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14, 354-361. doi: 10.5455/apd.39819
- Al-Mahroos, F.T. (2007). Child Abuse and Neglect in The Arab Peninsula. *Saudi Med Journal*, 28(2), 241-248.
- Arslan, G., Balkıs, M. (2016). Ergenlerde Duygusal İstismar, Problem Davranışlar, Öz Yeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişki. *Sakarya University Journal of education*, 8-22. doi: <http://dx.doi.org/10.19126/suje.35977>.
- Arvas, A. (2007). Çocuklarda Fiziksel İstismar. İ.Ü Cerrah Paşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Pediatrik Aciller. *Sempozyum Dizisi*, 57, 177-182.
- Atalay, Ç. (2006). *İstismar ve İhmalin Çocuk Üzerinde Oluşturduğu Olumsuz Psikolojik Sonuçlar*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı. Lefkoşa.
- Bauer, W. D., Twentyman, C. T. (1985). Abusing, Neglectful and Comparison Mothers' Responses to Child-Related and Non-Child-

- Related Stressors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53(3), 335-343.
- Bayraktar, M. (2009). Çocuk İstismarının Önlenmesi. <http://www.adlitip.org/?p=42>. 20.05.2017
- Bee, H., Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An Ecological İntegration. *American Psychologist*, 35, 320-335.
- Beyazıt, U. (2015). Kuzey Kıbrıs Örnekleminde Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Olgularının Karakteristik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science*, 3(9), 449-456.
- Beyazıt, U. (2015). Çocuk İstismarı Konusunda Türkiye’de Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journa*,(1)1.
- Bilge, F., Avcı, D., Dinçel, E. F., Alkış Demirel, E., Karatekin, H., Koç, Ö., Demirtaş, Z.S. (2015). The Use Of Systems Approach in Psychological Counseling and Guidance. *Chaos, Complexity and Leadership 2013. Springer Proceedings in Complexity*, 213-227.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N. B., Güneysu, S. (1991). 4-12 Yaşları Arasında Çocukta Örselenme Durumları İle İlgili Bir İnceleme. *I. Ulusal Kongresi, Serbest Bildiriler Kitabı*, 45-53.
- Birleşmiş Milletler. (1995). *BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Ankara: Unicef Türkiye Temsilciği Yayını.
- Brown, J. B., Cohen, P., Johnson, J. G. & Salzinger, S. (1998). A longitudinal analysis of risk factors for child maltreatment: Findings of a 17- year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. *Child Abuse and Neglect*, 22, 1065-1078.
- Bower-Russa, M. E., Knutson, J. F., Winebarger, A. (2001). Disciplinary history, adult disciplinary attitudes, and risk for abusive parenting. *Journal of Community Psychology*. 29(3), 219-240. doi: 10.1002/jcop.1015.
- Butchart, A., Kahane, T., Phinney, A.H., Mian, M., Furniss, T. (2006) Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating

evidence. *Geneva: WHO and International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect*, 3.

- Caffey, J. (1974). The Whiplash Shaken Infant Syndrome: Manual Shaking by the Extremities with Whiplash-Induced Intracranial and Intraocular Bleedings, Linked With Residual Permanent Brain Damage and Mental Retardation. *Pediatrics*, 54(4), 396-403.
- Cantos, A. L., Neale, J. M., O'Leary, K. D. (1997). Assessment of Coping Strategies of Child Abusing Mothers. *Child Abuse and Neglect*, 21(7), 631- 636.
- Cicchetti, D., Lynch, M. (1993). Toward an Ecological Transactional Model of Community Violence and Child Maltreatment for Children's Development. *Psychiatry*, 56, 96-118.
- Corby, Brown (2006). *Child Abuse: Towards a Knowledge Base*, 3rd Ed. Open University Press, New York.
- Cortoni F., Marshall, W.L. (2001). Sex as a Coping Strategy and Its Relationship to Juvenile Sexual History and Intimacy in Sexual Offenders. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 13(1), 27-43.
- Craig, C.D., Sprang, G. (2007). Trauma Exposure and Child Abuse Potential: Investigating the Cycle of Violence. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(2), 296-305.
- Crouch, J. L., Behl, L. E. (2001). Relationships Among Parental Beliefs in Corporal Punishment, Reported Stress and Physical Child Abuse Potential. *Child Abuse & Neglect*, 25, 413–419.
- Cummings, E. M., Zahn, W.C., Radke, Y. M. (1981). Young Children's Response to Expressions of Danger and Affection by Others in the Family. *Child Development*. 56, 1274.

- Cyr, C., Euser, E. M, Bakermans, M. J, Van Ijzendoorn, M.H. (2010). Attachmentsecurity and disorganization in maltreating and high-risk families: a series of meta-analyses. 22(1),87-108. doi: 10.1017/S0954579409990289.
- Çabuk, C. O. (2015). *The Roles of Childhood Trauma, Personality Characteristics, and Interpersonal Problems on Psychological Well-Being*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara.
- Çakıcı, M., Çakıcı, E., Tatlısu, Ö., Bekiroğulları, Z., Aksoy, A. (2003). *Kuzey Kıbrıs'ta Çocuk İstismarı Yaygınlığı*. Lefkoşa: Mavi.
- Çamlıbel, İ.A. (2012). *Çocukların Gelişim Süreci ve Televizyonun Etkileri. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu*. Yayınlanmış Uzmanlık Tezi. ANKARA.
- Dağlı, T. (2016). *Çocuk Koruma Sistemleri*. İstanbul:Altan.
- Dağlı ,T. (2015).*Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Çocuğun Korunması*. İstanbul: Altan
- Dal, V. (2009). *Farklı Kişilik Özelliklerine Sahip Bireylerin Risk Algılarının Tüketici Davranışı Açısından İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*.Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.
- David, M., Ehlers, C., Ehlers, A.(2006). Contemporary Cognitive Therapy : Post Traumatic Stress Disorder From Cognitive Theory to Therapy, s. 141. <https://books.google.com>adresinden elde edilmiştir.
- Demby, R., Curtis, C.M. (2003). “Why Special Populations Are Not the Target of Family Preservation Services: A Case for Program Reform. *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 30(9).
- Demirkapı, Ş. E. (2013). *Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme ve Kimlik Gelişimine Etkisi ve Bunların Psikopatolojiler ile İlişkisi*. Adnan Menderes Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Programı. Aydın.
- Depanfilis, D. (2006). Child Neglect: A Guide for Prevention, Assessment, and Intervention. U.S. Department of Health and Human Services Administration for Children and Families Administration on Children,

Youth and Families Children's Bureau Office on Child Abuse and Neglect.<https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/neglect.pdf>
adresinden elde edildi.

- De Raad, B., Mlacic, B. Big Five Factor Model. (2015). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*,2(2), 559-566. doi: 10.1016/B978-0-08-097086-8.25066-6.
- DiLillo, D., Damashek, A. (2003). Parenting characteristics of women reporting a history of childhood sexual abuse. *Child Maltreatment*, 8, 319–333.
- Doksat, K. (2003). “Mizaç, Karakter, Kimlik, Kişilik, Duygudurum ve Duygulanım Nedir?”, *Birinci Basamak İçin Psikiyatri*, 2(2), 9-15.
- Dottan , R. F., Harel, G.(2014). Parents' Potential for Child Abuse: An Intergenerational Perspective. *J Fam Viol*, 29, 397–408. doi: 10.1007/s10896-014-9592-7.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem.
- Dubowitz, H. (2002). Preventing Child Neglect and Physical Abuse. *Pediatr Rev*. 23, 191-196.
- Egeland, B., Jacobvitz, D., Sroufe, L. A. (1988). Breaking the Cycle of Abuse. *Child Development*, 59, 1080-1088.
- Ekdal, S., İçli, T. (2011). *Çocuğun Fiziksel İstismarı: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü. ANKARA.
- Ergündüz, Z, Ş. (2010). *Çocuk Suçluluğunda Çocuk İstismarı Olgularının Değerlendirilmesi*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı. İstanbul.
- Eroğlu, O. (2006). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Tezsiz Yüksek Lisans Programı. ANKARA.
- Ertem I, Leventhal J, Dobbs S. (2000). Intergenerational Continuity of Child Physical Abuse: How Good is The Evidence?. *Lancet*, 356,814–819.

- Freud,S.(2016). *Psikanalize Yeni Giriş Dersleri*. Selçuk B. (Çev.). İstanbul: Öteki.
- Fairbairn, W.R.D. (2001). *Psychoanalytic Studies of the Personality*. London and New York. Routledge (First published 1952).
- Faller, K.C. (1981). Social Work With Abused and Neglected Children. 141-162. London: Collier Macmillan.
- Fleming, J. S. Erikson's Psychosocial Developmental Stages. [http://psychology.about.com/od/psychosocialhteries/a/psychological.h](http://psychology.about.com/od/psychosocialhteries/a/psychological.htm) [tm](http://psychology.about.com/od/psychosocialhteries/a/psychological.htm)adresinden elde edilmiştir.
- Gelles, R. J., Cornell,C.P. (1990). *Intimate Violence in Families* (2nd ed). Newbury Park, CA:Stage.
- Gökler, I. (2002). Çocuk istismarı ve İhmali: Erken Dönem Stresin Nörobiyolojik Gelişime Etkisi. *Çocuk Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*.9, 47-57.
- Gölge, Z.B. (2005). *Cinsel Saldırıda Etkili Faktörler ve Suçlu Profili*. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora Tezi. İstanbul.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar ve İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*,24(3), 128 – 134.
- Halberstadt, A. G., Denham, S. A., Dunsmore, J. C. (2001). Affective social Competence.*Social Development*, 10, 79–119.
- Henschel,S., De Bruin, M., Möhler, E. (2014). Self-Control and Child Abuse Potential in Mothers with an Abuse History and Their Preschool Children. *J Child Fam Stud*, 23,824–836 DOI 10.1007/s10826-013-9735-0
- Hillson, J. M. C., Kuiper, N. A. (1994). A Stress and Coping Model of Child Maltreatment. *Clinical Psychology Review*, 14(4), 261-285.
- Işıkkhan, Vedat ve Yıldırım, Şeyda S. (2006). “ Ergenlerin Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumları Ve Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi”.*Toplum ve SosyalHizmet Dergisi*, 17(2), 73-90.
- Justice, B., Calvert, A., Justice, R. (1985). Factors Mediating Child Abuse as a Response to Stress. *Child Abuse and Neglect*, 9(3), 359-363.

- Kara, B., Biçer, Ü., Gökalp, A.S. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-51.
- Karasar, N.(2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel yayın Dağıtım.
- Karayianni, E., Fanti, A.E., Diakidoy, I.A., Hadjicharalambous, M.Z., Katsimicha,E. (2017). Prevalence, contexts, andcorrelates of childsexualabuse in Cyprus. *Child Abuse&Neglect*,12. doi: 10.1016/j.chiabu.2017.02.016
- Kaufman, J., Zigler, E. (1987). Do abused children become abusive parents? *American Journal of Orthopsychiatry*, 57, 186-192.
- Kaufman, J., Cicchetti, D. (1989). Effects of Maltreatment on School Age Children Socio-Emotional Development: Assessments in Day Camp Setting. *Developmental Psychology*, 25,516-524.
- Kaufman, J., Zigler, E. (1989). The inter generational transmission of child abuse. In D. Cicchetti ve V. Carlson (Ed). *Child Maltreatment Theory and Research on the Causes and Consequences of Child Abuse and Neglect*. Cambridge University Pres, Cambridge. 129-152.
- Karacan, E., İşcan, C., Şener, Ş. (1998). Klinik Ve Terapi Sürecinin Kendilik Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi: Bir Ergen Olgu Sunumu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*,1,51-55.
- Kent,A., Waller,G.(2000). Childhood EmotionalAbuseAndEating Psychopathology. *ClinicalPsychology Review*, 20(7) : 887-903. doi:10.1016/S0272 7358(99)00018-5.
- Kempe, C. H., Helfer, R. E.(1980). *The Battered Child*. London: Open.
- Kempe, R. S., Kempe,C. H.(1980). *Child Abuse*. London: Open.
- Keser, N., Odabaş, E., ve Elibüyük, S. (2010). Ana-babaların çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4(3), 150-157.
- Keskin, G., Çam O.(2005). Çocuk Cinsel İstismarına Psikodinamik Hemşirelik Yaklaşımı. *Yeni Symposium*, 43, 118-25.
- Kılıçoğlu, A. G. (2010). *Cinsel İstismar Mağduru Çocuk ve Ergenlerin Travmaya Tepkileri ile Anne-Babaların Tepkilerinin Karşılıklı İncelenmesi*. Uzamanlık tezi. Uludağ Üniversitesi. Bursa.

- Kirsner, D., Strozier, C. B. (2001). *Heinz Kohut: The Making of a Psychoanalyst*. New York: Straus & Giroux.
- Kocaer, Ü. (2006). *Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. İstanbul
- Koç, F., Halıcıoğlu, O., Akşit, S. (2014). Hangi Bulgular Fiziksel İstismarı Düşündürür? Which Findings May Suggest Physical Abuse?. *The Journal of Pediatric Research*, 1(1), 1-5. doi: 10.4274/jpr.57966.
- Kutsal, E. (2004). *Fiziksel Çocuk İstismarının Sosyodemografik Özellikleri ve Milner Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeğinin Türkiye Geçerliliği*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi. Ankara.
- Lee, K.P.J., Jackson, H.J, Pattison, P., Ward, T. (2002). Developmental Risk Factors for Sexual Offending. *Child Abuse Neglect*, 26, 73-92.
- Luthar, S. S. (2003). *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversities*. <https://books.google.com> adresinden alınmıştır.
- Mc Kay, M. M.(1994). The link between domestic violence and child abuse: assesment and treatment considerations. *Child Welfare*, 73(1), 29-39.
- Mete, B. K. (2015). *Child Abuse: Stress, Family Functioning, Social Isolation, Acceptance/Rejection*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Ankara.
- Maker, A. H., Buitenheim, M. (2000). Parenting Difficulties in Sexual-Abuse Survivors: A Theoretical Framework with Dual Psychodynamic and Cognitive-Behavioral Strategies for Intervention. *Psychotherapy*, 37, 159-170.
- Mansor, M., Abu Samah, A.(2011). A Descriptive Analysis On The Personality Of Child Physical Abuse Victims. *International Journal of Business and Social Science*, 2(14), 229-240.
- Margolin, G., Gordis, E.B., (2000). The Effects of Family and Community Violence on Children. *Annual Review Of Psychology*, 51, 445-479.

- Milner, J. S. (1986). Potential inventory (CAP) Web:<http://www3.parinc.+/products/product.aspx?Productid=CAP>. National Data Archive on Child Abuse and Neglect (NCANDS). (2015) , Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families. https://www.escap.eu/bestanden/Research/San%20Diego%202017/children_s_bureau_2015_report.pdf adresinden elde edilmiştir.
- Olgar, Ş., Yetkin, S (2003). *Anjiogenezis, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi (ÇSHD)*, 2(46),139- 147.
- Oral R, Can D, Kaplan S, et al. (2001) Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse and Neglect*; 25, 279-90.
- Osofsky, J, D. (1999). The Impact of Violence on Children. *Future Child*, 9(3),33.
- Öner, U. ve Sucuoğlu, B. (1994). Zihinsel Özürlü Çocukların İstismarı. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 2(4),316-328.
- Özdemir, A.S. (1989). *Çocuğun Fiziksel Yönden İstismarı ve İhmali. Ankara'daki Alt ve Üst Toplumsal Ekonomik Düzeydeki Ortaokul Öğrencileri Üzerinde Ana Babanın Fiziksel İstismar ve İhmal Davranışlarının Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özdoğan, F. (2006). Türkiye'de Uygulanan Anne-Baba Eğitim Programları. Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu ve Hedefleri ve Geleceği. Antalya: SHÇEK.
- Özer, E., Bütün, C., Beyaztaş, F, Y., Engin, A. (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 Yıllarında Başvuran Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Olgularının Değerlendirilmesi. *Ç. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(2), 51-55.
- Özgentürk, İ. (2014). Çocuk istismarı ve ihmal. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 265-278. doi: 10.14687/ijhs.v11i1.2943
- Özgüven, E. (1992). *Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)*, Psikolojik Danışma Rehberlik ve Eğitim Merkezi (PDREM), ANKARA.

- Pears, K. C., Capaldi, D. M. (2001). Intergenerational Transmission of Abuse: a Two-Generational Prospective Study of an at-Risk Sample. *Child Abuse & Neglect*, 25, 1439–1461.
- Pekdoğan, S. (2016). Annelerin İstismar Potansiyellerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, (17) 2, 425-441.
- Polat, O.(1997). *Çocukta Dayağa Hayır*.İstanbul: Analiz.
- Polat, O.(2000). Çocuk İstismarında İstismarcı ve Kurban İlişkisi. *Çocuk Forumu Dergisi*. 3(4),1
- Polat O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: DER.
- Polat O.(2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1 Tanımlar*. Ankara: Seçkin.
- Saygılı, H. (2000). *Problem Çözme Becerisi İle Sosyal ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Scannapieco, M., Connell, C. K. (2005). *Understanding Child Maltreatment: An Ecological and Developmental Perspective*. USA. Oxford University. <http://site.ebrary.com>. adresinden elde edilmiştir.
- Sevük, Y. H.(1998).*Uluslararası Sözleşmelerdeki İlişkiler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım*. İstanbul: Beta.
- Shaw, JA., Lewis J.E., Loeb, A., Rosado., & Rodriguez, R.A. (2001). A comparison of hispanic and african-american sexually abused girls and their families. *Child Abuse & Neglect*, 25, 1363-1379.
- Simon, N. M., Herlands, N. N., Marks, E. H., Mancini, C., Letamendi, A., Li, Z., Pollack, M. H., Van Ameringen, M., & Stein, M. B. (2009). Childhood Maltreatment Linked to Greater Symptom Severity and Poorer Quality of Life and Function in Social Anxiety Disorder. *Depression and Anxiety*, 26(11), 1027-1032.
- Siyez,M, D.(2003). *Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları ile Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı. İzmir.

- Sokullu, F. (2003) *Kriminoloji ve viktimoloji bağlamında aile içi şiddete genel bir bakış. Türkiye’de Aile İçi Şiddet* (Eds FS Akıncı, K İçel, Y Ünver):79-82. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Somer, O., Goldberg, L, R. (1999). The Structure of Turkish Trait Descriptive Adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*. 76(3), 431- 450.
- Somer, O., Korkmaz, M., Tatar, A. (2004). Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE). İzmir: *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*.
- Sos Çocuk köyü Derneği Kuzey Kıbrıs’ta Çocukların Konumu ve Çocuk Hakları Araştırma Raporu. Kadem. <http://www.soscocukkoyu.org/wp-content/uploads/2016/12/KADEM-%C3%87ocuk-Haklar%C4%B1-Ara%C5%9Ft%C4%B1rma-Raporu-2009.pdf> .11.10.2017adresinden alınmıştır.
- Sternberg, K. J., Baradaran, L. P., Abbot, C. B., Lamb, M. E., Guterman, E. (2006). Type Of Violence, Age, And Gender Differences In The Effects Of Family Violence On Children’s Behavior Problems: A Mega-Analysis. *Developmental Review*, 26, 89–112.
- Taner,Y. Gokler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*.35, 82-86.
- Tackett, K. K., Ericsson, S. N., Cromer, K., Hernandez, A. (2009). Health and Pain-Related Problems: The Role of Psychiatric Disorders and Current Life Stress. *Journal of Trauma & Dissociation A Review of Childhood Abuse*, 2(10), 1–37.
- Tower, C. C. (2005). Understanding Child Abuse and Neglect. USA: Pearson Education, Inc
- Türk, S. (2010). *Öğretmen Adayları ile İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Potansiyeli Açısından İncelenmesi*.Yayınlanmış Yüksek Lisans TeziKaraelmas Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (1969). Türkçe sözlük (genişletilmiş baskı). Ankara:TDK. (Erişim:www.tdk.gov.tr).

- Türkiye İnsan Hakları İhlalleri Raporu (2008). http://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2007/11/2008_yili_insan_haklari_ihlalleri_raporu.pdf adresinden elde edilmiştir.
- Turhan, E., Sangün, Ö., İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 154-157.
- Uğur, Ç., Sertçelik, M., Gül H., Duman, N.S., Kına, S., Erdoğan, G., Gürkan, C.K., Kılıç, B.G. (2006). İlköğretime Başlama Yaşı ile Ruh Sağlığı Sorunlarının İlişkisinin Araştırılması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 23(2), 91-100.
- United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). (2014). The State of the World's Children 2014 in Numbers. New York: United Nations Publications, 78-83.
- Voorthuis, A., Bhandari, R., Out, D., Van Der Veen, R., Bakermans-Kranenburg, M.J. Van Ijzendoorn, M.H (2014). Childhood Maltreatment Experiences and Child Abuse Potential: Temperamental Sensitivity as Moderator?. *Journal of Family Violence*. 29, 749-756. doi: 10.1007/s10896-014-9624-3.
- Wauchope, B., Straus, M. (1990). Age, Gender and Class Differences in Physical Punishment and Physical Abuse of American Children. In M. Straus and R. J. Gelles (Eds.), *Physical Violence In American Families: Risk Factors and Adaptations in 8,145 Families*. 133-148 New Brunswick, NJ: Transaction.
- World Health Organization, (2006). Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence.
- World Report On Violence And Health, 2014. Chapter 3. *Child Abuse And Neglect By Parents And Other Caregivers*. 59-81.
- Yağmur, F., Öztop, D. B., Asil, H. (2008). Çocukların Cinsel istismarı. *Çocuk Dergisi*, 8(2), 77-80.
- Yalçınkaya, A. (2011). *Kartal İlçesinde Çocukta Cinsel İstismar Olgularının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Yarar, F., Yarış, F.(2011). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve İhmaline Yaklaşım. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 15(4), 178-183. doi:10.2399/tahd.11.178.
- Yargıç, İ., Ersoy, E., Oflaz, S. (2012). Çocukluk Çağı Travmalarının İntihar Girişimi ve Kendine Zarar Verme Davranışı ile İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13, 277-284
- Yavuzer, H. (2003). Çocuk Tanımak ve Anlamak. İstanbul: Remzi.
- Yenibaş, R., Şirin, A. (2007). Ailede Çocuğun İstismarı ve Umutsuzluk. Ankara: Nobel.
- Yıldız, S. (2007). İlköğretim II. Kademesindeki Çocuklara Yönelik İstismarın ve İhmalin Çeşitli Değişkenler Yönünden İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.
- Yılmaz, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Risk Faktörleri ve Çocukların Psikososyal Gelişimi Üzerindeki Etkileri, *Civilacademy Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1),63-79
- Yılmaz, B. (2015). *Bir Hastanede Çalışan Hemşirelerin Çocuk İhmal Ve İstismarına Yönelik Bilgi ve Yaklaşımlarının İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların İhmal ve İstismara Uğramasında Aile ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 21(1).

ÖZGEÇMİŞ

Gökçe Can 23.10.1993 tarihinde Hatay'da doğdu. İlkokulu Akdeniz İlkokulunda 1999-2003 yıllarında okudu. Ortaokulu 2003-2007 yılları arasında Samandağ İlkokulunda bitirdikten sonra, liseyi 2007-2011 yılları arasında Yüksel Kemal Behzetoğlu Anadolu Lisesi'nde okudu. 2011 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Fen Ebebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü'ne başladı. Fakülte birincisi olarak bölümden 2016 yılında mezun oldu. Mezun olduğu yıl, Şubat döneminde Yakın Doğu Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programına başladı. Global Journal of Psychology Research: New Trends and Issues dergisinde Examining Empathy As A Communication Technique In The Context of Gender And Cultural Differences: A Review Study isimli çalışması 2017 yılında yayımlandı.

Ek 1. Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu İzni**BİLİMSEL ARAşTIRMALAR ETİK KURULU**

12.07.2017

Sayın Doç. Dr. Ebru Çakıcı,

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2017/43 proje numaralı ve **“Çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörler”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Yardımcı Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

A handwritten signature in black ink, reading "Direnç Kanol".

Ek 2. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

1- Cinsiyetiniz :

- a) Kadın b) Erkek

2-Yaşınız (.....)

3- Doğum yeriniz neresi?

- a) Türkiye b) Kıbrıs c) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

4-Yaşamınızın çoğunu nerede geçirdiniz?

- a) Metropol (Ankara, İstanbul, Londra vb.....)
b) Şehir
c) Kasaba/ İlçe
d) Köy

5- Öğrenim Durumunuz :

- a) Okur yazar değil
b) Okur yazar
c) İlköğretim
d) Lise
e) İki yıllık yüksek okul mezunu
f) Üniversite
g) Yüksek Lisans veya Doktora

6- Mesleğiniz(.....)

7- Şuan herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

8- Herhangi bir işte çalışıyorsanız günde kaç saat çalışıyorsunuz?

- a) Yarım Gün (1-4 saat)
b) Tam Gün (6-8 saat)
c) Günde 9 saat veya daha fazla

9- Oturduğunuz ev kime ait?

- a) Kira
b) Kendime ait
c) Lojman
d) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

10-Medeni Durumunuz:

- a) Evli
- b) Bekar
- c) Boşanmış
- d) Dul
- e) Diğer(lütfen belirtiniz.....)

11- Çocuğunuzun/çocuklarınızın yaş ve cinsiyetini lütfen belirtiniz.(Lütfen her çocuk için ayrı ayrı belirtiniz)

Cinsiyet Yaş

- 1. **Çocuk** a) Kız b) Erkek.....
- 2. **Çocuk** a)Kız b) Erkek.....
- 3. **Çocuk** a)Kız b) Erkek.....
- 4. **Çocuk** a)Kız b) Erkek.....
- 5. **Çocuk** a)Kız b) Erkek.....
- 6. **6 ve daha fazla**(lütfen belirtiniz.....)

12- Çocuğunuzun kronik bir hastalığı (en az 3 ay ve daha uzun süren, tekrarlayan hastalık) var mı ?

- a) Hayır b) Evet (lütfen belirtiniz.....)

13- Çocuğunuzda herhangi bir engel var mı?

- a) Hayır b) Evet (lütfen belirtiniz.....)

14- Eşinizle nasıl evlendiniz?

- a) Anlaşarak evlendik
- b) Görücü usulü evlendik
- c) Kaçarak evlendik
- d) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

15- Eşinizle evlendiğinizde kaç yaşındaydınız?.....)

16- İlk çocuğunuz doğduğunda kaç yaşınızdaydınız?.....)

17- Çocuğunuz planlı bir gebelik sonucunda mı dünyaya geldi?

- a) Evet b) Hayır

18- Çocuğunuzun doğumu sırasında bir sorun yaşadınız mı?

- a) Evet, beklediğimizden erken doğdu
- b) Hayır
- c) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

19-Eşinizin Mesleği :

20-Eşiniz şuan herhangi bir işte çalışıyor mu?

- a) Evet b) Hayır

21- Herhangi bir işte çalışıyorsa eşiniz günde kaç saat çalışıyor?

- a) Yarım Gün (1-4 saat)
- b) Tam Gün (6-8 saat)
- c) Günde 9 saat veya daha fazla

22- Gelir düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

- a) İyi
- b) Orta
- c) Kötü

23-Eşiniz evdeki sorumlulukları paylaşma ve çocuklarla ilgilenme konusunda size destek oluyor mu?

- a) Evet b)Hayır

24- Eşinizle olan ilişkinizi nasıl değerlendirirsiniz?

- a) İyi
- b) Orta
- c) Kötü

25- Çocukların bakımında ve günlük ev işlerinde dışardan(anne, baba,hala, bakıcı vb..) destek alıyor musunuz?

- a) Hayır b) Evet (lütfen kim olduğunu belirtiniz.....)

26-Çocukluk çağınızda **babanızın** size karşı olan tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- a) Otoriter (**örneğin, katı, baskıcı, aşırı kuralcı ve aşırı disiplinli anne babalardır.**)
- b) İhmalkar (**örneğin, ilgisiz ve vurdumduymaz anne babalardır.)**
- c) Tutarsız (**örneğin, bir davranışı bazen onaylarken bazen cezalandırabilen anne babalardır.**)
- d) Aşırı koruyucu (**örneğin, aşırı ilgi ve alaka gösteren, aşırı koruyucu anne babalardır.**)
- e) Demokratik (**örneğin, çocuğa yol gösteren ama alacağı kararlar konusunda onu serbest bırakan anne babalardır.**)
- f) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

27- Çocukluk çağınızda **annenizin** size karşı olan tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- a) Otoriter (**örneğin katı, baskıcı, aşırı kuralcı ve aşırı disiplinlidirler.**)
- b) İhmalkar (**örneğin ilgisiz ve vurdumduymazdırlar.)**
- c) Tutarsız (**örneğin bir davranışı bazen onaylarken bazen cezalandırabilirler.**)
- d) Aşırı koruyucu (**örneğin aşırı ilgi ve alaka gösterirler, aşırı koruyucudurlar.**)
- e) Demokratik (**örneğin çocuğa yol gösterirler ama alacağı kararlar konusunda onu serbest bırakırlar.**)
- f) Diğer (lütfen belirtiniz.....)

28- Sigara kullanıyor musunuz?

- a) Evet (lütfen günlük kullanım miktarınızı belirtiniz.....)
- b) Hayır

29- Alkol kullanıyor musunuz?

- a) Evet (lütfen günlük kullanım miktarınızı belirtiniz.....)
- b) Hayır

30- Bugüne kadar psikolojik bir rahatsızlık geçirdiniz mi?

- a) Hayır b)Evet (lütfen belirtiniz.....)

Ek 3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğine Ait Örnek Maddeler

Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı cevap kağıdınıza işaretleyiniz. Lütfen elinizden geldiğince sorulara gerçeğe uygun bir biçimde yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır. 1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

	Hiçbir zaman	Nadiren	Kimi zaman	Sık olarak	Çok sık
1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.	1	2	3	4	5
2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.	1	2	3	4	5
3. Ailedekiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirdiler.	1	2	3	4	5
4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5
5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.	1	2	3	4	5
6. Yırtık, sokuk ya da kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
7. Sevdiğimi hissediyordum.	1	2	3	4	5
11. Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.	1	2	3	4	5
13. Ailedekiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.	1	2	3	4	5
14. Ailedekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
15. Vucutca kotuye kullanılmış olduğuma (dovulme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.	1	2	3	4	5
18. Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1	2	3	4	5
21. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekte tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5
27. Cinsel bakımdan kotuye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5

Ek 4. Milner Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeğine Ait Örnek Maddeler

YÖNERGE: Aşağıda kendinizi düşünerek cevaplayabileceğiniz bazı cümleler bulunmaktadır. Her cümleyi okuduktan sonra KATILIYORUM veya KATILMIYORUM seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Eğer cümledeki ifadeye katılıyorsanız “Katılıyorum”seçeneğini, katılmıyorsanız “Katılmıyorum” seceneğini işaretleyiniz. Lütfen her cümleyi atlamadan okuyunuz. Formun değerlendirilmesi açısından bu çok önemlidir. Araştırmadan güvenilir ve geçerli bulgular elde edilmesinin vereceğiniz yanıtların dürüstlüğü oranında olacağını lütfen unutmayınız.

Teşekkürler

Katılıyorum Katılmıyorum

1 . Hiçbir zaman başkalarına acımam.....	☐	☐
4.Çoğu insanı severim.....	☐	☐
10.Çocuğun bedenini hafifçe bereleyen ölçüdeki dayığa karşı değilim.....	☐	☐
13.Başkalarına bel bağlamak olmaz.....	☐	☐
17.Sık sık içimden öfkelenirim.....	☐	☐
26.Çocuklar hiçbir zaman itaatsizlik etmemelidir.....	☐	☐
37.Hayatımda hiçbir zaman birilerini incitmek istemedim.....	☐	☐
40.Çocuklar baş belasıdır.....	☐	☐
54.Bir çocuk hiçbir zaman karşılık vermemelidir....	☐	☐
66.Bazen verdiğim sözlerin hiç birini tutamadığım olur.....	☐	☐
115.Çocuklar her zaman uslu olmalıdır.....	☐	☐
160.Daima doğruyu söylerim.....	☐	☐

Ek 5. Hacettepe Kişilik Envanterine Ait Örnek Maddeler

AÇIKLAMA :

Envanter içinde EVET ya da HAYIR cevaplandırılabilir sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl duygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir.

Her soruyu cevaplandırırken önce sizin için cevabın Evet’mi yoksa Hayır’ mı olduğunu kararlaştırınız sonra da uygun yeri karalayarak işaretleyiniz. Cevaplandırmanın nasıl yapılacağını görmek için aşağıda iki örnek verilmiştir.

ÖRNEKLER :

EVET

HAYIR

X

1. Geceleri sık sık rüya görür müsünüz?

2. Arkadaşlarınızdan memnun musunuz?

X

Eğer sık sık rüya görmüyorsanız HAYIR, arkadaşlarınızdan memnunsanız EVET cevabını, yukarıdaki örnekte olduğu gibi işaretleyeceksiniz.

Cevaplandırırken bir kişi olarak sadece kendi gerçek durumunuzu ifade ediniz. Bir soru üzerinde fazla zaman harcamayınız. İlk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Atlamadan soruların hepsini cevaplandırınız.

	Evet	Hayır
1. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?		
6. Oturduğunuz yerde duramaz hale geldiğiniz zamanlar olur mu?		
15. Arkadaşlarınız sosyal ilişkilerinizi istenilen düzeyde bulurlar mı?		
20. Çoğu zaman yanlış veya kötü bir şey yapacağınızdan kaygılanır mısınız?		
30. Dikkatinizi bir konu üzerinde toplamada çok güçlük çeker misiniz?		
40. Haklarınızda dedikodu yapacaklarından kuşkulandır mısınız?		
42. Arkadaşlarınız sizi, “eğriye eğri, doğruya doğru” diyen bir kişi olarak mı bilirler?		
52. Tanıdıkların bulunmadığı bir çevrede sıkılganlık çeker misiniz?		
67. Fiziki görünüşünüzden dolayı duygusal bir hassasiyetiniz var mı?		
75. En az anlayış gördüğünüz yerin aileniz olduğunu düşündüğünüz oluyor mu?		
88. Ailenizin düşündüğü gibi olmama duygusu sizi rahatsız ediyor mu?		
96. Akşamları eve dönüş sizi kaygılandırır mı?		
120. İnsan ilişkilerinde utangaç bir kişi misiniz?		
141. Topluluk içinde tanıştığınız insanlarla çabucak kaynaşabiliyor musunuz?		
154. Sık sık başınız ağrır mı?		
168. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?		

Ek 6. Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeği (ÇİPE) Uygulama İzini

Permission For Child Pot...

← → ↻ Güvenli | https://mail.google.com/mail/u/0/#search/milner/15aec3f71b7df030

Google

Gmail

Gelen Kutusuna taşı

Diğer

15 ileti dizisinden 15.

E-POSTA YAZ

Gelen Kutusu (128)

Yıldızlı

Önemli

Gönderilmiş Postalar

Taslaklar (20)

Diğer

gökçe

Permission For Child Potential Inventory

Gelen Kutusu

Joel Milner
jmilner@niu.edu

20 Mar

Ayrıntıları göster

gökçe can

Dear Professor Milner, I am a master student in clinical psychology program o...

20 Mar

Joel Milner <jmilner@niu.edu>

Alıcı: bana

Dear Gökçe CAN,

Yes, you have my permission to translate and to use the Child Abuse Potential (CAP) Inventory in your Master's thesis. All I ask in return is a copy of the translated CAP Inventory and at least an abstract of your study results (positive or negative).

To help you with your literature review, I have attached a copy of more than 1500 articles, convention papers, chapters, unpublished works, etc. on the uses and/or limitations and/or psychometric characteristics of the CAP Inventory. I also have attached several other documents.

Good luck in your research endeavors. Joel Milner

From: gökçe can [mailto:gokcecan23@gmail.com]

Sent: Monday, March 20, 2017 10:04 AM

To: Joel Milner [mailto:jmilner@niu.edu]

Subject: Permission For Child Potential Inventory

4 Ek

W7

1500+ Articles, Chapters, Unpublished Works, etc. on the Uses and/or Limitations and/or Psychometric Characteristics of the CAP Inventory

1500+ Articles, Chapters, Unpublished Works, etc. on the Uses and/or Limitations and/or Psychometric Characteristics of the CAP Inventory

1500+ Articles, Chapters, Unpublished Works, etc. on the Uses and/or Limitations and/or Psychometric Characteristics of the CAP Inventory

1500+ Articles, Chapters, Unpublished Works, etc. on the Uses and/or Limitations and/or Psychometric Characteristics of the CAP Inventory

Yakın zamanda gerçekleşen bir sohbet yok

Yeni bir tane başlatın

Ek 7. Aydınlatılmış Onam

Bu çalışma, Yakın Doğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü tarafından gerçekleştirilen bir çalışmadır.

Telefon numaranız anketörün denetlemesi ve anketin uygulandığının belirlenmesi amacıyla istenmektedir.

Bu çalışmanın amacı ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini incelemektir.

Anket tamamen bilimsel amaçlarla düzenlenmiştir. Anket formunda kimlik bilgileriniz yer almayacaktır. Size ait bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Çalışmadan elde edilen veriler yalnızca istatistik veri olarak kullanılacaktır. Yanıtlarınızı içten ve doğru olarak vermeniz bu anket sonuçlarının toplum için yararlı bir bilgi olarak kullanılmasını sağlayacaktır.

Yardıminız için çok teşekkür ederim.

Psikolog

Gökçe CAN

Yukardaki bilgileri ayrıntılı biçimde tümünü okudum ve anketin uygulanmasını onayladım.

İsim:

Telefon:

İmza:

Ek 8. Bilgilendirme Formu

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi

Bu çalışmanın amacı ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini incelemektir.

Bu çalışmada size bir demografik bilgi formu ve bir dizi ölçek sunduk. Demografik bilgi formu sizin yaş, cinsiyet gibi demografik özellikleriniz hakkındaki soruları içermektedir. Ölçekler ise ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkiyi ölçmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, ölçeklerde verdiğiniz cevaplar kesinlikle gizli kalacaktır. Eğer çalışmayla ilgili herhangi bir şikayet, görüş veya sorunuz varsa bu çalışmanın araştırmacılarından biri olan Gökçe Can ile iletişime geçmekten lütfen çekinmeyiniz. (gokcecan23@gmail.com).

Katıldığınız için tekrar teşekkür ederim.

Psikolog

Gökçe CAN

Psikoloji Bölümü

Yakın Doğu Üniversitesi,

Lefkoşa

Ek 9. İntihal Raporu

Gökçe Can

ORIGINALITY REPORT

12%

SIMILARITY INDEX

10%

INTERNET SOURCES

9%

PUBLICATIONS

%

STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1

docs.neu.edu.tr

Internet Source

2%

2

mebk12.meb.gov.tr

Internet Source

2%

3

adumilas.adu.edu.tr

Internet Source

1%

4

SEKBAN, Mustafa and KÖSE, İbrahim Alper. "KKTC'DE GENEL VE MESLEKİ LİSELERDE GÖREV YAPAN ", Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2017.

Publication

1%

5

www.researchgate.net

Internet Source

1%

6

www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080

Internet Source

<1%

7

library.cu.edu.tr

Internet Source

<1%

8

library.neu.edu.tr

Internet Source

<1%